

Over de grens

Een empirische studie naar
arbeidsgerelateerd geweld tegen
politie mensen in werk- en privé tijd

E.J. van der Torre
M. Gieling
T. Tannous
R. Holvast
P. van Os

De Politieacademie is hét nationale wervings-, selectie-, opleidings- en kennisinstituut voor de Nederlandse politie. De koers van de Politieacademie is gericht op voortdurende kwaliteitsverbetering van het politievak. Kennis en onderzoek leveren daar een belangrijke bijdrage aan; de activiteiten zijn gericht op verbeteringen in de politiepraktijk en aanpassingen in het onderwijs. De onderzoeksfunctie heeft daarbij oog voor de actualiteit en ontwikkelingen, maar is tevens op gepaste afstand van de dagelijkse hectiek.

www.politieacademie.nl

Over de grens gaat over arbeidsgerelateerd geweld door burgers tegen politiemedewerkers: tijdens het politiewerk en in privétijd. Een survey onder ruim drieduizend respondenten brengt de frequentie van verschillende geweldsvormen in kaart. De studie beschrijft hoe politiemedewerkers geweld, en de organisatorische reactie daarop, ervaren. Ruim twintig casus laten zien wat de consequenties zijn van geweld dat de privésfeer raakt. De studie wordt afgesloten met aanbevelingen.

ISBN 978-94-6236-527-8

9 789462 365278 >

« waakzaam en dienstbaar »

Over de grens

Publicaties in de onderzoekreeks Politieacademie bij Boom Lemma uitgevers:

- Otto Adang, Wim van Oorschot & Sander Bolster (2011). *De politieaanpak van voetbalwedstrijden in Nederland. Ervaringen van peer review evaluatieteams.*
- Cees Sprenger & Eefje Teeuwisse (2011). *Slim vakmanschap. Onderzoek rond het versterken van vakmanschap binnen de politie.*
- E.J. van der Torre, P.J. Gieling, M.C. Dozy, F.C. van Leeuwen & W. Hamoen (2011). *Veilig politiewerk. De basispolitie over geweldgebruik.*
- H. Sollie & N. Kop (2012). *Joint Investigation Teams. Lessons learned.*
- G. Meershoek (2012). *Kees Peijster en de herijking van de maatschappelijke politierol.*
- Menno van Duin, Pieter Tops, Vina Wijkhuijs, Otto Adang & Nicolien Kop (2012). *Lessen in crisisbeheersing. Dilemma's uit het schietdrama in Alphen aan den Rijn.*
- Nicolien Kop (2012). *Van opsporing naar criminaliteitsbeheersing. Vijf strategische implicaties.*
- Nicolien Kop, Ronald van der Wal & Gerard Snel (2012). *Opsporing belicht. Over strategieën in de opsporingspraktijk.*
- Toine Spapens (2012). *De complexiteit van milieucriminaliteit. De aard van het misdrijf, de opsporing en de samenwerkingsrelaties.*
- Balthazar Beke, Henk Ferwerda, Edward van der Torre & Eric Bervoets (2012). *Jeugdgroepen en Geweld: van signalering naar aanpak.*
- Henk Sollie, Vina Wijkhuijs, Walter Hilhorst, Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2013). *Aanpak multi-problematiek bij gezinnen met een Roma-achtergrond. Een kennisfundament voor professionals.*
- Cees Sprenger & Hans Regterschot (2013). *Plankzaken opgeruimd. Een beweging van onderop.*
- Guus Meershoek & Bob Hoogenboom (2013). *De draagbare Van Reenen. Piet van Reenen over politie en geweldsbeheersing.*
- Menno van Duin, Vina Wijkhuijs & Wouter Jong (red.) (2013). *Lessen uit crises en minicrises 2012.*
- Toine Spapens, Monique Bruinsma, Lonke van Hout & Jessica de Jong (2013). *Vuile olie. Onrechtmatig verwerken en mengen van olieproducten als vormen van milieucriminaliteit.*
- Pieter Tops, Cees Sprenger & Nicolien Kop (red.) (2013). *Kennis in de frontlijn. Ervaringen met praktijkonderzoek in de politie.*
- E.J. van der Torre, M. Gieling & M.Y. Bruinsma (2014). *Bedreigen en intimideren van OM-en politiemedewerkers. Een onderzoek naar frequentie, aard, gevolgen en aanpak.*
- Mariëlle den Hengst, Ben Rovers & Hans Regterschot (2014). *Intelligence bij evenementen. Een inventarisatie van risicomanagementpraktijken bij de politie.*
- Mariëlle den Hengst & Michiel In 't Veld (2014). *Briefen voor en door basisteams. Een onderzoek naar verbeteringen in de overdracht van briefingsinformatie.*
- Otto Adang (red.) (2014). *Politie en evenementen. Feiten, ervaringen en goede werkwijzen.*
- Menno van Duin & Vina Wijkhuijs (red.) (2014). *Lessen uit crises en minicrises 2013.*
- Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2014). *Opsporing bij evenementen.*
- E.J. van der Torre, M. Gieling, T. Tannous, R. Holvast & P. van Os (2014). *Over de grens. Een empirische studie naar arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemensen in werk- en privétijd.*

Over de grens

Een empirische studie naar arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemensen in werk- en privétijd

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Gerard Bouman,
korpchef

E.J. van der Torre
M. Gieling
T. Tannous
R. Holvast
P. van Os

Boom Lemma uitgevers
Den Haag
2014

Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Omslagfoto: Bert Beelen / Hollandse Hoogte

© 2014 Politieacademie | Boom Lemma uitgevers

ISBN 978-94-6236-527-8
ISBN 978-94-6274-230-7 (e-book)
NUR 741

www.boomlemma.nl

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	11
1.1 Arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemedewerkers	11
1.2 Werk en privé: geen eenvoudige scheidslijn bij geweld	12
1.3 Begripsomschrijving	13
1.4 Onderzoeksvragen en methodologie	15
1.5 Hoofdstukindeling	17
2 Twee recente studies: nuchter bezien	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Een survey in opdracht van ACP en verzekeraar Loyalis	19
2.3 In opdracht van het WODC: onderzoek naar bedreiging en intimidatie	22
2.4 Nader onderzoek	25
3 Het survey	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Geweldsvormen: tijdens en buiten werktijd	27
3.3 Invloed van geweld	34
3.4 Meldgedrag en aanpak	42
3.5 Stellingen	47
4 Over de grens: casus en analyse	49
4.1 Inleiding	49
4.2 Hard fysiek geweld tijdens het werk	49
4.3 Bedreiging van de privésfeer tijdens het werk	50
4.4 Geweld in de privésfeer (1): van werk naar privé	53
4.5 Geweld in de privésfeer (2): van privé naar werk	58
4.6 Geweld in de privésfeer (3): hevig geweld in de privésfeer	61
4.7 Geweld in de privésfeer (4): arbeidsgerelateerd of niet?	62
4.8 Impactverzwarende daderkenmerken	64

4.9	Impactverzwarende geweldskenmerken	71
4.10	Dempend of versterkend: de organisatorische reactie	74
5	Onderzoeksvragen: antwoorden	79
5.1	Inleiding	79
5.2	In antwoord op de onderzoeksvragen	79
	Literatuur	91
	Bijlage 1 Dankzegging	93
	Bijlage 2 Survey: antwoorden op stellingen	95
	Bijlage 3 Invloed van geweld	101
	Bijlage 4 Vragenlijst	105
	Bijlage 5 Oproep tot deelname kwalitatief onderzoek	117
	Bijlage 6 Vragenformulier arbeidsgerelateerd geweld in de privésfeer	119
	Bijlage 7 Interviewprotocol	121
	Bijlage 8 Respondenten kwalitatief onderzoek	125
	Bijlage 9 Deelnemers expertbijeenkomsten	127

Samenvatting

Deze studie gaat over arbeidsgerelateerd geweld door burgers tegen politiemedewerkers: in werktijd en in de privé-tijd, met bijzondere aandacht voor (ernstige) consequenties van dat geweld voor de privé-sfeer van politiemensen. We baseren ons op een survey met 3.097 respondenten en een respons van 51,6%. De respondentenpopulatie is dermate representatief dat in plaats van ‘respondent’ net zo goed ‘politiemedewerker’ kan worden gelezen. Daarnaast beschrijven we onder meer 23 casus, interviewden we politiemedewerkers en belegden we twee expertbijeenkomsten. We profiteerden ook van inzichten die we opdeden bij de studie ‘Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers’ in opdracht van het WODC (Politieacademie 2014).

Tijdens het politiewerk kreeg 32,8% van de respondenten, in een jaar tijd, te maken met geweld door burgers. De aard van het geweld loopt uiteen. Het meest frequent (21,4%) werden respondenten geconfronteerd met een in alle ernst gedane geweldsdreiging. Een vijfde (19,7%) incasseerde op jaarbasis fysiek geweld. Dreigementen om de privé-omgeving op te zoeken (11,4%) worden gerapporteerd door ruim tien procent.

Buiten werktijd rapporteert 13,8% van de respondenten arbeidsgerelateerd geweld. Dit is een hoog percentage dat wordt veroorzaakt doordat politiemedewerkers in privé-tijd frequent te maken krijgen met schelden: 10,2%. Het overige geweld blijft hier ver bij achter. Op de ‘tweede plaats’ staat vernieling of beschadiging van eigendommen (2,6%). De top-3 wordt gecombineerd met in alle ernst gedane geweldsdreigingen (1,9%).

We hebben respondenten die in het afgelopen jaar met arbeidsgerelateerd geweld werden geconfronteerd, gevraagd naar de negatieve invloed van dat geweld op de taakuitoefening of op de privé-situatie. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen drie geweldstypen: fysiek geweld tijdens het politiewerk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privé-tijd.

Arbeidsgerelateerd geweld met een (zeer) sterke negatieve invloed is, op jaarbasis, een *laagfrequent* verschijnsel. Het valt op dat zonder

uitzondering ruim meer dan negentig procent van de slachtoffers¹ geen invloed of (zeer) geringe invloed constateert van een van de drie genoemde geweldstypen op de taakuitoefening of op de privésituatie.

Als we naar alle ongeveer drieduizend respondenten kijken, dan rapporteert op jaarbasis maximaal 1,1% een (zeer) sterke negatieve invloed van een geweldstype (fysiek geweld tijdens het werk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privé-tijd) op de taakuitoefening of op de privésituatie.

Dit betekent niet dat het 'meevalt' met de consequenties van geweld, want het houdt in dat er (door het land heen) honderden actuele geweldscasus spelen met een (zeer) sterke invloed op taakuitoefening of privésituatie. Bovendien kan een ernstige casus plaatsvinden in het ene jaar, met persoonlijke gevolgen in het jaar of in de jaren daarna. Het betekent wel dat de aanpak van *ernstig* arbeidsgerelateerd geweld een wezenlijk ander karakter heeft dan de aanpak van het hoogfrequente geweld tegen politiemedewerkers onder werktijd. Het gaat niet om het verwerken van een grote stroom (deels routinematige) geweldsincidenten, maar om honderden casus op jaarbasis die – met gebruikmaking van materiekennis – in (sterk) uiteenlopende mate vragen om de persoonlijke aandacht van leidinggevend en specialisten.

Het is impactverzwarend als arbeidsgerelateerd geweld de sociale (naasten) en geografische (bij of in het woonhuis) binnencirkel van het privéleven raakt. Die behoort veilig te zijn. Een categorie daders lijkt doelbewust dit privé-domein als mikpunt te nemen. Andere impactverzwarende factoren zijn: daders die in de werk- of woonomgeving van politiemedewerkers wonen of leven; daders die de indruk wekken dat ze het geweld kunnen escaleren; daders die erop uit lijken politiemedewerkers persoonlijk schade toe te brengen; en stelselmatig geweld.

Geweld kan door daders of dadergroepen ook stelselmatig worden gericht op een functioneel of geografisch onderdeel van de politie. Als een politiemedewerker wordt geraakt door dergelijk geweld, heeft dit impact op collega-agenten, omdat het ook hen zou kunnen treffen. Deze impact blijkt uit kwalitatief onderzoek en laat zich moeilijk vangen in een survey.

De organisatorische reactie op arbeidsgerelateerd geweld kan twee kanten op werken: impactverzwarend als deze niet wordt gewaardeerd of juist, omgekeerd, impactreducerend. Het is dus belangrijk dat onder respondenten de tevredenheid (ruimschoots) overheerst ten aanzien

1 We spreken van 'slachtoffer' zodra een respondent een vorm van geweld meldt, geheel los van de ernst of impact, dus ook bij licht geweld met weinig of geen impact.

van de reactie van de leidinggevende en over de aanpak van de daders door de politie. Het collegiale netwerk is ook een belangrijke steun in de rug. De respondenten zijn daarentegen ontevreden over justitie en de rechterlijke macht, getuige kritische antwoorden op vragen over de aanpak van de daders door het OM, over de terugkoppeling daarover door het OM en over de strafmaat van de dader of daders.

Bij de aanpak van arbeidsgerelateerd geweld komt het, los van preventieve maatregelen, in de eerste plaats neer op het organiseren van een intelligente casusgerichte aanpak van honderden gevallen per jaar. Dit vergt verbeteringen, maar die zijn realistisch en kunnen voortbouwen op bestaande werkwijzen en inzichten ten aanzien van geweld tegen politiemedewerkers. Het is belangrijk dat er casusgerichte samenwerkingsverbanden bestaan tussen politiechefs, superspecialisten bij de politie en het OM.

Inleiding

1.1 Arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemedewerkers

Politiemensen krijgen vanwege hun baan of werkzaamheden te maken met allerhande vormen van geweld door burgers. De ernst van dit geweld loopt sterk uiteen. Bij licht geweld gaat het bijvoorbeeld om schelden, een lichte tik, duwen of klaarblijkelijk loze intimidaties. Dit geweld kan een bijna routinematig karakter hebben, maar het is een hoogfrequent verschijnsel en kan daardoor een belasting zijn voor politiemedewerkers. In het bijzonder voor agenten die er door de aard van hun werk (bijvoorbeeld handhaving op uitgaansavonden) relatief vaak mee te maken krijgen.

Heftig geweld tegen politiemedewerkers komt minder frequent voor, maar heeft op casusniveau een zwaardere impact. Denk bijvoorbeeld aan fysiek geweld dat uitmondt in (tijdelijke of gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid of aan een bedreiging die maandenlang zorgt voor onveiligheidsgevoelens. Het kan hard aankomen bij (naasten van) politiemensen als geweld door burgers zich uitstrekt tot de privéomgeving. Dergelijk geweld overschrijdt een normatieve grens, want privé behoren politiemensen niet te worden geconfronteerd met geweld vanwege politiewerk. Het afschermen en beschermen van het privé-domein weegt zwaar voor politiemensen. Een veilige privéomgeving schenkt rust en helpt om met lastige werkomstandigheden om te gaan. Dit patroon wordt omgekeerd als de privéomgeving zich juist onveilig voelt vanwege het politiewerk van één of meer personen in het gezin of huishouden (Politieacademie 2014).

Vanwege deze gevoeligheid kreeg een onderzoek dat constateerde dat 29% van de politiemensen in privétijd te maken kreeg met geweld door burgers, veel aandacht. Dit hoge percentage blijkt goed beschouwd minder schokkend dan in eerste instantie het geval lijkt. Het gaat namelijk niet om 29% van de politiemensen die op jaarbasis te maken krijgen met dit geweld, maar om 29% van de ACP-leden die hier *ooit* in hun loopbaan mee te maken kregen en die een webenquête hadden ingevuld (Motivaction 2013). Met inachtneming van het gemiddelde aantal

arbeidsjaren van politiemensen (gemiddeld ruim negentien jaar), zou het op jaarbasis dus om een veel lager percentage zijn gegaan.

Wat resteert, is de agendering van een reëel vraagstuk, namelijk arbeidsgerelateerd geweld in de privétijd van politiemensen. Op de vraag hoe vaak dit nu plaatsheeft, was geen betrouwbaar antwoord beschikbaar. Er zijn wel betrouwbare cijfers voorhanden over bedreigingen en intimidaties in de privétijd van politiemedewerkers. Uit recent onderzoek van de Politieacademie (2014) blijkt dat, in een survey met 1.620 politierespondenten, op jaarbasis 3,4% van deze respondenten in privétijd te maken krijgt met ten minste een van de volgende drie concrete geweldsvormen: 'bedreiging met geweld tegen uzelf of naasten', 'volgen of hinderen om bang te maken' en 'intimidatie om iets gedaan te krijgen'. Er zijn echter meer geweldsvormen dan dergelijke bedreiging of intimidatie.

1.2 Werk en privé: geen eenvoudige scheidslijn bij geweld

Er bestaat behoefte aan kennis over arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemedewerkers in de privésfeer of buiten werktijd. Het is, nader beschouwd, niet eenvoudig om wat dat betreft onderscheid te maken tussen werk en privé:

- a. *Privéomgeving: mikpunt of in privétijd?* Politiemedewerkers kunnen in hun privéomgeving, dus buiten werktijd, te maken krijgen met geweld dat verband houdt met hun baan bij de politie. Geweld kan zich echter ook op een andere manier uitstrekken tot de privéomgeving, namelijk als die omgeving tijdens het politiewerk het mikpunt wordt van bedreiging of intimidatie. Bijvoorbeeld als wordt bedreigd om naasten op te zoeken en ze wat aan te doen. Geweld in de privésfeer is dus niet hetzelfde als geweld in privétijd.
- b. *Ernstig geweld onder werktijd: al snel een verstoring van de privésituatie.* Als politiemensen tijdens hun werk te maken krijgen met ernstig geweld door burgers, dan werkt dit al snel op enigerlei wijze door in de privésituatie. Bij ernstige bedreigingen is de kans reëel dat ze zorgen daarover 'mee naar huis nemen', los van de vraag of ze hun naasten erover vertellen. Evenzo heeft ernstig fysiek geweld onder werktijd al snel negatieve consequenties voor de privésituatie. Bijvoorbeeld vanwege tijdelijke arbeidsongeschiktheid, stress of bezorgdheid onder naasten.

- c. *Diffuse grens tussen werktijd en privétijd.* Bij ernstig geweld kan de grens tussen werktijd en privétijd diffuus zijn. Verschillende omstandigheden kunnen dit veroorzaken. Bijvoorbeeld als politiemensen de dader zowel in privétijd als in werktijd tegen kunnen komen. Of als een geweldscasus langdurig is en bestaat uit een reeks van gebeurtenissen. Dergelijke gebeurtenissen kunnen plaatshebben onder werktijd en in privétijd. Ook kan een opeenstapeling van de gebeurtenissen een belasting worden voor politiemedewerkers en hun naasten.

In deze studie besteden we aandacht aan arbeidsgerelateerd geweld in werktijd en in de privétijd, met bijzondere aandacht voor (ernstige) consequenties van dat geweld voor de privé sfeer van politiemensen.

1.3 Begripsomschrijving

Arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemedewerkers betreft geweldsvormen die redelijkerwijs voortkomen uit politiewerkzaamheden of uit het simpele feit dat iemand bij de politie werkt. Het kan gaan om fysiek of verbaal geweld, maar ook om bedreiging of intimidatie.

Bij arbeidsgerelateerd geweld in de *privésfeer* van politiemedewerkers gaat het dus niet, zo blijkt uit paragraaf 1.2, om een simpele grens in de tijd (buiten werktijd) of naar plaats (in de fysieke privéomgeving). Het betreft geweld dat samenhangt met een baan bij de politie én dat voldoet aan ten minste een van de volgende kenmerken die het de privésfeer binnen tilt:

- fysiek geweld in privétijd;
- verbaal geweld in privétijd;
- vernielingen van privé-eigendom;
- bedreiging of intimidatie in privétijd;
- bedreiging of intimidatie onder werktijd, maar met naasten in de privéomgeving als mikpunt;
- een bedreiging, intimidatie of geweldsincident onder werktijd dat de privésituatie van politiemedewerkers verstoort.

Het kan bij geweld in privétijd meteen duidelijk zijn dat het arbeidsgerelateerd geweld betreft. Bijvoorbeeld als een arrestant verhaal komt halen of een privéauto bekrast. Er zijn echter casus denkbaar waarbij het niet (meteen) duidelijk is of het gaat om privé geweld of om arbeidsgerelateerd geweld. Denk bijvoorbeeld aan een burenruzie, waarbij een

politieaan wordt uitgescheiden in bewoordingen waarin wordt verwezen naar een baan bij de politie. Ontstaat de ruzie omdat de burenen geen politieaan in hun omgeving dulden of is het een gewone burenruzie, waarbij impulsief wordt gerefereerd aan de baan bij de politie, zoals dat ook zou kunnen met bijvoorbeeld een andere baan of het uiterlijk? Een privéruzie kan uitgroeien tot arbeidsgerelateerd geweld, bijvoorbeeld als het geweld aanhoudt of ernstiger wordt vanwege een baan bij de politie. Bij casusonderzoek besteden we aandacht aan dit soort grensgevallen.

De begrippen geweld (fysiek, verbaal) en vernieling kunnen nader worden omschreven, maar het is duidelijk waar het om gaat: in het dagelijks leven en in het strafrecht. Dat is niet zo bij bedreiging en intimidatie. Er bestaan verschillen tussen omschrijvingen in het Wetboek van Strafrecht, criminologische definities en de subjectieve inschattingen van personen die zich bedreigd of geïntimideerd voelen (Politieacademie 2014; Bovenkerk 2005; Dekkers e.a. 2006).

Het strafrecht verstaat onder 'bedreiging met geweld tegen personen' een poging om personen ertoe te bewegen tegen hun zin iets te doen of juist na te laten. Bij intimidatie gaat het ook om het beïnvloeden van personen om hen iets tegen hun wil te laten doen, maar dan met behulp van 'gebaren bij geschrift of afbeelding'. Daders staat dus een min of meer concrete vorm van gedragsbeïnvloeding voor ogen.

In de criminologische begripsbepaling wordt impulsief gedrag niet uitgesloten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen instrumentele en expressieve bedreigingen of intimidaties. Voor zover een bedreiging of intimidatie erop is gericht om de bedreigde iets (niet) te laten doen, betreft het instrumenteel geweld. Bij expressieve bedreiging of intimidatie wordt geen gedragsbeïnvloeding beoogd. Het is dan primair de bedoeling om de bedreigde bang te maken of vrees aan te jagen.

Er bestaat nog een belangrijk verschil, namelijk tussen feitelijke handelingen en het ervaren niveau van bedreiging of intimidatie. Als bijvoorbeeld een verdachte postvat voor het woonhuis van een agent, dan maakt het voor de beleefde dreiging waarschijnlijk verschil als bekend is dat de verdachte in het verleden veel geweld heeft gebruikt.

Bij casusbeschrijvingen gaan we uit van de subjectieve beleving van slachtoffers. In het survey hebben we concrete verschijningsvormen van arbeidsgerelateerd geweld voorgelegd aan respondenten, waaronder bedreigingen en intimidaties. We hebben respondenten de ruimte gegeven arbeidsgerelateerd geweld in hun eigen woorden te beschrijven.

1.4 Onderzoeksvragen en methodologie

We formuleren de onderzoeksvragen als volgt:

1. Hoe vaak worden politiemedewerkers geconfronteerd met arbeidsgerelateerd geweld tijdens het politiewerk en in de privésfeer?
2. Wat is de invloed van arbeidsgerelateerd geweld op (de privésfeer van) politiemedewerkers?
3. Wat zijn kenmerken van ernstige vormen van arbeidsgerelateerd geweld die de privésfeer van politiemedewerkers aantasten?
4. Hoe beoordelen politiemedewerkers die met arbeidsgerelateerd geweld te maken krijgen, de (organisatorische) reactie?
5. Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om ernstig arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemensen aan te pakken?

We hebben kwantitatieve en kwalitatieve analyses uitgevoerd.

Kwantitatieve analyse

Om de omvang en aard van arbeidsgerelateerd geweld in kaart te brengen is een enquête uitgezet onder een representatieve categorie politiemedewerkers. Er is per regionale eenheid, bij de landelijke eenheid en bij de VtsPN uit het totale personeelsbestand een willekeurige steekproef van 500 medewerkers getrokken. In totaal 6.000 politiemedewerkers zijn vervolgens per e-mail uitgenodigd om een digitale vragenlijst in te vullen. Zie bijlage 4 voor die vragenlijst. Na twee weken is een herinneringsmail verstuurd naar medewerkers die nog niet hadden deelgenomen. Na vier weken is naar alle politiemensen in de steekproef een e-mail gestuurd om medewerkers die hadden gerepsondeerd te bedanken of als laatste herinnering. De respons is hoog. Meer dan de helft van de benaderde politiemedewerkers (51,6%) heeft de enquête namelijk (deels) ingevuld.

We hebben executieve en niet-executieve politiemedewerkers bevroegd. Executieven krijgen vaker te maken met geweld. Daar hebben we bij de analyses rekening mee gehouden.

De steekproef is groot en representatief. Op basis van de enquête kunnen uitspraken gedaan worden die representatief zijn voor de politiepopulatie. Uit tabel 1.1 blijkt dat er weinig verschil bestaat tussen onze respondenten en de politiepopulatie wat betreft de verdeling naar functiedomein, geslacht, leeftijd en het aantal dienstjaren.

Tabel 1.1 Belangrijke kenmerken van onze respondenten én van de gehele politiepopulatie

	Respondenten	Politiepopulatie
	Percentage (functiedomein en geslacht)	
Aspirant	5,8%	5,7%
Handhaving/noodhulp	42,6%	43,2%
Intake & service	5,2%	5,3%
Opsporing	13,3%	12,8%
Overige domeinen	33,1%	33,0%
Geslacht	67,5% man 32,5% vrouw	64,9% man 35,1% vrouw
	Gemiddelde leeftijd en aantal dienstjaren	
Gemiddelde leeftijd	44,2 jaar	43,6 jaar
Gemiddeld aantal dienstjaren	19,6 jaar	19,4 jaar

Naast de uitgezette enquête hebben we ook een secundaire analyse uitgevoerd op basis van gegevens die zijn verzameld tijdens een onderzoek naar bedreigingen en intimidaties tegen politie- en OM-medewerkers, in opdracht van het WODC (Politieacademie 2014). Dit wordt gepresenteerd in hoofdstuk 2.

Kwalitatieve analyse

We hebben langs verschillende lijnen kwalitatief onderzoek uitgevoerd. In de eerste plaats is er namens de Korpsleiding op het landelijk intranet een oproep geplaatst voor politiemensen om hun ervaringen met geweld in de privésfeer op schrift nader toe te lichten. Zie bijlage 5 voor deze oproep. Ook aan het einde van de enquête werd de respondenten deze mogelijkheid geboden. Voor zover respondenten instemden, hebben we ze een webformulier toegestuurd. Zie bijlage 6 voor dit formulier. Dit leverde 26 ingevulde formulieren op.

In de tweede plaats hebben we van tien van deze respondenten, die hadden aangegeven daartoe bereid te zijn, een diepte-interview afgenomen. We vroegen naar de aard en achtergrond van de dreiging, de impact van het voorval, de aanpak van de dader door de organisatie en de begeleiding van het slachtoffer. Zie bijlage 7 voor het interviewprotocol. Er zijn interviewverslagen gemaakt. De casusbeschrijvingen die zijn opgenomen in het rapport, op basis van een webformulier en deels ook een afgenomen interview, zijn goedgekeurd door de respondenten. Enkele andere opgenomen casus zijn ontleend aan het openbare Politieacademieonderzoek naar bedreigingen en intimidaties in opdracht van het WODC. Dit staat steeds duidelijk vermeld in hoofdstuk 4. De casusbeschrijvingen zijn gebaseerd op subjectieve verhalen

van respondenten. Het betreft dus geen feitelijke reconstructie. Bij de beschrijvingen van (mogelijk) strafbare feiten of (strafrechtelijke) verdenkingen gaat het steeds om meningen van de respondenten. Dit is ook het geval bij andere beschrijvingen die zijn gebaseerd op kwalitatief onderzoek, zoals de gesprekken met slachtoffers of de expertbijeenkomsten (zie punt vier).

In de derde plaats hebben we geprofiteerd van inzichten die we hebben opgedaan bij recent onderzoek naar bedreigen en intimidaties van OM- en politiemedewerkers. We interviewden vijftig politiemensen en we beschreven en analyseerden vijftien casus waarbij politiemensen doelgericht werden bedreigd door een burger. We hebben voor dit rapport bij het kwalitatieve onderzoek louter gebruikgemaakt van informatie en inzichten uit de openbare en dus voor iedereen beschikbare publicatie (Politieacademie 2014). Dat neemt niet weg dat de opgedane inzichten onvermijdelijk een rol speelden bij onze opzet en uitvoering van dit onderzoek.

In de vierde plaats hebben we twee expertbijeenkomsten (van elk ongeveer drie uur) belegd met in totaal elf politiemensen. We bespraken belangrijke bevindingen en mogelijke aanbevelingen. Zie bijlage 9 voor de deelnemers.

In de vijfde plaats hebben we op 15 april 2014 een zogenoemd avondseminar op de Politieacademie georganiseerd naar aanleiding van het verschijnen van de studie 'Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers'. Tijdens dit seminar hebben Maike Gieling, Roel Holvast en Edward van der Torre tijdens workshops van ruim een uur bevindingen en conceptaanbevelingen met deelnemers besproken.

1.5 Hoofdstukindeling

Hoofdstuk 2 gaat in op twee relevante en (zeer) recente studies naar (vormen van) arbeidsgerelateerd geweld. Hoofdstuk 3 presenteert de uitkomsten van het uitgevoerde survey. In hoofdstuk 4 beschrijven en analyseren we 23 casus. Hoofdstuk 5 beantwoordt de empirische onderzoeksvragen en formuleert aanbevelingen. De bijlage bevat onder meer een nadere verantwoording, in die zin dat er bijlagen (onder andere de vragenlijst en het interviewprotocol) zijn opgenomen waarnaar wordt verwezen in paragraaf 1.4.

2

Twee recente studies: nuchter bezien

2.1 Inleiding

Er zijn recent twee studies verschenen naar geweld tegen politiemensen, waaronder geweld dat de privésfeer van politiemensen bereikt. Motivaction (2013) deed onderzoek in opdracht van politievakbond ACP en verzekeraar Loyalis. De Politieacademie (2014) verrichtte, in opdracht van het WODC, onderzoek naar bedreigingen en intimidaties aan het adres van politiemedewerkers en OM-medewerkers.² We zetten in dit hoofdstuk belangrijke uitkomsten en beperkingen van de twee studies op een rij. Dat maakt duidelijk dat er onbeantwoorde vragen zijn. Het neemt wel – vooruitlopend op een nieuw survey – het beeld weg dat ernstig geweld tegen politiemensen in privétijd een hoogfrequent verschijnsel is. Dat is niet het geval.

2.2 Een survey in opdracht van ACP en verzekeraar Loyalis

2.2.1 Bevindingen

Motivaction (2013) heeft een vragenlijst uitgezet onder alle ACP-leden tot 65 jaar van wie een e-mailadres bekend was. Dit resulteerde in 1.354 volledig ingevulde vragenlijsten (21 vragen). De respondenten hoefden van de onderzoekers niet op dit moment bij de politie te werken, als ze maar lid waren van de ACP. Om die reden namen bijvoorbeeld ook ge(pre)pensioneerden deel aan het onderzoek. Het rapport vermeldt niet hoe hoog de respons was.

2 Deze studie bevat een uitgebreide literatuurstudie. Mede daarom beperken we ons hier tot een studie met praktijkrelevantie (Motivaction 2013) die verscheen nadat we de laatste hand hadden gelegd aan ons eigen onderzoek in opdracht van het WODC.

Precies 85% van de respondenten heeft, *tijdens werktijd*, in het verleden ooit te maken gehad met arbeidsgerelateerd geweld. Twee beroeps-categorieën scoren wat dit betreft boven de negentig procent: executief (93%) en toezichhoudend/handhavend (93%) personeel.

Bijna dertig procent (29%) kreeg ooit arbeidsgerelateerd geweld *buiten werktijd* ('thuis of ergens anders') te verduren. Bij vijf beroeps-categorieën schommelt dit percentage rond de dertig procent: 'pensiões of pensioen' (30%); 'recherche' (33%); 'toezichhoudend/handhavend' (31%); 'ik werk niet meer bij de politie' (31%); en 'overig' (32%).

Ongeveer de helft van de respondenten (51%) die te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld, rapporteert dat dit invloed had op het politiewerk: bij 21% in (zeer) hoge mate en bij 30% in enige mate. Het betrof voornamelijk stress (48%), pijn (30%), verminderd werkplezier (26%) en angst (22%).

Het geweld heeft ook invloed op het privéleven. 44% van de respondenten die te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld, rapporteert invloed op het privéleven: bij 23% in (zeer) hoge mate en bij 21% in enige mate. Het betreft onder meer 'druk op mijn relatie of gezinsleven' (38%), emotionele problemen (28%), fysieke beperkingen (17%) en angst voor geweld buiten het werk om (15%).

Motivaction heeft niet alleen vragen gesteld over ervaringen met arbeidsgerelateerd geweld in het gehele arbeidsverleden bij de politie, maar ook over de laatste twee jaar. Voor zover de vragen betrekking hebben op de afgelopen twee jaren, wordt het onderscheid tussen 'tijdens' en 'buiten' werktijd niet (meer) gehanteerd. Motivaction (2013, p. 22) vraagt namelijk in hoeverre ACP-leden 'tijdens of door' hun werk in de afgelopen twee jaar te maken kregen met twaalf concrete geweldsvormen.

De consequentie is dat we niet weten hoeveel respondenten in de afgelopen twee jaar buiten werktijd werden geconfronteerd met arbeidsgerelateerd geweld. Het is dus onduidelijk wat er in die twee jaar 'overblijft' van de 29% van de respondenten die ooit in hun loopbaan buiten werktijd het slachtoffer werd van arbeidsgerelateerd geweld.

2.2.2 Kanttekeningen

Motivaction inventariseert op een toegankelijke wijze nuttige gegevens en agendeert een reëel vraagstuk of probleem. We vinden het echter nodig om de volgende kanttekeningen bij de studie te plaatsen:

- a. In totaal hebben 1.354 ACP-leden de volledige vragenlijst ingevuld. Het aantal gemailde ACP-leden en de respons blijven onduidelijk.
- b. De studie is niet representatief, omdat deze is uitgezet onder ACP-leden. Dit wordt door de onderzoekers vermeld, maar er wordt gesuggereerd dat dit weinig negatieve consequenties heeft: 'Door de omvang van het ledenbestand van de ACP vakbond en het groot aantal deelnames kunnen we er vanuit gaan dat het beeld dat we krijgen met dit onderzoek globaal overeen zal komen met de situatie voor politiemensen in het algemeen' (Motivaction 2013, p. 12). Dit zou zeker kunnen kloppen, maar Motivaction stelt de lezer niet in staat om deze redenering te controleren. De omvang en opbouw van het ledenbestand van de ACP (en de respons) blijven onvermeld.
- c. Het rapport vermeldt het aantal respondenten dat 'ooit' te maken kreeg met arbeidsgerelateerd geweld: in totaal (87%), 'tijdens werktijd' (85%) of 'buiten werktijd' (29%). Er worden ook vragen gesteld over geweld in de afgelopen twee jaar. Het lijkt logisch om de sleutelvraag – 'hebt u te maken gehad met arbeid gerelateerd geweld', met uitsplitsing naar tijdens en buiten werktijd – ook te stellen ten aanzien van die twee jaar. Dat is niet gebeurd, want bij de vragen over de afgelopen twee jaar wordt geweld 'tijdens of door uw werk' samengevoegd. Wat in twee jaar tijd resteert van de genoemde 85% (tijdens werktijd) en 29% (buiten werktijd) blijft onduidelijk.
- d. Door te vragen hoe vaak respondenten 'ooit' in hun loopbaan te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld, wordt dit uiteraard vaak gemeld. Zeker omdat veel politiemensen lange tijd bij de politie werken: gemiddeld meer dan 19 jaar (zie tabel 1.1). Vanwege de hoge gemiddelde arbeidsduur is het zeker zo opmerkelijk dat 71% *niet* te maken heeft gekregen met arbeidsgerelateerd geweld buiten werktijd, dan dat 29% er wél mee te maken kreeg. Zo bezien kan die 29% waarschijnlijk worden gelezen en gepresenteerd als een begrijpelijk percentage. Motivaction snijdt deze discussie niet aan.

2.3 In opdracht van het WODC: onderzoek naar bedreiging en intimidatie

2.3.1 *Onderzoeksopzet*

Het onderzoek 'Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers' (Politieacademie 2014) is uitgevoerd in opdracht van het WODC. Het onderzoek gaat over (de omgang met) situaties waarbij burgers politie- of OM-medewerkers bedreigen of intimideren.

Er is een literatuuronderzoek uitgevoerd en er zijn enquêtes uitgezet bij OM en politie: met 1.730 OM-respondenten en 1.620 politie-respondenten. De respons bedroeg 32,7% bij het OM en 26,6% onder het politiepersoneel. Er zijn daarnaast vraaggesprekken gevoerd met 86 bedreigde medewerkers (onder wie 50 politiemensen) en met twintig leidinggevenden of specialisten bij het OM en de politie. Er werden ook 29 doelgerichte bedreigingen bestudeerd: 15 politiecasus en 14 OM-casus.

2.3.2 *Algemeen: veel bedreigingen met beperkte impact*

Aan de respondenten is gevraagd hoe vaak ze in het afgelopen jaar werden geconfronteerd met: 'bedreiging met geweld tegen u zelf of naasten', 'volgen of hinderen om bang te maken' en 'intimidatie om iets gedaan te krijgen'. Daaruit blijkt dat (gewogen naar de hele organisatie) 41% van de politiemensen in een jaar tijd te maken kreeg met ten minste een van deze geweldsvormen. Basispolitiemensen (handhaving of noodhulp) hebben een beduidend hogere kans om het slachtoffer te worden: 56% is het afgelopen jaar bedreigd of geïntimideerd.

Bijna twee derde van de bedreigde politiemedewerkers (63,6%) meldt dat de bedreiging of intimidatie geen invloed heeft op de taakuitvoering. Precies 17,5% rapporteert verminderd werkplezier. Een kleine categorie (6,9%) vermeed contact met daders (of deed een poging daartoe) en 5,1% meed bepaalde gebieden of locaties. Het komt niet vaak voor (1,2% van de bedreigde politiemensen) dat politiemensen zich vanwege een bedreiging of intimidatie ziek melden of dat ze toegeven aan de wensen van daders.

De impact van een bedreiging of intimidatie wordt mede bepaald door de *kwaliteit van de organisatorische reactie*. Simpel gezegd: als politiemensen tevreden zijn over deze reactie, dan heeft een bedreiging of intimidatie minder snel een negatieve impact. Uit het survey blijkt dat

een kleine categorie (zeer) ontevreden is over de organisatorische reactie: 11,5% van de bedreigde politiemensen. Meer dan de helft (51%) van de bedreigde politiemensen is (zeer) tevreden en bijna dertig procent (27,8%) kiest een neutrale optie.³ Deze beoordeling verklaart mede waarom veel bedreigingen en intimidaties geen of een beperkte impact hebben op de taakuitoefening.

2.3.3 In de privésfeer

Een kleine categorie

Er is gevraagd of bedreigingen en intimidaties zich uitstrekten tot de privéomgeving. Dit gebeurde op twee manieren: de privéomgeving als verbaal mikpunt van een bedreiging tijdens het politiewerk óf bedreigingen die met het werk te maken hadden, maar plaatsvonden buiten werktijd en werkplek. Respectievelijk 27% en 11% van de *bedreigde politiemedewerkers* maakten dit in een jaar tijd mee. Dit betekent dat in de gehele steekproef 8,3% te maken kreeg met bedreigingen waarbij de privéomgeving verbaal het mikpunt werd; 3,4% werd in privétijd bedreigd of geïntimideerd.

Wie zijn de daders?

In de enquête is de bedreigde respondenten gevraagd naar de achtergrond van de dader(s). Hiertoe zijn enkele dadercategorieën voorgelegd, ontleend aan eerder onderzoek. De categorieën zijn niet uitputtend en sluiten elkaar niet uit.

Er zijn enkele verschillen tussen de bedreigde medewerkers die te maken hebben gehad met een bedreiging in de privétijd en bedreigde medewerkers bij wie dit niet het geval is.⁴ Bij de eerste categorie 'scoren' leden van een jeugd- of criminele bende opvallend hoog: 38% van de in privétijd bedreigde respondenten noemt deze als dader(s), tegenover 30% onder de overige bedreigde medewerkers. Ook leden van

3 Als de zelfredzaamheid van politiemensen (grotendeels) volstaat in reactie op een 'lichte' bedreiging of intimidatie, wordt de organisatorische reactie minder belangrijk of zelfs onbelangrijk. Deze categorie zal bij deze vraag mogelijk of waarschijnlijk kiezen voor het 'neutrale' antwoord.

4 In het rapport 'Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers' (Politieacademie 2014) worden alleen resultaten gepresenteerd voor de gehele categorie bedreigde politiemedewerkers. De uitsplitsing naar politiemedewerkers die in privétijd bedreigd zijn (en overigen) betreft een secundaire analyse van de data ten behoeve van dit onderzoek. Tabel 2.1 is dus niet terug te vinden in de originele rapportage.

probleemgezinnen, criminele groeperingen en woonwagenkampbewoners worden percentageel vaker genoemd door in privé-tijd bedreigde respondenten.

Tabel 2.1 Dadercategorieën volgens (in privé-tijd) bedreigde politiemedewerkers

	In privé-tijd bedreigde medewerkers (n=55)	Bedreigde medewerkers overig (n=435)
Een psychisch gestoord persoon	36,4%	41,8%
Lid van een jeugd- of criminele bende (tot 23 jaar)	38,2%	30,3%
Lid van een probleemgezin	36,4%	29,0%
Lid van een (andere) zwaar criminele groepering	21,8%	11,3%
Bewoner van een woonwagenkamp	18,2%	11,0%
Geloofsradicaal	0%	5,7%
Eigenaar van een dubieus bedrijf (bijv. gokpaleis, coffeeshop)	7,3%	4,1%
Links- of rechtsextremist, dieren- of milieuactivist	1,8%	1,6%
Anders	47,1%	42,3%

Noot. Respondenten konden meer dan één antwoord geven.

In de privésfeer: verzwarende omstandigheden

Als politiemensen *in privé-tijd* worden bedreigd of geïntimideerd, dan zijn ze gemotiveerd om te melden.⁵ Ook oordelen deze respondenten stelliger over de aanpak en krijgen ze relatief vaak te maken met (andere) ‘verzwarende omstandigheden’. Want:

- Politiemensen die in privé-tijd worden bedreigd zijn relatief sterk gemotiveerd om dit te melden: 69% meldt voorvallen vaak of altijd (versus 51% onder overige bedreigden). Dit leidt in beperkte mate vaker tot nader onderzoek (32% versus 25% onder overige bedreigden). Bedreigingen in privé-tijd leiden eerder tot een gesprek met een leidinggevende (40% versus 29%). Het wordt juist minder vaak besproken tijdens het werkoverleg (3% versus 9%) of met collega’s

5 Deze gepresenteerde cijfers zijn gebaseerd op een secundaire data-analyse.

- (26% versus 41%) en zelden met een vertrouwenspersoon binnen de afdeling of met professionele externe begeleiders.
- Bedreiging in privétijd leidt tot meer uitgesproken oordelen. 35% van in de privétijd bedreigde politiemensen is (zeer) ontevreden over de organisatorische reactie, onder meer doordat er in beperkte mate stappen worden ondernomen tegen bedreigers. Dit ligt op 9% onder overige bedreigden. Bijna de helft van deze respondenten (47%) is zeer tevreden (versus 56% onder overige bedreigden).
 - Bedreigingen in privétijd gaan relatief vaak gelijk op met andere verzwarende omstandigheden: geweld en vernieling van eigendommen (35% versus 26% onder overige bedreigden) en met name herhaaldelijke bedreiging of intimidatie door eenzelfde dader of dadergroep (33% versus 10%). De consequentie is dat bedreiging in privétijd vaker invloed heeft op de taakuitoefening (60% versus 33%): vooral verminderd werkplezier (38% versus 14%), het mijden van locaties (11% versus 4%) en het vermijden van contact met daders (13% versus 6%).

2.3.4 Beperkingen

Het Politieacademie-onderzoek in opdracht van het WODC kent de nodige beperkingen. De belangrijkste is dat het inzoomt op een beperkt deel van het arbeidsgerelateerde geweld, namelijk bedreiging en intimidatie. Geweld in de privésfeer kan weliswaar (al snel?) als intimidatie worden opgevat, maar er blijven lacunes bestaan. De studie was nu eenmaal primair gericht op bedreiging of intimidatie en gaat in op een deel van het arbeidsgerelateerde geweld in de privésfeer.

2.4 Nader onderzoek

De twee gepresenteerde studies geven inzicht in aspecten van arbeidsgerelateerd geweld, maar er blijven belangrijke vragen onbeantwoord. We hebben dan ook aanvullend veldwerk verricht. De uitkomsten daarvan komen in de volgende twee hoofdstukken aan bod.

3

Het survey

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk presenteert de uitkomsten van een enquête onder politiemedewerkers over arbeidsgerelateerd geweld. We baseren ons daarbij op een steekproef en respondentenpopulatie die dermate representatief zijn dat we weliswaar spreken over ‘respondenten’, maar dat er net zo goed ‘politiemedewerkers’ kan worden gelezen. We vroegen 6.000 politiemedewerkers per e-mail om een vragenlijst in te vullen. Meer dan de helft (51,6%) heeft dit gedaan; in totaal 3.097 respondenten.

3.2 Geweldsvormen: tijdens en buiten werktijd

3.2.1 Algemeen

Tijdens het politiewerk

We hebben respondenten gevraagd hoe vaak ze in het afgelopen jaar *tijdens het politiewerk* te maken kregen met zeven verschillende geweldsvormen (zie tabel 3.2). Een derde (32,8%) van de respondenten werd geconfronteerd met ten minste één zo’n geweldsvorm (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld tijdens werktijd op jaarbasis

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Arbeitsgerelateerd geweld in werktijd ⁶	25	3,8%	888	40,5%	81	45,0%	987	32,8%

6 Respondenten die tijdens werktijd te maken hebben gekregen met ten minste één geweldsvorm, zoals vermeld in tabel 3.2.

Het ligt voor de hand dat executieven vaker geweld krijgen te verduren dan niet-operationele politiemedewerkers. Binnen de categorie executieven hebben we de gegevens omtrent aspiranten apart vermeld, zodat duidelijk wordt waarmee ze in het begin van hun loopbaan te maken krijgen.

Precies 40,5% van de operationele respondenten krijgt tijdens het politiewerk in het afgelopen jaar te maken met *een vorm van arbeidsgerelateerd geweld*, zoals opgenomen in tabel 3.2. Onder aspirant-respondenten komt dit uit op 45%. Bij niet-operationele respondenten ligt dit veel lager: 3,8%.

Ongeveer een kwart van de operationele respondenten krijgt onder werktijd, in een jaar, te maken met *fysiek geweld* (25%) of met een burger die *dreigde*, door in alle ernst te laten weten de respondent geweld aan te doen (27%). *Volgen of opwachten* tijdens het politiewerk wordt door hen veel minder gemeld: 2%.

Tijdens het politiewerk worden operationele respondenten bovendien geregeld geconfronteerd met geweld dat zich uitstrekt tot de *privéomgeving*:

- 11,2% meldt dat burgers in alle ernst lieten weten naasten geweld aan te gaan doen;
- 14,4% kreeg in alle ernst van een burger te horen dat hij of zij de agent in de privéomgeving op zou komen zoeken en 7,8% meldt dat een soortgelijke bedreiging werd gericht op naasten.

De door aspiranten gerapporteerde cijfers lijken in veel opzichten op die van andere executieven. Ze krijgen wat vaker te maken met 'andere intimidaties om iets gedaan te krijgen': 20,1% versus 14,8%. Waarschijnlijk komt dit mede doordat boze of recalcitrante burgers bij een junior agent eerder denken dat zoiets zin heeft of zonder repercussies blijft. Aspiranten krijgen wat minder frequent dan operationele medewerkers te maken met fysiek geweld (21,6% versus 25%) of gewelds dreiging (24,6% versus 27%).

Tabel 3.2 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld tijdens werktijd op jaarbasis

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Heeft u in de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt...</i>								
... dat burgers fysiek geweld tegen u hebben gebruikt?	10	1,5%	560	25,0%	40	21,6%	610	19,7%
... dat een burger in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?	14	2,1%	581	27,0%	44	24,6%	639	21,4%
... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?	6	,9%	242	11,2%	19	10,6%	267	8,9%
... dat een burger u in alle ernst liet weten u in de privéomgeving op te komen zoeken?	6	,9%	310	14,4%	25	14,0%	341	11,4%
... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten in de privéomgeving op te komen zoeken?	5	,8%	168	7,8%	11	6,1%	184	6,2%
... dat een burger u hinderlijk volgde of opwachting met het doel u bang te maken?	1	,2%	43	2,0%	6	3,4%	50	1,7%
... dat een burger probeerde u op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?	14	2,1%	318	14,8%	36	20,1%	368	12,3%

In privé-tijd

We hebben ook gevraagd hoe vaak respondenten in het afgelopen jaar in privé-tijd te maken hebben gekregen met twaalf verschillende vormen van arbeidsgerelateerd geweld. Zie tabel 3.4 voor die geweldsvormen.

Van de respondenten werd 13,8% met minstens één zo'n vorm van geweld geconfronteerd. Ook dit geweld wordt beduidend vaker gemeld door executieven dan door niet-operationele respondenten. Zie tabel 3.3.

Tabel 3.3 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld in privé-tijd op jaarbasis

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Arbeitsgerelateerd geweld in werktijd	37	5,7%	333	16,0%	29	16,8%	399	13,8%

De gerapporteerde cijfers over geweld in privé-tijd (tabel 3.3) lijken hoog en daarmee, vanwege de gevoeligheid omtrent de grens tussen werk en privé, zwaarwegend. De score wordt echter fors opgehoogd door frequente scheldpartijen. Schelden in privé-tijd (door burgers en vanwege politiewerk) wordt namelijk gerapporteerd door 10,2% van de respondenten.⁷ Zie tabel 3.4.

Bij schelden in privé-tijd kan het onderscheid tussen arbeidsgerelateerd geweld en een privé-aanvaring diffuus zijn, zo blijkt uit interviews en gesprekken met experts. Als een agent 'rotwout' wordt genoemd, kan er een link zijn of worden ervaren met politiewerk. Het kan ook een impulsief substituuat zijn voor een ander scheldwoord, in een conflict dat weinig of geen verband lijkt te houden met politiewerk.

Als we het schelden buiten beschouwing laten, dan komen de gerapporteerde slachtofferpercentages⁸ per categorie (niet-operationeel, operationeel en aspirant) slechts vier keer boven de 2% uit. Het betreft:

- geweldgebruik tegen aspirant-respondenten (2,3%). Het gaat overigens om slechts vier respondenten, maar uit interviews en gesprekken met experts blijkt dat aspiranten in relatief goedkope huizen wonen en daardoor eerder in buurten of straten wonen met een negatieve grondhouding tegenover politie;

7 Door 3,9% van de niet-operationelen, 11,9% van de operationelen en 13,3% van de aspiranten.

8 We spreken van 'slachtoffer' zodra een respondent een vorm van geweld meldt, geheel los van de ernst of impact, dus ook bij licht geweld met weinig of geen impact.

Tabel 3.4 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld in privetijd

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Heeft u in de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt...</i>								
... dat een burger u uitschold?	25	3,9%	247	11,9%	23	13,3%	295	10,2%
... dat een burger uw naasten uitschold?	8	1,2%	41	2,0%	3	1,7%	52	1,8%
... dat burgers geweld tegen u hebben gebruikt?	3	0,5%	37	1,8%	4	2,3%	44	1,5%
... dat burgers geweld tegen uw naasten hebben gebruikt?	2	0,3%	10	,5%	0	0,0%	12	0,4%
... dat een burger u in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?	7	1,1%	43	2,1%	4	2,3%	54	1,9%
... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?	1	0,2%	18	0,9%	1	0,6%	20	0,7%
... dat een burger aan uw naasten in alle ernst liet weten hen geweld aan te gaan doen?	1	0,2%	15	0,7%	0	0,0%	16	0,6%
... dat een burger u hinderlijk volgde of opwachttte met het doel u bang te maken?	7	1,1%	41	2,0%	1	0,6%	49	1,7%
... dat een burger uw naasten hinderlijk volgde of opwachttte met het doel hen bang te maken?	2	0,3%	14	0,7%	0	0,0%	16	0,6%
... dat een burger u probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?	4	,6%	35	1,7%	2	1,2%	41	1,4%
... dat een burger uw naasten probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?	2	,3%	12	,6%	0	0,0%	14	0,5%
... dat een burger eigendommen van u heeft vernield of beschadigd?	11	1,7%	63	3,0%	2	1,2%	76	2,6%

- geweldsdreiging: gemeld door 2,1% van de operationele respondenten en door 2,3% van de aspirant-respondenten;
- 3% van de operationele respondenten meldt vernieling of beschadiging van eigendommen door een burger.

Alleen vernieling of beschadiging van privé-eigendom wordt door meer dan twee procent van de respondenten (2,6%) genoemd.

3.2.2 Geweldsvormen

Er komen enkele inzichten in beeld als we verschillende geweldsvormen samenvoegen of isoleren. Fysiek geweld onder werktijd raakt logischerwijs voornamelijk executieven: een kwart van de operationele respondenten (25%) en een vijfde van de aspirant-respondenten (21,6%). In privétijd is fysiek geweld (gelukkig) een laagfrequent verschijnsel, want onder executieven schommelt het rond de twee procent. Zie tabel 3.5.

Tabel 3.5 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld tijdens werktijd en in privétijd: uitgesplitst naar fysieke en niet-fysieke geweldsvormen

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Fysiek geweld werktijd	10	1,5%	560	25,0%	40	21,6%	610	19,7%
Overig geweld werktijd	22	3,4%	733	34,0%	72	40,2%	827	27,7%
Niet fysiek geweld privétijd (gericht tegen zelf of naasten)	37	5,7%	326	15,7%	29	16,8%	392	13,5%
Fysiek geweld privétijd (gericht tegen zelf of naasten)	4	0,6%	40	1,9%	4	2,3%	48	1,7%

Noot. De verschillende items in deze tabel (fysiek/niet-fysiek geweld), zijn gebaseerd op de individuele items uit de tabellen 3.1 t/m 3.4.

In totaal krijgt 5,9% van de respondenten in privé-tijd te maken met bedreiging, intimidatie of vernieling. Het gaat dan, met andere woorden, om geweld in privé-tijd *zonder* schelden en *zonder* fysiek geweld. Het valt op dat maar liefst 7% van de operationele respondenten hiermee werd geconfronteerd. Zie tabel 3.6.

Het is interessant hoe vaak *naasten* van politiemedewerkers persoonlijk (direct) te maken krijgen met geweld. Het betreft dus situaties waarin naasten volgens de politierespondenten in het afgelopen jaar fysiek geweld kregen te verduren of zijn uitgescholden, bedreigd of geïntimideerd. Dit wordt gerapporteerd door respectievelijk 1,9% (niet-operationeel), 3% (operationeel) en 1,7% (aspirant) van de respondenten. In totaal betreft het 2,7% van de respondenten.

Tabel 3.6 Frequentie van twee geselecteerde categorieën van geweld in privé-tijd

	Niet-operationeel		Operationeel		Aspirant		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Geweld privé-tijd: bedreiging, intimidatie of vernieling	20	3,1%	145	7,0%	7	4,0%	172	5,9%
Geweld in privé-tijd: naasten als direct doelwit	12	1,9%	62	3,0%	3	1,7%	77	2,7%

3.2.3 Per functiegroep

Tabel 3.7 zoomt in op het arbeidsgerelateerd geweld waarmee vijf functie-categorieën te maken krijgen. Volgens verwachting krijgen basis-politiemensen (noodhulp/handhaving) het meest te maken met dit soort geweld: 54,4% van deze respondenten meldt geweld in werktijd en 20,6% in privé-tijd.

De scores van de aspiranten blijven hier nog redelijk bij in de buurt, maar bij de overige categorieën vallen die beduidend lager uit. Wel valt op dat bijna dertig procent (28,9%) van de Intake & Service-respondenten geweld onder werktijd meldt. Het betreft sporadisch fysiek geweld (1,9%). Het valt ook op dat al met al 13,5% van deze respondenten geweld in privé-tijd meldt: zonder uitzondering niet-fysiek geweld.

Tabel 3.7 Frequentie arbeidsgerelateerd geweld per functiegroep

	Aspirant		Noodhulp/ handhaving		Intake & Service		Opsporing		Overig	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Fysiek geweld werktijd	40	21,6%	493	36,9%	3	1,9%	24	5,7%	50	5,0%
Overig geweld werktijd	81	45,0%	715	54,4%	44	28,9%	55	13,4%	99	10,2%
Geweld werktijd totaal	81	45,0%	715	54,4%	44	28,9%	55	13,4%	99	10,2%
Fysiek geweld privétijd (gericht tegen zelf of naasten)	4	2,3%	32	2,6%	0	0%	5	1,3%	7	0,7%
Niet fysiek geweld privétijd (gericht tegen zelf of naasten)	29	16,8%	247	20,2%	20	13,5%	31	7,8%	65	6,8%
Geweld privétijd totaal	29	16,8%	252	20,6%	20	13,5%	32	8,0%	66	6,9%

3.3 Invloed van geweld

3.3.1 Algemeen

We hebben respondenten die in het afgelopen jaar te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld (kortweg: slachtoffers), gevraagd naar de negatieve invloed van dat geweld op de taakuitoefening en op de privésituatie. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen drie categorieën geweld: fysiek geweld tijdens het politiewerk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privétijd.

Het valt op dat zonder uitzondering meer dan negentig procent *van de slachtoffers* geen invloed of (zeer) geringe invloed constateert van de drie genoemde geweldscategorieën op de taakuitoefening of op de privésituatie.⁹ Zie tabel 3.8.

⁹ Onder alle respondenten valt dit percentage beduidend lager uit. Zie tabel 3.9.

De volgende factoren of omstandigheden helpen om te verklaren waarom politieslachtoffers van arbeidsgerelateerd geweld in meer dan negen van de tien gevallen melden dat de negatieve invloed gering of afwezig is:

- lichte geweldsvormen, zoals schelden of een lichte duw;
- licht of niet al te zwaar geweld dat sterk impulsief en ogenschijnlijk eenmalig is, bijvoorbeeld een bedreiging bij een aanhouding;
- strafoplegging aan daders (bijvoorbeeld aanhouding en vervolging voor geweldpleging of belediging), waardoor agenten het gevoel hebben dat een casus goed en rechtvaardig is aangepakt;
- de zelfredzaamheid van politiemensen, waaronder het vermogen om geweld ‘op te vangen’;
- collegiale steun van naasten en steun van direct leidinggevenden;
- organisatorische steun;
- rust en steun in de privésfeer om geweld tijdens het politiewerk op te vangen en te verwerken.

Dit betekent niet dat het ‘wel meevalt’, want het houdt in dat er door het land heen honderden actuele geweldscasus spelen met een (zeer) sterke invloed op taakuitoefening of privésituatie. Hierbij moet worden bedacht dat een ernstige casus kan plaatsvinden in het ene jaar, maar dat de gevolgen ook in het jaar of in de jaren daarna nog kunnen worden ondervonden. Zie hoofdstuk 4.

Vooraf fysiek geweld tijdens het politiewerk kan nadelige invloed hebben op de taakuitoefening, want iets meer dan veertig procent van de *slachtoffers* rapporteert dit: 35,3% in (zeer) geringe mate en 5,5% in (zeer) sterke mate.

Fysiek geweld tijdens het politiewerk heeft volgens 28,6% van de slachtoffers (zeer) geringe negatieve invloed op de privésituatie en volgens 5,3% (zeer) sterke invloed.

Geweld in privétijd werkt relatief vaak stevig door op de privésituatie: 7,5% van de respondenten rapporteert een (zeer) sterke nadelige invloed op de privésituatie. Hoewel het bij dit type geweld vaak gaat om licht geweld (met name schelden), gaat er relatief stevige invloed uit van de grensoverschrijding van werk naar privé.

Tabel 3.8 Mate van invloed van verschillende vormen van arbeidsgerelateerd geweld die wordt ondervonden door slachtoffers onder de respondenten

	Geen invloed		In (zeer) geringe mate		In (zeer) sterke mate	
	N	%	N	%	N	%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op taakuitoefening (n=586)	347	59,20%	207	35,30%	32	5,50%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op privé-situatie (n=584)	386	66,10%	167	28,60%	31	5,30%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op taakuitoefening (n=793)	584	73,60%	189	23,80%	20	2,60%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op privé-situatie (n=790)	610	77,20%	148	18,80%	32	4,10%
Invloed geweld in privétijd op taakuitoefening (n=389)	311	79,90%	60	15,50%	18	4,60%
Invloed geweld in privétijd op privé-situatie (n=389)	256	65,80%	104	26,70%	29	7,50%

Als we naar alle ongeveer drieduizend respondenten kijken, dan rapporteert op jaarbasis maximaal 1,1% een (zeer) sterke negatieve invloed van een geweldstype (fysiek geweld tijdens het werk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privétijd) op de taakuitoefening of op de privésituatie. Zie tabel 3.9.

Tabel 3.9 Mate van invloed van arbeidsgerelateerd geweld op de taakuitoefening en de privésituatie

	Aantal respondenten dat aangeeft 'in (zeer) sterke mate' invloed te hebben ondervonden van geweld	% van de respondenten
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=3.097)	32	1,0%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op privésituatie (n=3.097)	31	1,0%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=2.985)	20	0,7%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op privésituatie (n=2.985)	32	1,1%
Invloed geweld in privé-tijd op taakuitoefening (n=2.987)	18	0,6%
Invloed geweld in privé-tijd op privésituatie (n=2.987)	29	1,0%

Noot. De percentages over 'alle respondenten' (in de meest rechtse kolom) zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat de vraag of men te maken heeft gekregen met de desbetreffende geweldsvorm (fysiek, niet-fysiek onder werktijd, niet-fysiek buiten werktijd), heeft beantwoord. Het aantal respondenten varieert per geweldsvorm en loopt uiteen van 2.985 tot 3.097. We hebben dus niet zonder meer aangenomen dat respondenten die geen antwoord gaven ook geen invloed hebben ervaren.

3.3.2 Invloed op de taakuitoefening

In deze en de volgende subparagraaf zoomen we in op respondenten die melden dat ze nadelige gevolgen hebben ondervonden van een geweldscategorie op taakuitoefening (3.3.2) of privésituatie (3.3.3). Dit geeft inzicht in de aard en verdeling van die effecten. Wat de frequentie betreft moet worden opgelet. *De percentages zijn steeds gebaseerd op de (kleine) categorie respondenten die melding hebben gemaakt van dergelijke nadelige effecten. Ze vallen dus veel hoger uit dan binnen de gehele populatie. Zie voor dat laatste bijlage 3.*

In totaal gaven 239 respondenten te kennen dat *fysiek geweld* in enige mate een negatieve invloed heeft gehad op de taakuitoefening. Ruim veertig procent van hen meldt verminderd werkplezier (42,3%) of kiest de categorie 'overige nadelige effecten' (44,4%). Op de derde plaats (13,8%) zetten deze respondenten het mijden van contact met daders tijdens het politiewerk. Zie tabel 3.10.

Bij *niet-fysiek geweld* tijdens het politiewerk treffen we soortgelijke patronen aan. Van de ruim tweehonderd (209) respondenten die een nadelige invloed van niet-fysiek geweld op de taakuitoefening rapporteren, wijst de grootste categorie (56,9%) op verminderd werkplezier. Een vijfde (20,1%) van deze respondenten probeert tijdens het werk contact met de dader te vermijden.

Bijna tachtig (78) respondenten geven aan dat *geweld in de privétijd* nadelige consequenties heeft gehad voor de taakuitoefening. Twee antwoordopties worden door meer dan dertig procent van deze respondenten gemeld: tijdens het werk contact vermijden met de dader (30,8%) en verminderd werkplezier (59%). Zie tabel 3.10.

Tabel 3.10 Invloed van drie geweldscategorieën (fysiek geweld tijdens werktijd; overig geweld tijdens werktijd; en geweld in privé-tijd) op de taakuitoefening volgens slachtoffers

Ik (heb)...	N	Fysiek geweld tijdens werktijd had invloed (n=239)	N	Niet-fysiek geweld tijdens werktijd had invloed (n=209)	N	Geweld in privé-tijd had invloed (n=78)
... tijdens mijn werk contact met dader(s) geprobeerd te vermijden	33	13,8%	42	20,1%	24	30,8%
... tijdens mijn werk bepaalde gebieden of locaties vermeden	18	7,5%	25	12,0%	15	19,2%
... tegen mijn zin (deels) toegegeven aan de wensen van de dader(s)	12	5,0%	7	3,3%	2	2,6%
... voelde mij gedwongen af te wijken van de geldende uitvoeringsregels	17	7,1%	17	8,1%	5	6,4%
... mij als gevolg van het voorval ziek gemeld	17	7,1%	6	2,9%	4	5,1%
Het voorval heeft mijn werkplezier verminderd	101	42,3%	119	56,9%	46	59,0%
... mij van de zaak waar de dader bij betrokken was teruggetrokken	17	7,1%	10	4,8%	6	7,7%
Anders, namelijk: ...	106	44,4%	61	29,2%	21	26,9%

3.3.3 Invloed op de privésituatie

Bijna tweehonderd (198) respondenten rapporteerden dat *fysiek geweld tijdens het politiewerk* in enige mate een negatieve invloed had op de privésituatie. Deze respondenten melden voornamelijk een nadelige invloed op de sfeer in het privéleven (43,4%). Een vijfde tot ongeveer een kwart van deze maakt melding van: locaties mijden in privétijd (19,7%); fysieke problemen of beperkingen (22,7%); een minder veilig gevoel in de privéomgeving (25,3%).

Voor zover respondenten aangegeven dat ze vanwege *niet-fysiek geweld onder werktijd* nadelige consequenties ondervinden in de privésituatie (in totaal 179 respondenten), wijst de helft (49,2%) op een verminderde sfeer in het privéleven en maakt 34,1% zich zorgen om het welzijn van naasten.

Precies 133 respondenten hebben laten weten dat *geweld in privétijd* nadelige consequenties had voor de privésituatie. Van deze respondenten maakt ten minste dertig procent melding van: locaties mijden in privétijd (30,1%); in privétijd contact vermijden met dader of daders (32,3%); bezorgdheid om het welzijn van naasten (36,8%) en nadelige consequenties voor de sfeer in het privéleven (48,1%).

Tabel 3.11 Invloed van drie geweldscategorieën (fysiek geweld tijdens werktijd; overig geweld tijdens werktijd; en geweld in privé-tijd) op de privésituatie volgens slachtoffers

	N	Fysiek geweld tijdens werktijd had invloed (n=198)	N	Niet-fysiek geweld tijdens werktijd had invloed (n=179)	N	Geweld in privé-tijd had invloed (n=133)
Ik (heb)...						
... in privé-tijd contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden	31	15,7%	38	21,2%	43	32,3%
... in privé-tijd bepaalde gebieden of locaties vermeden	39	19,7%	43	24,0%	40	30,1%
... werd geconfronteerd met veiligheidsmaatregelen in mijn privésituatie	18	9,1%	13	7,3%	20	15,0%
... kampte met fysieke problemen of beperkingen	45	22,7%	15	8,4%	8	6,0%
... inkomen ingeleverd vanwege ziekteverzuim of arbeidsongeschiktheid	13	6,6%	7	3,9%	3	2,3%
... nadelige invloed op de sfeer in mijn privé-leven ondervonden door het voorval	86	43,4%	88	49,2%	64	48,1%
... voel(de) me minder veilig in mijn privéomgeving	50	25,3%	(*)	(*)	(*)	(*)
... ben verhuisd of zou willen verhuizen	8	4,0%	(*)	(*)	(*)	(*)
... maak me zorgen om het welzijn van mijn naasten	(*)	(*)	61	34,1%	49	36,8%
Anders, namelijk: ...	55	27,8%	41	22,9%	32	24,1%

Noot. (*) Door een fout in de digitale versie van de vragenlijst zijn deze cijfers niet bekend.

3.4 Meldgedrag en aanpak

3.4.1 Melden of niet?

We hebben respondenten gevraagd naar geweldsmeldingen, mits ze in het afgelopen jaar te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld. Drie kwart (75,3%) maakte altijd melding van fysiek geweld onder werktijd. Er wordt beduidend minder consequent gemeld bij niet-fysiek geweld onder werktijd of bij geweld in privétijd: respectievelijk 37,8% en 25,4% deed dit altijd. Zie tabel 3.12.

Bij bedreiging of intimidatie in privétijd zijn politiemensen, in vergelijking met soortgelijk geweld onder werktijd, juist extra gemotiveerd om voorvallen te melden (Politieacademie 2014). Veel arbeidsgerelateerd geweld in privétijd betreft 'schelden' en dat motiveert niet zo om te melden.

Tabel 3.12 Slachtoffers van (verschillende vormen van) geweld die hier op het werk melding van hebben gemaakt

	Niet gemeld		In sommige gevallen gemeld		In de meeste gevallen gemeld		Altijd gemeld	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Fysiek geweld werktijd (n=611)	20	3,3%	62	10,1%	69	11,3%	460	75,3%
Niet-fysiek geweld werktijd (n=814)	246	30,2%	177	21,7%	83	10,2%	308	37,8%
Geweld in privétijd (n=394)	224	56,9%	49	12,4%	21	5,3%	100	25,4%

Voor zover respondenten *niet altijd* melding maakten van ondervonden geweld, is naar de reden gevraagd. Ze zien vooral af van een melding omdat het ging om licht geweld ('geen noemenswaardig incident') of omdat ze vinden dat ze het voorval hebben afgehandeld. Bij geweld in privétijd betreft het respectievelijk 55,8% en 33%.

Een beduidend kleinere, maar niet onbetekende categorie ziet af van consequent meldgedrag omdat er 'toch niks [mee] wordt gedaan'. Bij geweld in privétijd ligt dit percentage op 13,6%. Zie tabel 3.13 voor de overige scores.

Tabel 3.13 Redenen om niet te melden

	Fysiek geweld (n=150)		Niet-fysiek geweld werktijd (n=504)		Geweld in privé- tijd (n=294)	
	N	%	N	%	N	%
Het was geen noemenswaardig incident	81	54,0%	277	55,0%	164	55,8%
Ik heb het voor- val zelf af kun- nen handelen	75	50,0%	234	46,4%	97	33,0%
Ik heb het gevoel dat er toch niks met een melding gedaan wordt	16	10,7%	47	9,3%	40	13,6%
Meldingen wor- den niet altijd serieus genomen	5	3,3%	18	3,6%	14	4,8%
Anders, namelijk	13	8,7%	58	11,5%	53	18,0%

Noot. Respondenten die op de vraag 'heeft u het voorval gemeld' met 'ja, altijd' hebben geantwoord, hebben deze vraag niet beantwoord.

3.4.2 Waardering voor de aanpak

Geweld tijdens het politiewerk

Politied medewerkers die in het afgelopen jaar geweld tijdens werktijd incasseerden, tonen waardering voor de reactie van directe collega's: 92,8% is (zeer) tevreden na fysiek geweld en 84,6% na niet-fysiek geweld.

Na *fysiek geweld* onder werktijd vindt bijna zeventig procent (69,7%) de reactie van de leidinggevende (zeer) goed; 12,1% is ontevreden. Verder is 64,9% positief gestemd over de aanpak van de daders door de politie; 12,9% is ontevreden. Het toont aan dat er routines (zijn) ontstaan bij de reactie op geweld tegen politieambtenaren die vaak tevreden stemmen. Voor zover respondenten zich ontevreden tonen over de aanpak, wordt dit sterk gericht op justitie. Op drie punten toont een meerderheid van de slachtoffers van fysiek geweld onder werktijd zich namelijk (zeer) ontevreden: over de aanpak van de daders door het OM (55,9%); over de terugkoppeling daarover door het OM (58,7%); en vooral over de strafmaat van de dader of daders (73,1%). Zie tabel 3.14 voor de scores.

Tabel 3.14 Waardering voor de aanpak van fysiek geweld tijdens werktijd

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
6a. Waardering reactie leidinggevende (n=598)	72	12,1%	103	17,2%	417	69,7%	6	1,0%
6b. Waardering reactie directe collega's (n=598)	3	0,5%	40	6,7%	555	92,8%	0	0,0%
6c. Waardering reactie anderen binnen de organisatie (n=598)	62	10,4%	207	34,6%	258	43,2%	71	11,9%
7a. Waardering aanpak van de daders door de politie (n=588)	76	12,9%	114	19,4%	382	64,9%	16	2,7%
7b. Waardering aanpak van de daders door het OM (n=588)	329	55,9%	149	25,3%	83	14,1%	27	4,6%
7c. Waardering strafmaat van de daders (n=588)	430	73,1%	95	16,2%	29	5,0%	34	5,8%
7d. Waardering terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders (n=588)	201	34,2%	175	29,8%	180	30,6%	32	5,4%
7e. Waardering terugkoppeling door het OM over de aanpak van de daders (n=588)	345	58,7%	142	24,1%	65	11,0%	36	6,1%

Wat de waardering voor de aanpak van *niet-fysiek geweld tijdens werktijd* betreft, zien we dezelfde antwoordpatronen terug als. Het aantal slachtoffers dat (zeer) tevreden is over deze organisatorische reacties ligt op een wat lager niveau. Dat komt echter mede doordat het minder

ernstig geweld betreft dan fysiek geweld. Daardoor ontbreekt vaker de behoefte aan organisatorische steun en kiezen slachtoffers eerder voor de antwoordcategorie ‘weet niet’ of ‘niet van toepassing’.

Tabel 3.15 Waardering voor de aanpak van niet-fysiek geweld tijdens werktijd

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
20a. Waardering reactie leidinggevende (n=803)	82	10,2%	151	18,8%	518	64,5%	52	6,5%
20b. Waardering reactie directe collega's (n=803)	9	1,1%	81	10,1%	679	84,6%	34	4,2%
20c. Waardering reactie anderen binnen de organisatie (n=803)	81	10,1%	285	35,5%	285	35,5%	152	18,9%
21a. Waardering aanpak van de daders door de politie (n=795)	103	13,0%	158	19,9%	471	59,2%	63	7,9%
21b. Waardering aanpak van de daders door het OM (n=795)	398	50,1%	221	27,8%	92	11,6%	84	10,6%
21c. Waardering strafmaat van de daders (n=795)	546	68,7%	134	16,9%	28	3,5%	87	10,9%
21d. Waardering terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders (n=795)	234	29,4%	250	31,4%	219	27,5%	92	11,6%
21e. Waardering terugkoppeling door het OM over de aanpak van de daders (n=795)	405	50,9%	216	27,2%	59	7,4%	115	14,5%

Geweld in privé-tijd

We vroegen respondenten, voor zover ze daar het afgelopen jaar mee werden geconfronteerd, ook naar hun waardering voor de aanpak van geweld in privé-tijd. Een grote categorie kan hier (op onderdelen) geen antwoord op geven, omdat ze het voorval niet hebben gemeld. Dat resulteert in relatief veel antwoorden in de categorie ‘weet niet of niet van toepassing’.

Bij vier vragen tonen beduidend meer respondenten zich (zeer) tevreden dan (zeer) ontevreden: reactie leidinggevende; reactie directe collega's; reactie anderen binnen organisatie en aanpak van daders door de politie. Over deze vier reacties komt alleen bij de waardering voor de aanpak van de daders door de politie de onvrede uit boven de tien procent: 12,3%.

Bij drie vragen wint de onvrede (slecht of zeer slecht) het juist ruim van de (zeer) tevreden respondenten: aanpak van de daders door het OM; strafmaat van de daders; en terugkoppeling door het OM over de aanpak van de daders. Zie tabel 3.16 voor de precieze scores.

Tabel 3.16 Waardering voor de aanpak van arbeidsgerelateerd geweld in privé-tijd

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Weet niet/ niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
34a. Waardering reactie leidinggevende (n=392)	31	7,9%	77	19,6%	148	37,8%	136	34,7%
34b. Waardering reactie directe collega's (n=392)	8	2,0%	59	15,1%	203	51,8%	122	31,1%
34c. Waardering reactie anderen binnen de organisatie (n=392)	37	9,4%	104	26,5%	99	25,3%	152	38,8%
35a. Waardering aanpak van de daders door de politie (n=389)	48	12,3%	73	18,8%	97	24,9%	171	44,0%
35b. Waardering aanpak van de daders door het OM (n=389)	101	26,0%	74	19,0%	22	5,7%	192	49,4%

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Weet niet/ niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
35c. Waardering strafmaat van de daders (n=389)	112	28,8%	66	17,0%	14	3,6%	197	50,6%
35d. Waardering terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders (n=389)	67	17,2%	97	24,9%	47	12,1%	178	45,8%
35e. Waardering terugkoppeling door het OM over de aanpak van de daders (n=389)	83	21,3%	92	23,7%	15	3,9%	199	51,2%

3.5 Stellingen

We hebben de respondenten ook stellingen voorgelegd. De eerste twee hadden betrekking op het veiligheidsgevoel. In de steekproef voelt 92,3% van de respondenten zich privé veilig en 88,7% tijdens het politiewerk; respectievelijk 1,1 en 2% voelt zich onveilig. Toch vindt een derde dat trainingen onvoldoende voorbereiden op politiewerk in risicovolle omstandigheden. Bijna zeventig procent (67,5%) vindt dat het geen nadelige gevolgen heeft als mensen in de woonomgeving weten dat ze bij de politie werken. Precies de helft van de respondenten vindt dat er in Nederland veel wijken zijn waar een politiemedewerker niet veilig kan wonen én werken. Ongeveer dertig procent vindt het een veiligheidsrisico om in de directe omgeving van het woonhuis politiewerk te verrichten; bijna hetzelfde percentage vindt dit geen risico. Zie bijlage 3 voor tabellen.

In hoofdstuk vier verleggen we de aandacht van kwantitatief naar overwegend kwalitatief onderzoek.

4

Over de grens: casus en analyse

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over ernstig arbeidsgerelateerd geweld met invloed op de privésituatie. We gaan eerst in op drie vormen van dergelijk geweld. In de eerste plaats hard fysiek geweld tijdens het politiewerk dat nadelige consequenties heeft voor de privésituatie (paragraaf 4.2). In de tweede plaats bedreigingen tijdens het politiewerk met de privé-omgeving van een politiemedewerker als mikpunt. Bijvoorbeeld als wordt bedreigd om het gezin van een politiemedewerker iets aan te doen (paragraaf 4.3). In de derde plaats gaan we in op arbeidsgerelateerd geweld in de privé sfeer. Dit is het hoofdthema van dit hoofdstuk en komt, in verschillende verschijningsvormen, aan bod in de paragrafen 4.4 tot en met 4.6.

Vervolgens gaan we nader in op daderkenmerken (4.8), geweldskenmerken (4.9) en (organisatorische) reacties (4.10), die arbeidsgerelateerd geweld een zwaar negatieve impact kunnen geven.

Een casus kan overigens verschillende impactverzwarende kenmerken hebben en op hetzelfde moment kunnen impactreducerende factoren een rol spelen. Dat dient op casusniveau te worden gezien. Dit blijkt uit de 23 casus in dit hoofdstuk.

Het is mogelijk om dit hoofdstuk te lezen en te begrijpen, zonder de casus te lezen. De casus laten (wel) duidelijk zien wat er gebeurt en hoe agenten dit beleven.

4.2 Hard fysiek geweld tijdens het werk

In het survey (hoofdstuk 3) rapporteerden in het afgelopen jaar 32 respondenten fysiek geweld tijdens het politiewerk met een (zeer) sterke negatieve invloed op de taakuitoefening. In totaal melden 31 respondenten zo'n impact op de privésituatie.¹⁰

¹⁰ Vijftien van deze respondenten melden een sterk negatieve invloed op taakuitoefening en op de privésituatie tegelijkertijd.

Tabel 4.1 Respondenten die een (zeer) sterke invloed van fysiek geweld melden, naar functie

	Aspirant	Noodhulp/ handhaving	Intake & Service	Opsporing	Overig
Respondenten die melding maken van (zeer) sterke invloed van fysiek geweld op taakuitoefening in een jaar tijd (n=32)	1	27	0	2	2
Respondenten die melding maken van (zeer) sterke invloed van fysiek geweld op privésituatie in een jaar tijd (n=31)	0	27	0	2	2

De ernstige negatieve impact van fysiek geweld op de taakuitoefening bestaat onder meer uit fysiek letsel en/of stress. Het gaat om geweld dat agenten ‘mee naar huis’ nemen, bijvoorbeeld vanwege (tijdelijke) arbeidsongeschiktheid of vanwege onzekerheid omtrent de precieze aard en consequentie van het letsel. Dit soort geweld kent ook een juridische nasleep: richting de dader of daders, maar eventueel ook in het kader van een afgesloten arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Dit soort onzekerheid blijft niet beperkt tot de politiemedewerker, want het wordt besproken met naasten. Dit helpt bij de verwerking, maar zorgt evengoed voor bezorgdheid in de privésfeer. Die bezorgdheid heeft betrekking op de persoonlijke veiligheid van de politiemedewerker. Op een dieper niveau kan het leiden tot vragen over de waarde van het politiewerk. Wegen de beroepsrisico's op tegen de financiële vergoeding en tegen de organisatorische steun voor haar medewerkers?

4.3 Bedreiging van de privésfeer tijdens het werk

Uit casus, groepsgesprekken en recent onderzoek (Politieacademie 2014) blijkt dat de impact van een bedreiging richting de privéomgeving (bijvoorbeeld: ‘ik weet waar je woont’) tijdens het politiewerk sterk afhangt van *andere* kenmerken van een concrete gebeurtenis. Zo'n bedreiging of intimidatie wordt namelijk vaak geuit in de hitte van het moment, bijvoorbeeld tijdens een aanhouding. Vaak vergeet de dader het weer snel en voelt de agent dit aan. Agenten halen geregeld genoegdoening uit de aanhouding voor een (ander) strafbaar feit (Politieacademie 2014).

Impactvergrotenende factoren liggen (zie de onderstaande casus) verscho- len in de aard van het geweld, maar minstens zo sterk in dader- kenmerken: daders die in staat lijken te zijn geweld te plegen; daders die op een zuigende of meer of minder stelselmatige manier de privé- omgeving bedreigen; of daders die in de privéomgeving van een agent wonen, of die het woonhuis (zouden kunnen) opzoeken.

Casus

We beschrijven vier casussen waar tijdens het politiewerk de privé- omgeving van politiemensen het mikpunt wordt. Bij deze casus betre- den de daders die privéomgeving niet, al zijn ze er wel een bedreiging voor. Bij de ene casus wordt de taakuitoefening sterker verstoord dan de privéomgeving (casus 1) en bij een andere casus is dit precies omge- keerd (casus 3). Bij een casus krijgt een agent te maken met verwen- singen van een gestoorde verdachte (casus 2) en bij de laatste casus (4) maakt een notoire dronkenlap er een gewoonte van om via *sociale media* privé-informatie over agenten te verzamelen.

Casus 1: Contrastrategie van Marokkaanse jeugd

Beschrijving

Een agent (biker) start zijn werkzaamheden in een gebied waar veel jonge ‘Nederlanders wonen met Noord-Afrikaanse afkomst’. Deze (Marokkaanse) jongeren spotten het ‘nieuwe politiegezicht’ en ondernemen actie om de naam van de agent te achterhalen. Ze vra- gen naar zijn naam en woonadres en ze maken veel foto’s op straat. Dit is geen toeval. Het is een systematische werkwijze van deze jeugd(groep) om privégegevens van politiemensen te achterhalen. De respondent: ‘Op de vraag of ik me wilde legitimeren heb ik (...) ook tot op de dag van vandaag niet gereageerd. Maar ooit komen ze er achter omdat je volledige naam in de processen-verbaal staat. En als je mijn naam Googelt, krijg je dankzij de telefoonmaatschappijen direct mijn adres en telefoonnummer.’

De respondent over de impact

De contrastrategie van Marokkaanse jeugd is voor de biker een zeer onaangename verandering in zijn politiewerk: ‘Nou heb ik jaren lang gewerkt met hanggroepen van Antilliaanse afkomst en die vertonen totaal dit gedrag niet. Het was voor mij dus ook een grote verande- ring die mij met de rug tegen de muur zette.’ Hij heeft het idee zijn naam geheim te moeten houden: ‘om mijn gezin te beschermen’. Deze impact wordt versterkt doordat er leuzen zijn geschreven op woningen van collega-agenten en er collega-agenten in privé-tijd zijn achtervolgd. De biker stelt naasten ‘slechts gedeeltelijk op de hoogte’ om hen geen onveilig gevoel te geven. Hij prijst zich gelukkig over de fysieke afstand tussen woon- en werkgebied: ‘Gelukkig woon ik ook redelijk ver van mijn werkgebied af en rijdt er nagenoeg geen openbaar vervoer tussen mijn woon- en werkplaats.’

Casus 2: De flippende verdachte

Beschrijving

Op een uitgaansavond 'flipt' een verdachte 'compleet'. Hij bedreigt een agent en zijn gezin: 'Hij ging uitzoeken waar ik woonde, zou mijn vrouw en kinderen opzoeken.' En dan zou de agent wel merken wat de consequenties zouden zijn. Dit wordt geuit in een 'enorme stortvloed van agressie, verbaal geweld en flink verzet'. De verdachte staat bekend als een agressieve psychopaat.

De respondent over de impact

De agent laat niet merken dat de woorden van de verdachte hem raken, maar 'onderhuids weet ik wel beter'. Hij vertelt het zijn vrouw, die hij bewust selectief informeert over spanningen op het werk '(...) om haar (en de kinderen) niet ongerust te maken'. In privé-tijd kijkt de agent veel om zich heen, op zoek naar de verdachte. Dit is vooral in de eerste week zo. Als er dan niets is gebeurd, ebt het gevoel langzaam weg.

Casus 3: Een ex-gedetineerde neemt wraak

Beschrijving

Acht dagen na zijn vrijlating belt een verdachte, via een telefoniste van de politie, met een rechercheur. Die rechercheur heeft ruim een half jaar daarvoor strafrechtelijk onderzoek gedaan naar deze verdachte vanwege (meervoudige) bedreiging, stalking en mishandeling van een ex-vriendin. De ex-gedetineerde zegt onder meer tegen de rechercheur dat hij hem erin heeft geluisd, dat hij zich geen oor aan laat naaien, dat de rechercheur nalatig is geweest, dat deze 'terug de keuken in zou gaan' en dat de rechercheur goed uit moet kijken. Tijdens deze opsommende tirade schreeuwt de verdachte steeds harder en wordt hij steeds bozer. De verdachte is voor geen rede vatbaar en herhaalt dat hij de rechercheur wel weet te vinden.

De respondent over de impact

De uitspraken vindt de rechercheur ook bedreigend voor naasten, in het bijzonder twee tienerkinderen. De rechercheur weet dat zijn privéadres bekend is in sociale kringen van de verdachte, omdat zij in dezelfde omgeving wonen en zijn opgegroeid als de politiemans. De rechercheur weet dat de verdachte '(...) een ongeleid projectiel was die grof geweld niet schuwde'. De impact was stevig: 'Ik ben wekenlang erg bang geweest, buiten de deur, maar ook thuis. De achterdeur van mijn woning deed ik die tijd altijd op slot. (...) ik heb de kinderen verboden de voordeur open te doen als er een onbekende voor de deur zou staan. Ik heb weken het gordijn aan de straatkant van mijn woning een klein stukje geopend. Genoeg om de auto's die voorbij reden te zien en het kenteken te noteren, te weinig voor een voorbijganger om binnen te kunnen kijken.'

Casus 4: Een dronkenlap met privé-informatie

Beschrijving

De respondent (een wijkagente) spreekt met een mannelijke collega-agent, in een uitgaansgebied, een notoire dronkenlap aan om hem een zogenoemd wijkverbod uit te reiken. De man gedroeg zich al uitdagend tegenover anderen, maar is 'helemaal opgefokt' als de twee agenten met hem spreken. In het gesprek noemt de dronkenlap de agent steeds bij zijn volledige naam en laat weten dat hij weet waar de agent woont. De dronkenlap spreekt zijn verbazing uit dat de agent, naast zijn baan bij de politie, een eigen zaak heeft. Dit laatste is correcte informatie die waarschijnlijk via Facebook is verkregen. Uiteindelijk bedaart de man. Een uur later zien de twee politiemensen deze man weer in het uitgaansgebied, met een halfvolle fles wijn voor zich op de grond. De agenten spreken de man wederom aan. De man is recalcitrant en weigert onder meer om de fles af te geven. De agenten arresteren hem voor openbare dronkenschap en verstoring van de openbare orde. Tijdens de rit naar het politiebureau krijgt de agente de volle laag: ze wordt grof uitgescholden (onder meer voor 'hoer' en 'tyfusdwerg') en krijgt te horen dat hij haar te pakken zal nemen of dat hij zal zorgen dat zijn maten haar in elkaar slaan. De dronkenlap verlegt zijn tirade ook naar haar privéomgeving: 'Die man van jou zal ook niks zijn, die slaan we ook in elkaar. Ik zoek je op, op Facebook, overal. Ik zoek uit waar je woont, enzovoorts.'

De respondent over de impact

De agente is niet snel onder de indruk van een agressieve dronkenlap, '(...) maar de gedachte dat hij uit zou zoeken waar ik woonde en mijn echtgenoot erbij trok, was geen fijne gedachte'. Bovendien beschikte ze over een Facebook-account, al had ze het profiel niet helemaal ingevuld, zodat haar woonadres niet meteen zou worden achterhaald. Na de aanhouding moet ze al met al stoom afblazen: vanwege woede over de grove scheldwoorden en bezorgdheid over privé-informatie die via sociale media valt te achterhalen (en zoals bij haar collega was gedaan door deze dronkenlap). Ze is temeer bezorgd omdat ze net in Blauw had gelezen over een wijkagent die thuis was bedreigd. De respondente is gelukkig dat ze dit alles op een goede manier met haar man kan bespreken. Ze laat 'onmiddellijk alles verwijderen' wat op Facebook en andere bronnen over haar stond vermeld.

4.4 Geweld in de privésfeer (1): van werk naar privé

Dit is de eerste van drie paragrafen die ingaan op geweld waarbij de dader of daders zich daadwerkelijk in de privéomgeving van politie-medewerkers begeven en deze verstoren. Dit gebeurt op zeer uiteenlopende manieren, met een sterk wisselend niveau van geweld, dreiging

of impact. Deze paragraaf gaat over gebeurtenissen tijdens het werk die uitmonden in arbeidsgerelateerd geweld in de privéomgeving.

Wraak naar aanleiding van concreet politieoptreden kan voor daders het motief zijn voor dergelijk geweld. Het lijkt er sterk op dat de privéomgeving van deze politiemensen door een categorie van deze daders wordt opgezocht, omdat die daders aanvoelen dat dit een relatief gemakkelijke manier is om schade toe te brengen. Immers, ook relatief licht geweld in de privéomgeving heeft al snel een grote impact, terwijl de pakkans vaak gering is, bijvoorbeeld bij een onaangekondigde vernieling in de nacht. Dit is voor politiemensen juist weer frustrerend, zeker als naasten behoorlijk of stevig van slag raken van dit soort geweld.

Naast wraakzuchtig handelen van individuele daders, is het opzoeken van de privéomgeving volgens respondenten een werkwijze die vaak (en steeds vaker) wordt toegepast door jonge (tieners en twintigers) criminelen (zie Politieacademie 2014). Die criminelen proberen politieagenten waar ze last van menen te hebben (omdat die wonen of werken in 'hun' criminele territorium), op afstand te houden. Respondenten wijzen wat dit betreft vaak op (groepen) Marokkaanse criminelen. Het stemt politiemensen machteloos en/of boos ('zeg maar woedend') als dit soort daders hiermee weg lijkt te komen. Het vervolgen van concreet geweld in de privéomgeving van een agent is vaak moeilijk. Maar er zijn meestal harde of zachte opsporingsindicaties die het mogelijk maken om dit soort daders of groepen voor andere delicten strafrechtelijk aan te pakken. Respondenten zouden héél graag zien dat dit vaker gebeurt. We nemen dit als aanbeveling op (zie hoofdstuk 5).

Casus

We beschrijven vijf casus waarbij het geweld van een burger tegen een politiemedewerker zich verplaatst van het politiewerk naar de privéomgeving. Vier daders (casus 5 tot en met 8) nemen wraak voor politieoptreden. In de laatste casus (9) krijgt een agent te maken met een botte werkwijze van lokale (jeugd)criminelen die in zijn werkgebied past binnen een geijkte modus operandus van personen die zich onaantastbaar lijken te wanen.

Casus 5: Een bedreigd politiegezin

Beschrijving

Een agente krijgt 's nachts een anoniem telefoontje. Er wordt opgehangen. Vervolgens krijgt ze een sms-bericht met een tekst uit een liedje dat bekendstond als stalkingsong: 'Every breath you take, every move you make, every step you take ... I'll be watching you!!'

In eerste instantie denkt ze dat het een vergissing is; een verkeerd telefoonnummer. De dag erna volgt echter weer een sms, met een rare tekst en met de naam van een officier van justitie met wie zij had samengewerkt, onder meer bij een zaak met een ontsnapte gevangene. De officier in kwestie had zelf niets ontvangen, maar drong er bij de agente op aan om aangifte te doen van bedreiging. Haar baas neemt het echter niet ernstig op: 'Maak je niet druk, blaffende honden bijten niet.' De agente doet toch aangifte en er wordt een onderzoek opgestart. Er volgt weer een sms, met daarin onder andere de initialen van haar en haar man en een verwijzing naar wapens. Dit refereerde aan een oude zaak waaraan zij had meegewerkt. Haar echtgenoot, een politieman, zegt tegen zijn leidinggevende dat zijn vrouw en hij slecht slapen vanwege deze voorvallen. Dat zou invloed kunnen hebben op zijn werk. De echtgenoot neemt zijn dienstwapen mee naar huis, omdat het korps naast het onderzoek naar het voorval bijna geen maatregelen treft; alleen toezicht door de surveillance bij het woonhuis en een portofoon met noodknop. Het valt op dat de berichten verzonden worden als het stel net in bed ligt. Het lijkt erop dat ze in de gaten gehouden worden en ze slapen die nacht niet. Ze horen 's nachts iets in de tuin en gebruiken de portofoon met noodknop. Agenten doorzoeken de tuin, maar treffen niets aan. De chef van de agente komt langs en zegt dat ze zich geen zorgen moet maken. De baas van haar echtgenoot vaart een heel andere koers dan de chef van de agente, want die besluit dat het politiestel onder moet duiken in het buitenland. De agente: 'Dan zit je in een hotel met twee huilende kinderen, want die wilden niet op vakantie. Er werd ons niet verteld wat wel en niet mocht. En 's nachts zijn we naar Schiphol gegaan, waar bleek dat mijn ticket niet goed was geregeld. We hebben toen zelf geld bijgelegd om het te regelen.' Op het huisadres worden ondertussen camera's geplaatst. Hierdoor weet de hele buurt dat er iets aan de hand is, wat onder andere ouders van bevriende kinderen (op de school van de dochters) angstig maakt. Het onderzoek naar de verdachte wordt geïntensiveerd. De agente heeft haar telefoon afgegeven, waarop – als zij weg is – nog sms'jes binnenkomen: 'ik ga nu die partij semtex halen' en 'ik kan je bijna ruiken'. Het onderzoeksteam ontdekt wie achter de bedreigingen zit en na tweeënhalve week wordt de verdachte aangehouden. De verdachte wordt veroordeeld voor bedreiging en stalking, nadat hij tot aan de Hoge Raad in beroep is gegaan.

De respondent over de impact

'In eerste instantie werden we achterdochtig, we gingen iedereen verdenken. Op een gegeven ogenblik dachten we dat onze buurman erachter kon zitten. We sliepen slecht, hadden constant het gevoel over onze schouders te moeten kijken. De gevolgen voor de rest van het gezin waren ook heftig. Zo durfde een van onze kinderen in eerste instantie niet meer naar school. En wilden andere ouders liever niet dat wij megingen op schoolreis, omdat zij bang waren voor de veiligheid van hun kinderen. Na twee jaar bleek ook dat de klap door

het voorval groter is geweest dan wij dachten, en hebben onze beide kinderen een kinderpsycholoog bezocht. Wat ik in de hele aanpak miste is dat er is niemand is geweest die vroeg aan mij, “Gaat het wel?” en die je begeleidt in het proces. Bijvoorbeeld met het onderduiken is er niemand geweest die daar in advies heeft voorzien, of daarin heeft ondersteund. Ook in praktische zin: we hebben het hotel zelf moeten betalen en zelf geld bijgelegd om mijn ticket te regelen. Uiteindelijk heeft na drie jaar de werkgever ons terugbetaald, maar dat is niet gemakkelijk gegaan.’

Casus 6: De stalkende fraudeur

Beschrijving

Een wijkagent wordt sinds enkele maanden gestalkt. De aanleiding daarvoor ligt in opsporingsonderzoeken die ongeveer negen jaar geleden hebben plaatsgevonden, onder meer inzake fraude. De dader ‘kan dit kennelijk niet verkroppen’. Hij stuurt allerhande e-mails, met smadelijke beschuldigingen aan het adres van de wijkagent. Hij stuurt die berichten niet alleen naar de politie, maar ook naar het OM, naar de Rijksrecherche, naar radio en televisie, alsook naar schrijvende journalisten. De respondent: ‘Ik werd van diverse dingen beschuldigd, dat ik zijn leven kapot had gemaakt, niet integer ben, valse PV’s heb opgemaakt, enzovoorts.’ De agent deed aangifte van smaad(schrift). Dit resulteerde in een nog groter e-mailbombardement. Daar blijft het echter niet bij. De man belt met het woonhuis van de wijkagent en hij post e-mails op de website van een muziekband waar de agent deel van uitmaakt. De site vermeldt de data en locaties van optredens: ‘mooi om te zien, nog beter om te weten...’, mailde de verdachte in die context. De verdachte stuurt e-mails met belastende uitspraken over de wijkagent naar verenigingen waar de band optreedt. Het dwingt de wijkagent om privé steeds weer tekst en uitleg te geven over deze arbeidsgerelateerde kwestie.

De respondent over de impact

De vrouw van de agent vindt het ‘(...) erg vervelend dat op deze manier het werk “thuis” komt en weet niet wat er gebeurt als de man wel in de buurt komt’. De agent heeft zijn uitwonende kinderen niet geïnformeerd ‘(...) om hen niet te belasten’. De wijkagent vindt het vervelend dat hij zich privé, als bandlid, heeft te verantwoorden over rare en beschuldigende e-mails. De respondent: ‘Ik heb er best wel veel last van, omdat ik eerder al met deze man te maken heb gehad en ik uit ervaring weet dat hij “het bloed onder je nagels weghaalt” en dat ik als politiemann de rustige en verstandigste moet blijven.’ De agent is er echter bijna van overtuigd dat deze man niet zal stoppen.

Casus 7: Boze zendpiraten

Beschrijving

Een agent neemt regelmatig deel aan acties waarbij zogenoemde zendpiraten worden aangepakt. Daarbij worden flinke boetes uitgedeeld en de apparatuur wordt inbeslaggenomen. Eén dadergroep neemt wraak. Ze gaan 's nachts langs bij het woonhuis van de agent. Ze gooien verschillende ruiten in met stenen en plegen vernielingen aan twee auto's.

De respondent over de impact

Ongeveer drie jaar durft de vriendin van de agent niet alleen thuis te slapen als deze politiemans een nacht- of avonddienst had. Ze sliep dan in haar ouderlijk huis.

Casus 8: De wraakzuchtige woninginbreker

Beschrijving

Een agent wordt bedreigd als hij een woninginbreker op heterdaad betrapt. Hij schiet een verdachte daarbij in de hand. Die verdachte achterhaalt, waarschijnlijk met behulp van de processtukken, de naam van de agent. Op het raam aan de achterkant van zijn woning wordt een tekst geschreven: 'we weten dat jij hebt geschoten'. Waarschijnlijk zijn de verdachte, of zijn kompanen, de agent naar huis gevolgd. Er worden camera's rondom de woning van de agent geplaatst. Ongeveer een maand later wordt er varkensvlees voor zijn deur gelegd. Weer twee weken later wordt de agent achtervolgd door een auto.

De respondent over de impact

De agent voelt zich niet meer veilig in zijn eigen huis en hij is onzeker over de veiligheid van onder meer zijn vrouw. Zijn vrouw voelt zich dermate onveilig dat hij zijn werktijden aanpast (geen onregelmatige diensten meer) en daartoe stapt hij over van basispolitie naar recherche. Toch besluit hij na verloop van tijd niet bij de recherche te blijven. Net op dat moment krijgt hij te horen dat zijn status in het kader van het Rijksrecherche-onderzoek naar het schietincident is veranderd naar 'verdachte'. Naast de onzekerheid over het gedrag van de (criminele vrienden van) de verdachte krijgt de agent te maken met onzekerheden omtrent het lopende onderzoek van de Rijksrecherche. Hij keert terug naar de basispolitie, maar wordt in een ander team geplaatst. Na enkele maanden beslist de hoofdofficier van justitie dat de camerabewaking rondom de woning niet meer nodig is. De vrouw van de agent is het hiermee oneens. Ze voelt zich nog steeds onveilig. De camera's worden 'gewoon weggehaald' en dat wakkert haar onveiligheidsgevoel aan. In het half jaar daarna doen zich geen incidenten meer voor.

Casus 9: Huisbezoek van een ‘onaantastbare’

In een werkgebied met veel jeugdcriminelen belt een lid van een criminele (jeugd)groepering aan bij de woning van een agent. De vrouw van de agent doet open en de jongeman loopt, onuitgenodigd, naar binnen.

De respondent is niet het slachtoffer van deze vergaande intimidatie, maar een specialist. De specialist wijst erop dat een categorie criminelen zich bedient van dit soort criminele contrastrategieën. Deze criminelen zoeken naar manieren om agenten die werken in hun criminele territorium een onveilig gevoel te geven: geregeld ook privé. Deze casus is een gebeurtenis in een reeks. Agenten zouden er over denken om elders te gaan werken of om terughoudend op te treden tegen de lokale criminelen. Het risico bestaat dat de bedreigingen daarmee doeltreffend zijn en aanhouden.¹¹

4.5 Geweld in de privésfeer (2): van privé naar werk¹¹

Gebeurtenissen in de privéomgeving kunnen leiden tot arbeidsgereleerd geweld. Bij de onderstaande casus treden agenten in privétijd normerend of afkeurend op tegen burgers die dat niet accepteren. Dit type casus roept onvermijdelijk – dus zonder beschuldigend te willen zijn – de vraag op wat verstandig ‘normerend handelen’ is voor politiemensen in hun vrije tijd. Soms wordt een agent geconfronteerd met vervelende voldongen feiten. Dit vergt *hoe dan ook* een reactie, in die zin dat ‘niets doen’ ook een besluit is en ook vervelende consequenties kan hebben. In casus 9 reageert een agent bijvoorbeeld op een beginnende relatie tussen zijn stiefdochter en een lokale crimineel. Bij de twee andere casus *kunnen* de agenten het gedrag van burgers ongemoeid laten, maar ze *hoeven* dat niet te doen. Ze beschikken dan dus over meer keuzemogelijkheden, met als startvraag: treed ik op of niet?

Het appelleert aan een klassiek en lastig debat over de wijze waarop politiemensen zich privé (hebben te) gedragen: in het algemeen en bij overtredingen of strafbare feiten waar ze privé kennis van nemen, mogelijk in hun directe leefomgeving. Wanneer treden ze zelf op? Wanneer schakelen ze anderen bij ‘de politie’ in? De kans om in contact te komen met criminelen of criminaliteit hangt mede af van deze wijze waarop agenten invulling geven aan hun privéleven. Waar, wanneer en

¹¹ Deze casus is niet gebaseerd op een interview met een slachtoffer, maar op een verhaal van een specialist. Het is algemeen geformuleerd, niet geautoriseerd en wijst op een patroon dat ook in de literatuur wordt beschreven, namelijk territoriaal geweld door (jeugd)criminelen (Beke e.a. 2013).

met wie sporten politiemensen of gaan ze uit? Hoe kunnen ze gepast reageren op overtredingen of strafbare feiten in dergelijke conflict-gevoelige *settings*?

Casus

Bij de eerste casus accepteert een crimineel de afwijzing van een relatie niet door (de stiefdochter van) een politiemans. In de tweede casus wordt een buurman boos omdat een agent hem vermanend aanspreekt over illegaal afgestoken vuurwerk. Bij de derde casus loopt een poging om verhaal te halen uit op grof geweld. In alle drie de casus schrikt de politiestatus van de respondenten de daders niet af. Het is onduidelijk of het een extra motivatie is voor het geweld.

Casus 10: De afgewezen crimineel

Beschrijving

De dochter van de vriendin van een agent leert op een feest een jongeman kennen. Deze jongeman is duidelijk gecharmeerd van deze jongedame, maar hij is ook een bekende crimineel. De agent vertelt de dochter dat deze jongeman niet welkom is in huis, waarbij hij niet in details treedt. De agent zegt dat die jongeman zelf waarschijnlijk wel uit kan leggen waar deze blokkade vandaan komt. Vervolgens verschijnt deze man bij de woning waar de agent, zijn vriendin en haar dochter wonen. De agent spreekt de man aan en legt uit dat zijn levensstijl niet strookt met de waarden en normen van het (politie-) gezin en dat hij zelf wel weet waarop die inschatting is gebaseerd. Niet lang daarna ontdekt de dochter dat deze criminele jongen geweld gebruikt tegen dames die de relatie met hem hebben verbroken, waarbij die vrouwen het niet aandurven om aangifte te doen. Een week na de ontmoeting op het feestje vertelt zij de jongeman dat zij geen contact meer met hem wil. Daarna worden vier 'aanslagen' gepleegd op de woning van het politiegezin: met zeer zwaar vuurwerk, waarmee lawines kunnen worden opgeblazen. De carport raakt beschadigd, de ruit van de auto van de buurman sneuvelt, net als de ruit van de keukendeur van het politiegezin. Ook wordt de schutting van de burens 'opgeblazen' en raakt een stuk van de tuin van het gezin beschadigd, net als een regenpijp. Er wordt een onderzoek ingesteld, er worden camera's rond de woning van het politiegezin geplaatst, en ze krijgen een zogenoemde noodknop in huis. Ook wordt extra gesurveilleerd rondom de woning door het VAG. Toch wordt er nog een aanslag gepleegd. Na de laatste aanslag rijdt de crimineel met drie vrienden langs de woning. Hij steekt zijn middelvinger op en *appt* naar de dochter dat ze wel mag lachen als hij voorbijrijdt. Niet lang daarna wordt de crimineel voor een ander strafbaar feit aangehouden in de binnenstad. Sindsdien zijn er geen aanslagen meer gepleegd op de woning. Er worden geen arrestaties gedaan voor het gooien van het vuurwerk.

De respondent over de impact

De gebeurtenissen zadelen het politiegezin op met een 'rotperiode': een 'angstige tijd'. De respondent: 'Elke dag was je bezig met wat gaat er nu weer gebeuren, wanneer gaat het gebeuren.' En: 'Wat zullen we aantreffen als we terug komen?' Er bestond ook vrees omtrent achtervolging of observatie, gericht op de agent of dochter. Vanwege de beschadigingen bij de burens en het lawaai van het vuurwerk, was het ook voor omwonenden een onzekere periode, 'het gaf spanningen in de buurt'. Doordat onduidelijk is gebleven wie er achter de aanslagen zat, kan de respondent de zaak niet afsluiten: 'Het had meer rust gegeven als je weet wie het flikt (...) en daarom zal er rond de aankomende jaarwisseling wel weer extra spanning rond ons huis zitten, van zal er weer wat gebeuren of was dat het.'

Casus 11: Vuurwerk van de buurman***Beschrijving***

Een politieman spreekt een buurman aan op het afsteken van vuurwerk, aan het begin van de feestmaand. Het betreft de buurman van 'twee huizen verder', die weet dat de respondent bij de politie werkt. Rond de kerst wordt de auto van de politieman tot vijf keer toe beschoten; naar later bleek met een luchtbuks. Het resulteerde in 'flinke schade'. De politieman doet aangifte en de buurman wordt aangehouden.

De respondent over de impact

De woning van de politieman krijgt camerabewaking, omdat de aangehouden buurman 'niet helemaal spoorde': 'Dit had vooral voor mijn vrouw heel veel impact.' De dreiging kwam van een bekende '(...) en echt voor de deur'. De recherche waarschuwt de buurman, maar toch '(...) kijk je (...) elke keer extra achterom'. Er komt een eind aan die bedreiging van nabij, want: '(...) mede om deze reden hebben we besloten (...) te verhuizen'.

Casus 12: Uitgaansgeweld***Beschrijving***

Een politieman is met een aantal vrienden wezen stappen als ze op een taxi staan te wachten. Een dronken jongen 'roept iets' in zijn richting. De agent loopt, met zijn handen in de zakken, naar de schreeuwende jongen toe. Die jongen geeft de agent 'uit het niets een vuistslag in [het] gezicht'. De agent slaat terug, waarop hij door twee man (de schreeuwende jongen en een vriend) naar de grond wordt gewerkt en door de jongen in het gezicht wordt geschopt. De agent staat op en slaat de jongen. Diezelfde jongen mishandelt kort daarna een vriend van de agent, waardoor die vriend in het ziekenhuis belandt. De jongen wordt aangehouden, waarbij hij zich verzet.

Er zijn camerabeelden beschikbaar van dit geweld. Uit die beelden blijkt dat de agent niet de eerste is die door de jongen wordt geslagen; daarvoor had hij al twee anderen 'willekeurig' op het gezicht geslagen.

De respondent over de impact

De agent vindt het 'beschamend' dat hij in de beklagdenbank belandt en dat de aangehouden jongen er (in eerste instantie) mee weg lijkt te komen. De arrestant wordt niet in verzekering gesteld, '(...) omdat hij door zijn drankgebruik niets meer wist'. De jongen staat na enkele uren 'weer buiten', maar doet enkele weken later wel aangifte tegen (vrienden van) de agent. De zaak blijft bij de politie vier maanden liggen, totdat de agent ernaar informeert. Vervolgens wordt de agent als verdachte gehoord door de districtsrecherche. Volgens de respondent is dit de omgekeerde wereld.

4.6 Geweld in de privésfeer (3): hevig geweld in de privésfeer

Hevig arbeidsgerelateerd geweld tegen (naasten van) politiemensen in privé-tijd is ernstig, maar laagfrequent. In dit onderzoek zijn we bijvoorbeeld niet gestuit op een gevreesde geweldsvorm, namelijk een dader die uit wraak een agent (of naasten) opzoekt en stevig fysiek geweld of wapengeweld gebruikt. Hiermee is niet gezegd dat dit niet gebeurt, maar het is schaars.

We stuiten wel op ander geweld in de privésfeer, dat hard aankwam. In de eerste plaats grove vernieling of beschadiging van de privéwoning dat door slachtoffers kan worden getypeerd als een aanslag. Dit lijkt de meest frequente vorm van hevig geweld in de privésfeer te zijn. Zie de onderstaande casus (13), maar ook casus 14. De impact is fors. Tegelijkertijd is de pakkans bij dit soort geweld vaak gering, omdat daders het (onverwachte) moment kiezen. Het is frustrerend als daders ermee weggkomen, maar slachtoffers aanvoelen wie het is of zijn geweest.

In de tweede plaats kunnen conflicten die in privé-tijd ontstaan tussen een burger en een (naaste van een) agent die elkaar niet kennen, onmiddellijk uitmonden in heftig fysiek geweld.¹²

In de derde plaats kunnen een agent en een criminele burger met wie hij in onmin leeft, elkaar toevallig ontmoeten, waarna dit uitmondt in hevig geweld. Die variant troffen we echter niet aan, maar wel een casus (zie casus 20) waar een respondent vreest dat zo'n ontmoeting

¹² Een casus hierover is onder andere vanwege de herleidbaarheid niet opgenomen.

leidt tot een gevecht in een supermarkt, maar het loopt met een sissers af.

Casus

We beschrijven twee casus met ernstig arbeidsgerelateerd geweld in de privésfeer. Het betreft een zaak met ernstige en gevaarzettende vernieling annex aanslag en een casus met een doodsbedreiging en hevig geweld.

Casus 13: Met grof geweld

Beschrijving

De privéauto van een agent wordt twee keer in nachtelijke uren opgeblazen. De sterke verdenking rust op een bekende topcrimineel. De agent had tijdens zijn werk opgetreden tegen deze crimineel en deze was daarbij (niet al te zwaar) gewond geraakt. Er ontstaat tot twee keer toe een hevige autobrand. Het vuur laait zo hoog op dat de vlammen vanuit een zolderraam zichtbaar zijn voor de twee oudste dochters die op zolder slapen. De twee dochters durfden hier niet meer te slapen als hun vader avond- of nachtdienst had. Vanwege deze gebeurtenissen en op basis van het profiel van de topcrimineel, verhuist de agent met zijn gezin (een vrouw en drie dochters: twee jonger dan tien jaar en één net wat ouder) door middel van een 'onderduikconstructie'. Ze laten hun vriendenkring en onderwijsinstellingen achter, zonder hen te kunnen informeren over het nieuwe verblijfadres.

De respondent over de impact

De gebeurtenissen maakten '(...) een enorme psychische indruk op de dames'. Het leidde bij de agent vooral tot woede. Na de gebeurtenissen tilt de agent zwaarder aan nieuwe bedreigingen dan voorheen: '(...) opmerkingen van onze klanten dat ze "wel wisten waar ik woonde en wel aan de beurt kwam", vielen regelmatig heel verkeerd bij mij. Hetzelfde gold voor grove taal richting vrouw of dochter '(...) die nog steeds bij die smeris woonden'.

4.7 Geweld in de privésfeer (4): arbeidsgerelateerd of niet?

We troffen grensgevallen aan. Geweld in de privésfeer waarbij het – los van de vraag hoe het uiteindelijk (door wie) wordt beoordeeld – in meer of mindere mate onduidelijk is of het is gerelateerd aan een baan bij de politie. De onderstaande casus wijzen op twee patronen.

In de eerste plaats kan onduidelijk zijn wie de dader of daders zijn, bijvoorbeeld bij vernieling aan eigendommen van een politiemedewer-

ker. Er kunnen sterke vermoedens bestaan (inclusief de inschatting dat herhaling waarschijnlijk is) dat een casus wordt behandeld als arbeidsgerelateerd geweld. Dit kan ook niet zo zijn. Het vergt interpretatie.

In de tweede plaats kan een politiemedewerker in privétijd in een conflict verzeild raken, waarbij de opponent op de een of andere manier verwijst naar zijn of haar politiebanaan, zonder dat het ontstaan van het conflict daar op de een of andere manier verband mee houdt. Ook dit soort casus vraagt om interpretatie.

Het is de vraag of een politiemedewerker en leidinggevendenden het eens worden over de etikettering van het geweldsincident: wel of geen arbeidsgerelateerd geweld. Los daarvan is het belangrijk om goed over de kwestie te overleggen en te zoeken naar een bevredigende aanpak, onder meer omdat de mogelijkheid bestaat dat een conflict dat niet als arbeidsgerelateerd geweld begint, dat na verloop van tijd wel wordt.

Casus

De onderstaande twee casus begeven zich, in elk geval tijdelijk, in het grijze gebied tussen privégeweld en arbeidsgerelateerd geweld. De eerste casus wordt volgens de respondent én de organisatie na verloop van tijd arbeidsgerelateerd; de tweede alleen volgens de respondent.

Casus 14: Met een klap het nieuwe jaar in

Beschrijving

Op de ochtend van nieuwjaar wordt bij een politiegezin met zwaar vuurwerk een ruit opgeblazen. De ruit klapt uit het kozijn. Er was met tape vuurwerk op de ruit geplakt. De glassplinters lagen in de hele kamer en waren in een meubelstuk gedrukt. Van de houten lamellen was een deel weggeslagen. Het vuurwerk lag op de vloerbedekking te smeulen. De hond lag net in een veilig deel van de kamer en de dochter van het politiegezin was nog niet thuis. De respondent is een politiechef. Zijn vrouw werkt ook bij de politie, als zedenrechercheur. Van meet af aan bestaat het vermoeden dat deze vuurwerk-aanslag verband houdt met het politiewerk van beiden of een van de twee. Ze wonen in een jonge wijk met veel jeugd, en velen zijn op de hoogte van het politiewerk van de respondent en zijn vrouw. Er wordt serieus onderzoek gedaan naar het voorval en er wordt een camera geplaatst. Een half jaar na de gebeurtenissen vangt de dochter, tijdens het uitgaan, signalen op omtrent verdachten en hun motief. Dat motief zou inderdaad verband houden met het politiewerk. Om de dochter af te schermen wordt deze informatie niet benut voor strafrechtelijk onderzoek naar het voorval. Het lijkt al met al te gaan om arbeidsgerelateerd geweld, maar dat valt niet met zekerheid te zeggen.

De respondent over de impact

Het gezin van de respondent is boos over de gebeurtenissen. Toch wordt er al met al vrij nuchter gereageerd. De dochter is wel opnieuw boos als ze op signalen stuit omtrent de mogelijke daders en het antipolitiemotief. Bij de eerstvolgende jaarwisseling voelde het gezin dat ze alerter waren op zwaar vuurwerk en dat ze, zeker tijdens de nacht en de vroege ochtend, rekening hielden met een herhaling van het geweld. Dat bleef uit. Er was uit voorzorg een niet zichtbare camera geplaatst.

Casus 15: Op of over de grens?***Beschrijving***

Een politiemann wordt in privé-tijd met geweld aangevallen door een medebewoner van een klein wooncomplex. De politiemann vindt dat wordt geprobeerd om hem te wurgen. Dit geweldsincident heeft plaats na seriematig ongepast of onwettig gedrag door de dader jegens de politiemann en een handvol andere bewoners van het kleine complex. Het betrof intimiderende e-mails, intimiderende dwangbrieven en het negeren van fatsoensnormen. In die voorfase '(...) probeerde opponent mij als politiemann uit de tent te lokken door onder andere allerlei beledigende mails te versturen. Zeker direct voorafgaan aan bedoeld levensdelict stond de politiefunctie in zijn belaging van mij centraal.'

De respondent over de impact

De respondent heeft een machteloos gevoel, omdat politie en justitie niet optraden tegen de stalking, waarna dit escaleerde in geweld. Het geweld (de poging om te wurgen), wordt door het OM afgehandeld als zogenoemde ZSM-procedure. Het wordt niet bestempeld als geweld tegen een politieambtenaar, waarbij een GTPA-aanpak opportuun is, maar als privé-geweld. De respondent vindt dat de voorgeschiedenis niet in acht wordt genomen door het OM en dat hij zelf overal achteraan moet. De politietop heeft er bij hem op aangedrongen zich 'zeer afzijdig' te houden van de conflicten in het wooncomplex, maar de respondent ziet met lede ogen aan hoe medebewoners kampen met 'terroriserend gedrag'.

4.8 Impactverzwarende daderkenmerken

Er zijn verschillende daderkenmerken die arbeidsgerelateerd geweld een stevige impact op (naasten van) politiemedewerkers kunnen geven (zie ook Politieacademie 2014). Het betreft:

- a. daders of dadergroepen die doelbewust de privéomgeving als mikpunt nemen of opzoeken;
- b. nabijheid van daders of dadergroepen in werk- of privéomgeving;
- c. daders die zouden kunnen escaleren.

Ad a. Daders of dadergroepen die doelbewust de privéomgeving als mikpunt nemen of opzoeken

Een categorie daders bedreigt *tijdens het politiewerk* volgens respondenten doelbewust het privédoelgebied van politiemedewerkers. Naasten worden bijvoorbeeld verbaal bedreigd of agenten worden bij naam genoemd, met als impliciete boodschap: we weten wie je bent, we weten je zo nodig te vinden. Of het woonadres van een agent wordt genoemd of de naam van een naaste. We treffen dit soort ‘zuigende’ bedreigingen reeds aan in casus 1, 3 en 4. De onderstaande casus (16) beschrijft nog zo’n gebeurtenis.

Het komt ook voor dat daders of dadergroepen letterlijk de stap zetten (van de werkomgeving) naar de privéomgeving van politiemensen. Agenten worden bijvoorbeeld in hun privéauto achtervolgd of er wordt door een dader postgevat voor de deur van hun woning. Dit kan worden gecombineerd met vernielingen of anonieme telefoontjes. Een moderne variant bestaat uit bedreigingen via internet of sociale media, waarbij privégegevens van agenten worden benut om bedreigingen te uiten.

Het kan bij dergelijk geweld in de privésfeer onduidelijk zijn wie nu precies de dader is, of gedragingen zijn niet strafbaar. Bijvoorbeeld omdat iemand ‘alleen maar’ door de straat loopt of ‘per abuis’ verkeerd aanbelt bij de woning van een agent. Dit lijkt klein, maar in een context van stelselmatige bedreigingen kan de impact fors zijn. Over dit type geweld bestaat woede en frustratie op de werkvloer. Verschillende respondenten wijzen er ongevraagd op dat dit relatief vaak een werkwijze is van Marokkaanse (jeugd)criminelen. Bij dit soort geweld kan het belangrijk zijn om een aanpak van de bedreiger (of van de groep of structuur) van de grond te tillen, te intensiveren of te continueren. Zie hoofdstuk 5.

We treffen dit geweld reeds aan in casus 5, 6, 7, en 8. In de onderstaande casus (16) voeren Marokkaanse jongeren contraobservatie uit.

*Casus***Casus 16: Contraobservatie****Beschrijving**

Een groep Marokkaanse jongeren stelt het klaarblijkelijk bepaald niet op prijs dat er een (hoofd)agent in hun wijk woont. Ze spotten zijn woning, observeren hem, spreken hem zogenaamd aardig aan ('Dag meneer agent') en schreeuwen naar hem ('Police'). Dit gebeurt ook als hij met zijn vriendin en dochtertje in de binnenstad loopt: 'Dag agent.' De agent: 'Wat mij nog het meest bevreemdde was dat ik die jongens niet eens kende vanuit mijn werk. Maar zij mij wel!'

De respondent over de impact

De agent realiseert zich dat er veel ernstiger vormen van arbeidsgereleerd geweld in de privéomgeving mogelijk zijn. Toch ervaart hij het 'als intimiderend, (...) men komt toch open dichtbij je privé'. Meer precies in de omgeving waar hij wandelt met zijn zevenjarige dochter. De respondent voelt zich minder veilig in zijn woonomgeving en is alerter geworden. Hij is niet bevreesd voor fysiek geweld, maar hij houdt wel rekening met vernieling van privé-eigendommen.

Ad b. Nabijheid van daders of dadergroepen in werk- of privéomgeving

Politie mensen krijgen te maken met (potentiële) geweldplegers die fysiek nabij kunnen komen. Die nabijheid kan onder meer leiden tot (uiteenlopende) onveiligheidsgevoelens en tot verminderd werkplezier, of het tast de kwaliteit van het privéleven aan. Drie omstandigheden kunnen (mogelijke) geweldsplegers in de directe omgeving van politie mensen brengen:

- Operationele politie mensen werken in de directe nabijheid van boze, emotionele, gewelddadige, asociale of criminele burgers. Ze hebben de taak om op te treden tegen overtredingen en strafbare feiten. Deze nabijheid en taakstelling leiden tot (het risico op) fysiek geweld door en tegen de politie onder werktijd. Het kan er echter ook toe leiden dat een dader of dadergroep niet gediend is van de beroepsmatige aandacht van een politiemedewerker. Dit kan leiden tot (stelselmatig) arbeidsgereleerd geweld tegen zo'n agent: onder werktijd of ook in de privéomgeving. Zie casus 17 voor bedreigingen waarmee lokale wiettelers, als contrastrategie, een agent af proberen te schrikken.
- Politie mensen kunnen wonen in het gebied waar ze werken. Incidenten bij het politiewerk maken dan eerder deel uit van het privéleven, bijvoorbeeld als verdachten agenten opzoeken in hun vrije tijd, hetgeen kan leiden tot geweld. De informatie van deze

agenten over de misstanden in hun woon- en werkgebied kan bedreigend zijn voor verdachten. Dergelijke verdachten kunnen vervolgens met instrumentele bedreigingen of met geweld proberen te voorkomen dat deze politiemensen hun lokale informatie benutten om tegen hen op te treden. De impact van dit soort geweld kan groot zijn. Spanningen kunnen leiden tot behoedzaamheid, slapeloosheid of verhuizing. Zie casus 17.

- Politiemensen kunnen in hun directe woonomgeving te maken krijgen met burgers die niet zijn gediend van een politiemede-werker als buurt- of straatgenoot. Zie bijvoorbeeld casus 19.

Casus

Casus 17: Boze wiettelers om de hoek

Beschrijving

Een wijkagent werkt in een dorp dat van oudsher bekend staat vanwege de onevenredig hoge drugscriminaliteit. Hij onderzoekt alle meldingen ten aanzien van drugsdelicten, in het bijzonder met betrekking tot hennepkwekerijen. Er worden veel plantages opge-ruld. De wijkagent is '(...) bij de plaatselijke wiettelers niet erg populair'. Ongeveer een jaar geleden wordt de wijkagent opgezocht door een inwoner van het dorp die de respondent 'waarschuwt'. De wijk-agent had kort daarvoor ook bij deze man hennepplanten in beslag genomen. De man vertelt dat hij met enkele andere wiettelers om de tafel had gezeten en dat het plan was postgevat om de wijkagent 'een lesje te leren'. Hij waarschuwde zonder namen te noemen. Als de wijkagent doorvraagt, beweert de man dat hij niet weet waaruit de plannen bestaan, omdat hij zich ervan zou hebben gedistantieerd en uit het gesprek zou zijn weggelopen. Tot op heden heeft de lokale wietsector geen stappen ondernomen tegen de wijkagent. De respondent wordt wel 'erg wantrouwig' bejegend door personen uit die sector.

De respondent over de impact

De wijkagent volhardt in zijn werkzaamheden: eerder nog voortva-render dan voor de 'waarschuwing'. Hij realiseert zich wel dat hij werkt te midden van drugscriminelen en dat ze heel goed weten waar hij woont. De respondent denkt na over wat er zou kunnen gebeuren: 'De alertheid wordt groter en je kijkt vaker dan voorheen in de spie-gel van de auto.' Hij noteert kentekens van auto's die door de straat rijden en die voor hem onbekend zijn. De bezorgdheid strekt zich uit tot zijn gezin: 'Ik was vaker dan voorheen ongerust over wat men mij of mijn gezin zou kunnen aandoen.' De respondent informeert zijn gezin niet over de gebeurtenissen om hen geen onveilig gevoel te geven.

Casus 18: Het bedreigde politiestel¹³

Beschrijving

Een politieagente (een surveillante) en haar vriend (ook een agent) werken bij de wijkpolitie in hun woonplaats. Zij kennen het werkgebied goed, inclusief de dader- en probleemgroepen. Ze krijgen ambtshalve te maken met een groep die in de wijk veel overlast veroorzaakt en (zo goed als zeker) strafbare feiten pleegt. Vanaf een bepaald moment worden er regelmatig politiemensen die op weg zijn naar huis, gevolgd door deze groep. Dat geldt ook voor de agente. Daarnaast wordt ze tijdens haar politiewerk uitgeoeld, gevolgd en toegeroepen. De agente ligt er letterlijk wakker van en is permanent op haar hoede. Er wordt een rechercheonderzoek uitgevoerd naar de groep. De jongeren zijn hier klaarblijkelijk van op de hoogte en lijken de agente en haar vriend te zien als een bedreiging, omdat ze vanwege woonlocatie en dienstjaren beschikken over relevante criminele informatie.

Het onbeschofte jeugdgedrag is in juridische zin ‘net geen belediging’. Het belemmert het werk van de agente echter in hoge mate: ‘Ik kon geen stap meer zetten of er was wel iets.’ Het hinderen blijft niet beperkt tot de arbeidsuren, want het strekt zich uit tot haar vrije tijd. Het lijkt op stalking: ‘Op een gegeven moment zaten we in de auto en zagen een jongen die rare bekken naar ons trok. We reden weg, maar moesten even verderop stoppen, want hij kwam als een gek op ons aflopen.’ Vervolgens doet deze jongen een valse aangifte: ‘Er is verder niks gebeurd, maar hij heeft een hele situatie verzonnen van poging tot doodslag. Hij kon geen details vertellen, had geen getuigen.’ De agente raakt gefrustreerd door een opeenstapeling van incidenten. Zo zeggen jongeren tegen haar vriend dat ze de agente met een knuppel ‘willen bewerken’. Er worden op muren in de wijk beledigende teksten geschreven. Er hangen jongens rond haar privé-auto, die daarbij opmerkingen maken die strafbare feiten suggereren, zoals diefstal van de autoradio. Op een gegeven moment wordt haar auto bekrast. De politie ontdekt dat de jongens de ruiten van de woning van het stel in willen gooien. Dit onderstreept dat de jongeren onderling nadenken over manieren om de agente en haar vriend te bedreigen.

De respondent over de impact

De bedreigde politieagente en haar vriend (ook een agent) betreuren het dat er geen aanhoudingen worden verricht. De agente verwacht dat er minimaal een ‘stevig gesprek’ zou worden gevoerd met de bedreigers, ‘maar helaas gebeurde dat niet’. De agente vindt dat de gebeurtenissen niet serieus worden genomen en ze vindt het vervelend dat ze krijgt te horen dat ‘ze zich ook niet alles aan moet trekken’. Het stel besluit om te verhuizen en ontvangt van het regiokorps een schadevergoeding. Het voelt als de omgekeerde wereld: de criminele jeugd blijft in de buurt en het politiestel trekt weg. De verhuizing pakt wel goed uit voor de twee politiemensen.

Casus 19: Verzet van ‘medebewoners’ tegen een agent die in de buurt woont

Beschrijving

Een politiemann (verkeerspolitie) wordt in zijn woonbuurt het mikpunt van pesterijen: stenen tegen de ramen, eieren tegen de gevel en beschadiging van zijn auto of van die van zijn echtgenote. Dit speelt al vele jaren en toeval is uitgesloten: op een volle parkeerplaats worden steeds alleen deze twee auto’s beschadigd. Als de agent een jonge bestuurder bekeurt die in zijn directe woonomgeving woont, resulteert dit in vervelende gedrag: in privé-tijd vervelende opmerkingen door (de ouders van) deze jongen en wederom vernielingen aan de auto’s van de (echtgenote van) de respondent, onder meer aan een auto die nog maar twee weken oud was.

De respondent over de impact

De gebeurtenissen geven de respondent een machteloos gevoel. De daders worden niet gepakt en alles bij elkaar hebben de vernielingen hem veel geld gekost. Het is met andere woorden hoogst irritant en pijnlijk.

Ad c. Daders die zouden kunnen escaleren

Als arbeidsgerelateerd geweld wordt gepleegd door een dader die volgens politiemensen het geweld – mogelijk bij een nieuw incident – zou kunnen laten escaleren, dan neemt de impact toe. Daderkennis kan op verschillende manieren zo’n effect hebben:

- Personen met een agressieve aard, die naar boven komt bij conflicten.
- Als politiemedewerkers op basis van ervaringen en registratiesystemen weten dat de dader in het verleden grof geweld heeft gebruikt – zie de onderstaande casus (20) – of dat de dader op een andere manier een bedreiging kracht bijzette, bijvoorbeeld door (naasten van) burgers of agenten thuis op te zoeken. We troffen dit onder meer aan bij casus 3, 10 en 13.
- Daders met een (zwaar) crimineel profiel kunnen angst inboezemen. Dergelijke daders zouden onder bepaalde omstandigheden het geweld kunnen escaleren. Dit type dader kan beschikken over de middelen en over een criminele infrastructuur om maatregelen te (laten) treffen tegen (de naasten van) politiemensen. Hier staat wel tegenover dat calculerende criminelen mogelijk niet de aandacht op zich willen vestigen met geweld tegen een politiefunctaris. Een categorie criminelen gebruikt (mogelijk stelselmatig) ‘zuigend’ geweld, zoals intimidatie of zinspelingen op mogelijk geweld in de privé-omgeving. Dit zagen we onder meer bij casus 1, 7 en 8.

- Onvoorspelbaarheid van de dader(s) kan ertoe leiden dat een geweldsdreiging meer impact heeft. Het stemt ongerust of angstig als agenten weten dat ze tijdens het werk of in privétijd te maken krijgen met een ‘gestoorde bedreiger’, zeker als zo iemand naar hen op zoek lijkt te zijn. In casus 2 troffen we een verdachte aan die een agressieve psychopaat zou zijn en in casus 10 een gewelddadige buurman die ‘niet helemaal zou sporen’.

Casus

Casus 20: Met een zware crimineel bij de supermarkt

Beschrijving

Een politiechef heeft een aantal jaar geleden, als TGO-medewerker, een grootschalig opsporingsonderzoek gedraaid. Een paar jaar later is de intellectuele dader op het politiebureau om zelf een aangifte te doen. Deze zeer zware crimineel ziet een andere agent aan voor de respondent. Die andere agent ziet een ‘intense haat in de ogen van die crimineel’, die intimideert, uitscheldt en onder meer laat weten hem wel te vinden. Deze crimineel kon niet in bedwang worden gehouden door zijn vrienden die mee waren gekomen naar het politiebureau. Ongeveer een maand later komt de respondent zelf de crimineel tegen in de supermarkt: ‘Ik liep daar met mijn dochtertjes en we liepen elkaar tegemoet in een winkelpad. Ik dacht toen alleen dat de kans bestond dat ik me kapot moest gaan vechten met mijn twee kinderen erbij. Ik scande direct in de rekken naar glazen, potten, enzovoorts. Puur om mezelf en mijn kinderen te beschermen. De respondent bereidt zich in enkele seconden mentaal voor op een ‘maximaal gemeen’ gevecht: ‘De crimineel herkende mij echter niet en liep me straal voorbij, zonder me aan te kijken.’ De respondent is op de groenteafdeling gaan staan om bij te komen.

De respondent over de impact

De respondent schrikt ‘wel even’ als hij hoort over de bedreigingen op het politiebureau. Hij vreest korte tijd een man-tot-man gevecht in een nauw pad, in aanwezigheid van twee jonge kinderen. Hij blijft bevreesd dat hij de crimineel nog eens tegen het lijf loopt ‘met alle gevolgen van dien’. De respondent is teleurgesteld dat er verder geen actie wordt ondernomen tegen de crimineel. Hij geeft aan dat hij het een gemiste kans vindt dat de collega die per abuis werd bedreigd geen proces-verbaal van bevindingen heeft opgemaakt, maar louter een mutatie-rapport. Ook heeft de toenmalige leiding geen actie ondernomen.

4.9 Impactverzwarende geweldskenmerken

De impact van arbeidsgerelateerd geweld neemt toe als het een stelselmatig of persoonsgericht karakter krijgt.

Bij *stelselmatig geweld* blijft het niet bij een incident dat kan worden verwerkt en afgesloten, maar er blijft een reële kans op nieuw geweld of er heeft nieuw geweld plaats. In casus 21 spreekt de respondent (een biker) over een optelsom van geweld, hetgeen een forse impact heeft op zijn werkplezier.

Er zijn daders en dadergroepen met een reeks gewelddadigheden op hun naam richting politiemedewerkers en burgers. Casus 22 beschrijft een ‘cokesnuivende agressieveling’ met veel geweld op zijn conto. Sommige dadergroepen plegen systematisch dergelijk geweld om ruimte te claimen voor criminele activiteiten (Beke e.a. 2013; Eysink Smeets en Bervoets 2011). We zagen dit onder meer bij casus 1, 7, 8 en 19. Dergelijk collectief geweld heeft, als dit langere tijd wordt gericht op (de privéomgeving van) één of enkele politiemensen, een forse impact.

Arbeidsgerelateerd geweld kan ook stelselmatig worden doordat het wordt gericht op een organisatieonderdeel van de politie, zoals een researchteam, wijkteam of specialisten op het terrein van evenementen en voetbal. Als in de context van zo’n dreiging één of enkele politiefunctionarissen bewust het doelwit worden van geweld, heeft dit sneller impact op collega-agenten. Het zou immers in de (nabije) toekomst net zo goed hen kunnen treffen. Een bedreiging door een prominent lid van een motorclub in een uitgaansgebied had bijvoorbeeld impact op agenten die in dat gebied wonen en/of werken.

Casus

Casus 21: De optelsom

Beschrijving

De respondent is thans hoofdagent en biker en werkt ruim twaalf jaar bij de politie. In die tijd kreeg hij ‘voortdurend’ te maken met burgers die nare opmerkingen plaatsen, zoals: ‘(...) Ik onthoud je koppie, ik zoek je op, jij moet uitkijken.’ Dit is niet ‘leuk’, maar het ‘went’, omdat een categorie burgers zich niet op een andere manier kan uiten. Het betreft vaak impulsief, onnadenkend gedrag. Sinds 2013 krijgt de respondent op straat te maken met een territorium- en machtsstrijd die wordt aangespannen door een groep jongeren, voornamelijk van Marokkaanse komaf: ‘(...) waarbij ik regelmatig te horen kreeg dat ze mij persoonlijk zat waren, mij wilden opzoeken en dat het slecht met mij zou aflopen’. De agent zat de groep dicht op de huid. Dit past bij politiewerk, maar de jongens hadden ‘veel last’

van de respondent. Naast deze jeugdgroep had de respondent last van een aantal notoire alcoholisten. Eén jongen zoekt op internet privégegevens op van de biker en schreeuwt dit soort zaken naar de respondent. Hierin schuilt een impliciete bedreiging: ik, en wij allemaal, weten je te vinden. De agent sprak de jongen aan, maar had geen grond om tegen hem op te treden. Eén alcoholist zoekt de privéomgeving op: hij fietst langs de woning van de agent en bazuïnt op straat rond waar deze woont. Als de agent enige tijd later (weer) vader wordt, wordt hij op straat door lastpakken gefeliciteerd. Dit is bepaald niet welgemeend, want dezelfde personen zeggen tegen de agent dat het slecht met hem zal aflopen. Op internet wordt, onder naam van de agent en met zijn foto's, een fake account aangemaakt. Vanaf dat account wordt onder meer een beledigend bericht naar de zus van de agent gestuurd en een bedreiging naar de agent. Maanden later ontdekt de agent dat er nog een bericht naar hem is gestuurd met 'wel degelijk strafbare bedreigingen' omtrent geweld tegen zijn zoon, verkrachting van zijn dochter en een dodelijk schot door het hoofd van de agent als hij door zou gaan met zijn politiewerk.

De respondent over de impact

De respondent constateert dat de impact van de optelsom van gebeurtenissen 'behoorlijk' was: '(...) iedere keer is het toch een druppeltje irritatie, een druppeltje stress, soms een klein wondje, soms een iets grotere. In 2013 volgden er te veel incidenten, waardoor de weegschaal doorsloeg, met name na de bedreiging.' Hij was een fanatieke agent, met veel werkplezier: 'Ik vond politiewerk het mooiste werk.' Dat beeld brokkelt af en op een gegeven moment was het werkplezier 'helemaal weg': '(...) dat mensen mij aanvallen om mijn uniform kan ik handelen, maar dat mijn privé erbij betrokken wordt niet.' Voor de agent was de maat vol. Hij deed aangifte en vroeg om overplaatsing.

Casus 22: Een cokesnuivende agressieveling

Beschrijving

Een politiemedewerker is, met zijn vrouw, per auto onderweg naar vrienden. Voor de deur van die vrienden ontstaat een verkeersruzie. Een man slaat de politiemedewerker twee keer met zijn vuist in het gezicht. De respondent legitimeert zich onmiddellijk als politiefunctaris en houdt de verdachte aan. De verdachte reageert uitermate agressief: fysiek (slaan, schoppen, een kopstoot, duwen en trekken) en verbaal. Het verbale geweld bestaat uit beledigingen en bedreigingen: 'De verdachte zou mij thuis komen opzoeken en mij en mijn gezin uitroeien. Hij zou mijn adres wel vinden op internet.' Na een kwartier neemt de noodhulp de verdachte over. De respondent ontdekt dat de verdachte bekendstaat als een cokesnuiver en als een 'halve psychopaat'. Er is straatinformatie of zachte informatie beschikbaar dat de verdachte 'een hele waslijst van geweldplegingen

achter zijn naam' heeft staan. Toch is er, op één keer na, nooit aangifte gedaan. Dat gebeurde wel toen een vrouw zonder enige logische aanleiding een kopstoot kreeg, waarna ze bewusteloos raakte. De overige aangifteloosheid komt mogelijk mede doordat buurtbewoners 'heel bang' voor de man zijn.

De respondent over de impact

De respondent realiseert zich dat zijn belangrijkste privégegevens gemakkelijk vallen te achterhalen: hij heeft een uitzonderlijke achternaam, zijn vrouw en kinderen zijn actief op Facebook, en hij is enkele keren in het nieuws gekomen met vermelding van zijn woonplaats. Hij is zelf niet bang voor gewelddadigheden van deze verdachte, maar vanwege de persoonskenmerken en vanwege de (niet goed geboekstaafde) criminele staat van dienst van de dader, maakt hij zich 'grote zorgen' over vrouw en kinderen: 'Je weet tenslotte maar nooit of deze labiele man nog eens aan de deur komt.' De respondent is boos omdat het OM de man 'de volgende ochtend' alweer vrij laat. Er zou geen onderzoeksgrond meer zijn en er was geen sprake van recidive. Bij dit laatste baseert het OM zich op formele, vastgelegde kennis en niet op datgene wat aan straatinformatie bekend is over deze verdachte. Er zou ook geen sprake zijn van een kans op een misdrijf met een straf van 12 jaar of meer, maar '(...) hij wilde mij en mijn gezin uitroeien!' De respondent houdt hoop: 'Als het OM op de zitting met een stevige eis tegen de verdachte komt, zal ik mijn mening misschien bijstellen.'

Het heeft impact als politiefunctionarissen *persoonlijk* het mikpunt denken te worden van geweld. Bij dergelijk geweld lijkt de dader of dadergroep een direct verband te leggen tussen (dreigende) negatieve consequenties van politieoptreden en het functioneren van de betreffende agent. Het is zwaar voor politiemedewerkers als ze de indruk krijgen dat een dader erop uit is om hen persoonlijk schade toe te brengen, zeker als het geweld of de geweldsdreiging ook op de privéomgeving wordt gericht. Respondenten wijzen erop dat de werkwijze van bepaalde dadergroepen erop lijken gericht om enkele agenten zó heftig (tot in de privéomgeving) persoonsgericht te intimideren, dat dit niet alleen hen afschrikt, maar ook collega-agenten. Zie bijvoorbeeld casus 9 en 19.

De mate waarin geweld tegen politiemedewerkers persoonsgericht is, vergt een zorgvuldige en lastige inschatting. Bij instrumenteel geweld is het namelijk vaker de bedoeling om de organisatie of een werkproces (bijvoorbeeld een opsporingsonderzoek) te beïnvloeden dan om persoonlijke schade toe te brengen aan een politiemedewerker (Politieacademie 2014).

4.10 Depend of versterkend: de organisatorische reactie

De gevolgen van ernstig arbeidsgerelateerd geweld door burgers tegen politiemensen zijn onlosmakelijk verbonden met de aanpak. Bij dergelijk geweld koesteren slachtoffers hoge verwachtingen ten aanzien van de organisatorische reactie. Een goede aanpak werkt impactreducerend. Omgekeerd komt geweld harder aan voor politiemedewerkers als er bij hen wreveld ontstaat over de reactie van politie of justitie.

De onderstaande tabel laat zien hoe respondenten van ons survey die vonden dat een vorm van arbeidsgerelateerd geweld een (zeer) sterke invloed had, oordelen over *a.* de reactie van de leidinggevende, en *b.* de reactie van anderen binnen de organisatie.

Tabel 4.2 Oordeel van respondenten die vonden dat arbeidsgerelateerd geweld een (zeer) sterke invloed had

	Respondenten die 'in (zeer) sterke mate' antwoorden		Het aantal van deze respondenten dat (zeer) tevreden is over de reactie van de leidinggevende		Het aantal van deze respondenten dat (zeer) tevreden is over de reactie van anderen binnen de organisatie	
	N	%	N	%	N	%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op taakuitoefening	32	5,5%	19	59,4%	8	12,6%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op privésituatie	31	5,3%	19	61,3%	12	38,8%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op taakuitoefening	20	2,6%	6	30,0%	3	15%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op privésituatie	32	4,1%	14	43,8%	11	34,4%
Invloed geweld in privétijd op taakuitoefening	18	4,6%	5	27,8%	5	27,8%
Invloed geweld in privétijd op privésituatie	29	7,5%	14	48,2%	12	41,4%

Een twee-eenheid: zakelijke en sociaal-emotionele aspecten

De aanpak van ernstig arbeidsgerelateerd geweld heeft een zakelijke en een sociaal-emotionele kant. Het betreft een twee-eenheid: maatregelen en objectieve inschattingen dienen getroffen politiemedewerkers het gevoel te geven dat hun emoties worden begrepen en dat hun veiligheid op een acceptabel niveau wordt gebracht. Het sociale proces, dus overleg en communicatie met geraakte politiemedewerkers, is net zo belangrijk als inhoudelijke afwegingen en maatregelen.

De afstemming tussen het sociale en inhoudelijke aspect van de reactie op ernstig arbeidsgerelateerd geweld vergt samenspel tussen lijnchefs en specialisten. Bij kwalitatief onderzoek naar ernstige bedreiging en intimidatie van politiemensen concludeerden we dat veel neerkomt op de schouders van de leidinggevend en dat specialisten vaak op afstand staan of zelfs niet in beeld komen (Politieacademie 2014). Deze conclusie hebben we besproken met (gespecialiseerde) respondenten en we beschikken over nieuw empirisch materiaal door casusonderzoek en door het survey. Dat leidde tot verschillende inzichten en discussies.

Leidinggevend en specialisten

Het survey laat zien dat er onder politiemensen die het afgelopen jaar te maken kregen met arbeidsgerelateerd geweld, meer waardering is voor het optreden van leidinggevend dan van specialisten. Zie de tabellen 3.14 tot en met 3.16 in paragraaf 3.4.2.

Dit kan deels worden verklaard door de verschillende rollen en functies van baas en specialist. De chef staat dichtbij de geraakte politiemedewerker en heeft kansen en plichten om zaken te regelen én om een sociale rol te vervullen. Specialisten kunnen een meer rationele opgave hebben, bijvoorbeeld het maken van een dreigingsinschatting of het afwegen van beveiligingsmaatregelen. Ze hebben minder contact met het slachtoffer dan de chef (bijvoorbeeld de dreigingsinschat-ter of casemanager) of helemaal niet, zoals een maatregelenadviseur.

De specialist die wordt belast met de risico-inschatting is een functionaris (uit een andere eenheid) die zo objectief mogelijk de daadwerkelijke risico's beoordeelt. Die objectieve houding vergt de bereidheid om, zo nodig, onverstandig optreden van de geraakte politiemedewerker aan de orde te stellen. Ook kan het nodig zijn dat de specialist afweegt of het gaat om privégeweld of arbeidsgerelateerd geweld. Een goede organisatorische reactie is dus niet hetzelfde als datgene doen waar een getroffen politiemedewerker in eerste instantie om vraagt. Idealiter wordt de organisatorische reactie in overeenstemming

gebracht met de vraag van het slachtoffer. Dit lukt niet altijd. Zie bijvoorbeeld casus 5, 12 en 19.¹⁴

Bij arbeidsgerelateerd geweld met een (zeer) sterke impact op (naasten van) politiemedewerkers is specialistische kennis (op onderdelen) bijna onmisbaar. Specialisten beschikken over een rijke ervaring met dergelijk geweld. Er is bepaald geen garantie dat de lijnchef over dergelijke kennis beschikt. Zonder specialistische kennis ligt het gevaar van over- of onderschatting op de loer, waarbij de kans op overschatting volgens respondenten het grootst is.

Sommige respondenten zeggen dat het in hun (oude) regiokorps of eenheid bijna onmogelijk is dat een politiemedewerker die te maken krijgt met ernstig arbeidsgerelateerd geweld, geen gesprekken voert met specialisten. Daar staat tegenover dat ons casuonderzoek naar bedreigingen en intimidaties van politiemensen laat zien dat specialisten geregeld buiten spel blijven of een afstandelijke rol vervullen, zonder gesprek met bedreigde politiemedewerkers (Politieacademie 2014).

Tegelijkertijd is de organisatorische invloed van lijnchefs belangrijk. Ze kunnen ondersteuning mobiliseren of bijvoorbeeld zorgen voor het opstarten of intensiveren van een opsporingsonderzoek naar dader of daders. In werkoverleg kunnen ze schakelen tussen beveiliging, opsporingsonderzoek, basispolitie, specialisten en informatieverzameling. Dit kan de basis leggen voor een geslaagde aanpak. Zie casus 23.

Casus

Casus 23: De bedreigde wijkagent¹⁵

In het kort

Een ervaren wijkagent wordt bedreigd door een criminele jeugdgroep, mogelijk uit frustratie of vrees vanwege lopende (kansrijke) strafrechtelijke onderzoeken.

Maatregelen richting dader en slachtoffer

De agent weet door oplettendheid te ontkomen aan een soort hinderlaag die was opgezet. De RID beschikt over informatie die bevestigt dat de groep het op de agent heeft gemunt. Er wordt echter niemand aangehouden voor bedreiging, intimidatie of poging tot geweld. Dit is weloverwogen en besproken met de wijkagent, maar de wijkagent

14 Hierbij moet wel bedacht worden dat we ons louter baseren op het relaas van de respondent en geen feitelijke reconstructie maken van de casus.

15 Deze casus is ontleend aan Politieacademie 2014.

wenste zelf geen aanhoudingen vanwege bedreiging, omdat de positie van politie en justitie te wankel was. Vrijlating, een lage straf of zelfs een schadevergoeding vanwege detentie, zou averechts werken. Er worden in eerste instantie maatregelen getroffen zodat de wijkagent zijn straatwerk kan blijven doen. Tegelijkertijd worden de strafrechtelijke onderzoeken naar de criminele groep geïntensiveerd. Dit blijkt effectief. Verschillende leden van de groep worden veroordeeld, onder andere voor gewelddadige straatroof. Ze krijgen aanzienlijke straffen. Het kopstuk gaat zelfs voor 12 jaar de cel in. De bedreigingen aan het adres van de wijkagent worden opgenomen in een zogenoemd sfeerverbaal, om duidelijk te maken in welke context de criminele groep opereert. Op straat krijgt de geïntimideerde agent veel steun van zijn collega's, ook in praktische zin tijdens zijn diensten. Zo wordt een zogenoemde volgauto ingezet, ook na werktijd: een onopvallende politieauto die de omgeving voor hem in de gaten houdt en die eventueel back up verleent. Als een incident zorgt voor spanning in de wijk (de jongeren denken onterecht dat de wijkagent op een jongen heeft geschoten met zijn dienstwapen) besluit de districtsleiding de agent van straat te halen. Na zes weken wordt, langzaam, toegewerkt naar de terugkeer van de wijkagent op straat. De respondent hecht aan die terugkeer: 'om te laten zien dat de politie niet terugschrikt'.

Kritiek op het OM

Er bestaat op de werkvloer van de politie stevige onvrede over het aandeel van het OM bij de aanpak van arbeidsgerelateerd geweld. Van de respondenten in ons survey die te maken kregen met dergelijk geweld is 55,9% (zeer) ontevreden over de aanpak van de daders door het OM. Nog eens 58,7% toont zich net zo ontevreden ten aanzien van de terugkoppeling die het OM hierover geeft. Het enige item waarover respondenten nog ontevredener zijn, is de strafmaat voor de daders. Dat is uiteraard een rechterlijk besluit, maar agenten rekenen dit wel mede het OM aan.

Naast de kritiek op te mild optreden en matige of afwezige communicatie, blijkt uit casus dat respondenten zich ook storen aan de trage procesgang. Er bestaat met name irritatie als politiemensen vinden dat verzwarende omstandigheden onvoldoende tot uitdrukking worden gebracht in vervolging en strafmaat, zoals geweld dat reikt tot de privé-omgeving of stelselmatig geweld.

Bij casus 18 ('Het bedreigde politiestel') vindt een bedreigde agente het bijvoorbeeld teleurstellend dat een verdachte jongeman niet wordt vervolgd vanwege een valse aangifte. Bij casus 22 ('Een cokesnuivende agressieveling') stoort de respondent zich aan de snelle vrijlating van de dader. Hij vindt ook dat het OM zich te sterk baseert op datgene wat registratiesystemen over de dader vermelden, waardoor veel straatkennis over een reeks gewelddadigheden onbenut blijft in de procesgang.

De werkgeversrol

Bij de aanpak van ernstig arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemedewerkers dient te worden gewaakt over de verhouding tussen ‘de werkgeversrol’ en de taak om politieslachtoffers te beveiligen en te ondersteunen. In het meest strikte standpunt, zoals verwoord door een OM-specialist, besluit justitie altijd over de inzet van politiemiddelen bij de beveiliging van politiemensen vanwege geweld, net zoals het gaat bij andere bedrijven waar medewerkers worden bedreigd. Dit is formeel en voor discussie vatbaar, want:

- Het is onrealistisch, omdat het OM beschikt over een kleine crisisorganisatie.
- Lang niet al het arbeidsgerelateerde geweld dat – al is het licht en voor korte tijd – beveiliging vergt, wordt ondergebracht in het stelsel Bewaken en Beveiligen of op een andere manier ter kennis gebracht aan het OM.
- De politie is geen gewone werkgever, zoals het strikte standpunt impliceert, maar de binnenlandse geweldsmonopolist. De politie gebruikt en incasseert dagelijks geweld, in zeer uiteenlopende vormen. Dit is een belangrijk onderdeel van haar kennis en handlingsrepertoire. Het ligt in het verlengde van deze wettelijke functie dat de politie haar middelen, zo nodig, naar eigen inzicht inzet om (herhaald) geweld tegen burgers en politiemensen te voorkomen met geëigende verantwoording achteraf als de casus daarom vraagt.
- De inzet van politiemiddelen kan, ter bescherming van politiemedewerkers, acuut nodig zijn om (meer) geweld te voorkomen. Er kan dan niet worden gewacht op besluitvorming door het OM over de inzet van politiemiddelen.
- Een strikte interpretatie van de werkgeversrol van de politie zou het OM in een conflictgevoelige positie plaatsen. Het OM kan de daarmee beoogde sleutelrol met de beschikbare capaciteit niet aan, terwijl er al veel kritiek is op de werkvloer van de politie over de milde en stroperige manier waarop het OM optreedt tegen daders die geweld tegen politiemedewerkers hebben gebruikt.

Het is wel belangrijk dat er *checks and balances* en procedures zijn, zodat bij ernstig geweld tegen politiemedewerkers door de werkgever (politieorganisatie) en het OM op casusniveau wordt overlegd over de aanpak, met inachtneming van de formele gezagspositie van het OM. Bij die casus kan gebruikgemaakt worden van de expertise van de medewerkers Bewaken, Beveiligen en Crisisbeheersing van het OM.

5 Onderzoeksvragen: antwoorden

5.1 Inleiding

We formuleren in dit hoofdstuk antwoorden op de vijf onderzoeksvragen over arbeidsgerelateerd geweld door burgers tegen politiemedewerkers. We baseren ons daarbij onder meer op een survey met een steekproef en respondentenpopulatie die dermate representatief zijn dat we weliswaar spreken over ‘respondenten’, maar dat er net zo goed ‘politiemedewerkers’ kan worden gelezen.

Geweld tegen (basis)politiemensen onder werktijd is een hoogfrequent verschijnsel met piekmomenten op uitgaansavonden (zie Naeyé en Bleijendaal 2008; Beijendaal e.a. 2008). Arbeidsgerelateerd geweld met een (zeer) sterke negatieve invloed op de taakuitoefening of privésituatie blijkt, gemeten op jaarbasis, daarentegen een laagfrequent verschijnsel te zijn tijdens werktijd en in privétijd. De aanpak daarvan is dus geen massale of omvangrijke opdracht. Het zijn gebeurtenissen die maatwerk, analyse, materiedeskundigheid en persoonlijke contacten vergen. Het komt, los van preventieve maatregelen, in de eerste plaats neer op het organiseren van een intelligente casusgerichte aanpak van honderden gevallen per jaar. Dit vergt verbeteringen, maar die zijn realistisch en kunnen voortbouwen op bestaande werkwijzen en inzichten ten aanzien van geweld tegen politiemedewerkers.

5.2 In antwoord op de onderzoeksvragen

Vraag 1: Hoe vaak worden politiemedewerkers geconfronteerd met arbeidsgerelateerd geweld tijdens het politiewerk en in de privésfeer?

Het antwoord op de vraag naar de frequentie van arbeidsgerelateerd geweld (verder in dit hoofdstuk: geweld) is logischerwijs afhankelijk van de begrippen die we in het survey hebben gehanteerd. We hebben

geen algemene omschrijvingen gebruikt, maar concrete uitingsvormen van geweld tijdens het politiewerk (7) en van geweld in de privé-sfeer (12). Zie de onderstaande tabel voor de precieze omschrijvingen in de afgenomen enquête. Alle onderstaande cijfers zijn gebaseerd op de vraag hoe vaak het geweld plaats had in het afgelopen jaar.

Tabel 5.1 Uitingvormen van geweld onder werktijd en in privé-tijd, zoals opgenomen in de enquête

Uitingvormen geweld onder werktijd	Uitingvormen geweld in privé-tijd
Heeft u in de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt..	
... dat burgers fysiek geweld tegen u hebben gebruikt?	... dat een burger u uitschold?
... dat een burger in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?	... dat een burger uw naasten uitschold?
... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?	... dat burgers geweld tegen u hebben gebruikt?
... dat een burger u in alle ernst liet weten u in de privé-omgeving op te komen zoeken?	... dat burgers geweld tegen uw naasten hebben gebruikt?
... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten in de privé-omgeving op te komen zoeken?	... dat een burger u in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?
... dat een burger u hinderlijk volgde of opwachtte met het doel u bang te maken?	... dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?
... dat een burger probeerde u op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?	... dat een burger aan uw naasten in alle ernst liet weten hen geweld aan te gaan doen?
	... dat een burger u hinderlijk volgde of opwachtte met het doel u bang te maken?
	... dat een burger uw naasten hinderlijk volgde of opwachtte met het doel hen bang te maken?
	... dat een burger u probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?
	... dat een burger uw naasten probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?
	... dat een burger eigendommen van u heeft vernield of beschadigd?

Tijdens het politiewerk kreeg 32,8% van de respondenten, in een jaar tijd, te maken met geweld door burgers. De aard van het geweld loopt uiteen.

Het meest frequent (21,4%) werden respondenten geconfronteerd met een in alle ernst gedane geweldsdreiging. Een vijfde (19,7%) incasseerde op jaarbasis fysiek geweld. Dreigementen om de privéomgeving op te zoeken (11,4%) of een vorm van intimidatie die niet concreet door ons was beschreven in de vragenlijst (12,3%) wordt gerapporteerd door ruim tien procent. Onder die tien procent komen uit: de dreiging om naasten geweld aan te doen (8,9%); de dreiging om naasten in de privéomgeving op te zoeken (6,2%); en hinderlijk volgen of opwachten om bang te maken (1,7%).

Buiten werktijd rapporteert 13,8% van de respondenten arbeidsgerelateerd geweld. Dit is een hoog percentage dat wordt veroorzaakt doordat politiemedewerkers in privétijd frequent te maken krijgen met schelden: 10,2%. Het overige geweld blijft hier ver bij achter. Op de 'tweede plaats' staat vernieling of beschadiging van eigendommen (2,6%). De top-3 wordt gecompleteerd met schelden tegen een naaste (1,8%). Buiten werktijd is fysiek geweld tegen een politiemedewerker (1,5%) of tegen een naaste (0,4%) laagfrequent. Dat geldt ook voor gebeurtenissen waarbij naasten direct door een burger worden bedreigd met geweldgebruik (0,6%).

Met een iets andere blik op de cijfers over geweld buiten werktijd, namelijk door schelden buiten beschouwing te laten, wordt duidelijk wat de frequentie is van drie ruimere geweldscategorieën. In privétijd rapporteert 5,9% van de respondenten bedreiging, intimidatie of vernieling. Bijna drie procent (2,7%) meldt gebeurtenissen waarbij naasten direct doelwit worden van geweld. Ten slotte kreeg bijna twee procent (1,7%) buiten werktijd te maken met fysiek geweld dat op henzelf óf een naaste was gericht.

De gerapporteerde geweldsfrequentie hangt samen met de *functie*. Volgens verwachting melden basispolitiemensen (noodhulp/handhaving) het meeste geweld: tijdens het werk (54,4%) en buiten werktijd (20,6%). De scores van de aspiranten blijven hierbij in de buurt (45% tijdens het werk; 16,8% buiten werktijd). Het valt op dat bijna dertig procent (28,9%) van de Intake & Service-respondenten geweld onder werktijd meldt; het betreft sporadisch fysiek geweld (1,9%). Het valt ook op dat 13,5% van deze respondenten geweld in privétijd meldt: zonder uitzondering niet-fysiek.

Vraag 2: Wat is de invloed van arbeidsgerelateerd geweld op (de privé-sfeer van) politiemedewerkers?

We hebben respondenten die in het afgelopen jaar met arbeidsgerelateerd geweld werden geconfronteerd (kortweg: slachtoffers), gevraagd naar de negatieve invloed van dat geweld op de taakuitoefening of op de privésituatie. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen drie geweldstypen: fysiek geweld tijdens het politiewerk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privé-tijd.

Arbeidsgerelateerd geweld met een (zeer) sterke negatieve invloed is, op jaarbasis, een *laagfrequent* verschijnsel. Het valt namelijk op dat zonder uitzondering ruim meer dan negentig procent van de slachtoffers geen invloed of (zeer) geringe invloed constateert van een van de drie genoemde geweldstypen op de taakuitoefening of op de privésituatie.

Bij drie geweldscategorieën rapporteert minstens vijf procent van de slachtoffers een (zeer) sterke negatieve invloed, namelijk de invloed van: geweld in privé-tijd op de privésituatie (7,5%); fysiek geweld tijdens werktijd op de taakuitoefening (5,5%); en fysiek geweld tijdens werktijd op de privésituatie (5,3%). Zie tabel 5.2.

Als we naar alle ongeveer drieduizend respondenten kijken, dan rapporteert op jaarbasis maximaal 1,1% een (zeer) sterke negatieve invloed van een geweldstype (fysiek geweld tijdens het werk; overig geweld tijdens het werk; en geweld in privé-tijd) op de taakuitoefening of op de privésituatie. Zie tabel 5.2.

Dit betekent niet dat het 'meevalt' met de consequenties van geweld, want het houdt in dat er (door het land heen) honderden actuele geweldscasus spelen met een (zeer) sterke invloed op taakuitoefening of privésituatie. Bovendien kan een ernstige casus plaatsvinden in het ene jaar, met persoonlijke gevolgen in het jaar of in de jaren daarna. Het betekent wel dat de aanpak van *ernstig* arbeidsgerelateerd geweld een wezenlijk ander karakter heeft dan de aanpak van het hoogfrequente geweld tegen politiemedewerkers onder werktijd, met in de tijd bezien een concentratie op de uitgaansavonden. Het gaat niet om het verwerken van een grote stroom (deels routinematige) geweldsincidenten, maar om honderden casus op jaarbasis die – met gebruikmaking van materiekennis – in (sterk) uiteenlopende mate vragen om de persoonlijke aandacht van leidinggevend en specialisten.

Tabel 5.2 Mate van invloed van arbeidsgerelateerd geweld op de taakuitoefening en de privésituatie, zoals gerapporteerd door 'slachtoffers' en door alle respondenten

	Aantal respondenten dat aangeeft 'in (zeer) sterke mate' invloed te hebben ondervonden van geweld	% slachtoffers van geweld	% van de respondenten
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op taakuitoefening (n=3.097)	32	5,5%	1,0%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op privésituatie (n=3.097)	31	5,3%	1,0%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op taakuitoefening (n=2.985)	20	2,6%	0,7%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op privésituatie (2.985)	32	4,1%	1,1%
Invloed geweld in privétijd op taakuitoefening (2.987)	18	4,6%	0,6%
Invloed geweld in privétijd op privésituatie (2.987)	29	7,5%	1,0%

Noot. De percentages over 'alle respondenten' (in de meest rechtse kolom) zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat de vraag, of men te maken heeft gekregen met de desbetreffende geweldsvorm (fysiek, niet-fysiek onder werktijd, niet-fysiek buiten werktijd), heeft beantwoord. Het aantal respondenten varieert per geweldsvorm en loopt uiteen van 2.985 tot 3.097. We hebben dus niet zonder meer aangenomen dat respondenten die geen antwoord gaven ook geen invloed hebben ervaren.

Voor al fysiek geweld tijdens het werk kan nadelige invloed hebben op de taakuitoefening, want iets meer dan veertig procent van de slachtoffers rapporteert dit: 35,3% in (zeer) geringe mate en 5,5% in (zeer) sterke mate. Voor zover slachtoffers een negatieve invloed van fysiek

geweld tijdens het werk op de taakuitoefening rapporteren, gaat het met 42,3% vaak om verminderd werkplezier (101 respondenten).

Fysiek geweld tijdens het politiewerk heeft volgens 28,6% van de slachtoffers (zeer) geringe negatieve invloed op de privésituatie en volgens 5,3% (zeer) sterke invloed. Voor zover slachtoffers een negatieve invloed van fysiek geweld tijdens het werk op de privésituatie melden, scoort een verminderde sfeer in het privéleven (43,4%) het hoogst (86 respondenten).

Geweld in privétijd werkt procentueel relatief vaak stevig door op de privésituatie: 7,5% van de slachtoffers rapporteert een (zeer) sterke nadelige invloed en ruim een kwart (26,7%) een (zeer) geringe. Voor zover slachtoffers een negatieve invloed van geweld in privétijd op de privésituatie rapporteren, scoort wederom een verminderde sfeer in het privéleven (48,1%) het hoogst (64 respondenten). Respondenten wijzen ook op: zorgen om het welzijn van naasten (49 respondenten), contact mijden met de daders (43 respondenten) en gebieden of locaties mijden (40 respondenten).

Vraag 3: Wat zijn kenmerken van ernstige vormen van arbeidsgerelateerd geweld die de privésituatie van politiemedewerkers aantasten?

Het survey (zie vraag 2) wees reeds op een belangrijk kenmerk van ernstig geweld dat de privésfeer van politiemensen aantast. Het is namelijk laagfrequent, zo blijkt uit onze steekproef met ongeveer drieduizend respondenten:

- 31 respondenten rapporteren een (zeer) sterke invloed van *fysiek geweld tijdens het werk* op de privésituatie;
- 32 respondenten rapporteren een (zeer) sterke invloed van *‘overig geweld’ tijdens het werk* op de privésituatie;
- 29 respondenten rapporteren een (zeer) sterke invloed van *geweld in de privétijd* op de privésituatie.¹⁶

Ernstig geweld vergt een casusanalyse met oog voor de onderlinge samenhang van belangrijke kenmerken van een voorval. We zetten op een rij welke kenmerken impactverzwarend kunnen werken. Twee factoren betreffen geweld dat geografisch plaatsheeft in de privéomgeving:

- Geweld heeft impact als dit de sociale (naasten) en geografische (bij of in het woonhuis) binnencirkel van het privéleven raakt. Die behoort veilig te zijn. Als die gewenste realiteit wordt verstoord, dan is dat een mentale last voor de getroffen politiemedewerker en voor naasten.

¹⁶ Niet op te tellen vanwege mogelijke overlap.

- Een categorie daders lijkt doelbewust het privédoelgebied van politiemedewerkers als mikpunt te nemen. Dergelijk geweld kan functioneel zijn vanuit daderperspectief: een beperkte pakkans (onverwacht), niet altijd strafbaar (verkapte bedreigingen), maar mogelijk invloedrijk. Over dit dadertype bestaat frustratie op de werkvloer.

De volgende factoren kunnen spelen in de werk- en/of privéomgeving van politiemedewerkers, maar door de ernst ervan kan het de privé-situatie aantasten:

- Politie-medewerkers nemen harde fysieke geweldsincidenten tijdens het werk 'mee naar huis', bijvoorbeeld vanwege stress, onzekerheid of (tijdelijke) arbeidsongeschiktheid.
- De impact van geweld neemt toe als de dader of daders wonen of leven in het werkgebied en/of in de woonomgeving van een politiemedewerker. Vooral basispolitiepersonen kunnen tijdens hun werk personen tegen het lijf lopen die hen bedreigen. Een categorie daders lijkt politiepersonen bewust op te zoeken: alsof ze duidelijk willen maken dat er voor politiemedewerkers risico's bestaan als ze tegen (de groep van) deze daders optreden.
- De subjectieve dreiging en belasting van geweld neemt toe als bij politiemedewerkers de indruk bestaat dat het geweld kan escaleren. Dit is het geval bij personen die zich agressief tonen of van wie bekend is dat ze eerder (grof) geweld hebben gebruikt tegen politiemedewerkers. Er gaat ook dreiging uit van zware criminelen die vanwege een criminele infrastructuur en persoonlijkheidskenmerken naar geweld zouden kunnen (laten) grijpen. Tot slot kan de onvoorspelbaarheid van (gestoorde) daders onrust of angst scheppen bij politiemedewerkers.
- Stelselmatig geweld kan, bij (een kans op) nieuw geweld, niet worden verwerkt en afgesloten. Geweld kan stelselmatig worden doordat het wordt gericht op een onderdeel van de politie. Als in die context een politiemedewerker wordt geraakt door geweld, heeft dit impact op collega-agenten, omdat het ook hen zou kunnen treffen. Deze impact blijkt uit kwalitatief onderzoek en laat zich moeilijk vangen in een survey. Op dit punt is de invloed van geweld waarschijnlijk groter dan uit ons survey blijkt.
- Het is zwaar voor politiemedewerkers als ze de indruk krijgen dat een dader erop uit is om hen persoonlijk schade toe te brengen. Respondenten denken dat bepaalde dadergroepen erop zijn gericht om enkele agenten zó heftig (tot in de privéomgeving) persoonsgericht te intimideren dat dit niet alleen hen afschrikt, maar ook collega-agenten.

Een casus kan verschillende impactverzwarende kenmerken hebben. Bij dezelfde gebeurtenis kunnen impactreducerende factoren een rol spelen; een goede (organisatorische) reactie op geweld is zo'n factor. Die reactie staat centraal in vraag 4.

Vraag 4: Hoe beoordelen politiemedewerkers die met arbeidsgerelateerd geweld te maken krijgen de (organisatorische) reactie?

We vroegen respondenten die geweld rapporteerden (slachtoffers) naar hun waardering voor de (*organisatorische*) reactie op geweld.

Politiemedewerkers die in het afgelopen jaar *fysiek geweld tijdens werktijd* incasseerden, tonen waardering voor de reactie van directe collega's: 92,8% is (zeer) tevreden. Bijna zeventig procent (69,7%) vindt de reactie van de leidinggevende goed; 12,1% is ontevreden. Verder is 64,9% positief gestemd over de aanpak van de daders door de politie; 12,9% is ontevreden. Het toont aan dat er routines (zijn) ontstaan bij de reactie op geweld tegen politieambtenaren die vaak tevreden stemmen. Op drie punten toont een meerderheid van de slachtoffers van fysiek geweld onder werktijd in onze steekproef zich (zeer) ontevreden: over de aanpak van de daders door het OM (55,9%); over de terugkoppeling daarover door het OM (58,7%); en vooral over de strafmaat van de dader of daders (73,1%).

Wat de waardering voor de aanpak van *niet-fysiek geweld tijdens werktijd* betreft, zien we onder slachtoffers dezelfde antwoordpatronen terug, vooral bij scores omtrent de gerapporteerde onvrede over de reactie van de leidinggevende, de reactie van anderen binnen de organisatie en over de aanpak van de daders door de politie. Die scores schommelen tussen de 10,2% en 13%. Meer dan de helft van deze slachtoffers is (zeer) ontevreden over de aanpak van de daders door het OM; over de terugkoppeling daarover door het OM; en over de strafmaat van de dader(s).

Slachtoffers van *geweld in privétijd* tonen zich bij vier vragen beduidend vaker tevreden dan ontevreden: reactie leidinggevende; reactie directe collega's; reactie anderen binnen organisatie en aanpak van daders door de politie. Over deze vier reacties komt alleen bij de waardering voor de aanpak van de daders door de politie de onvrede uit boven de tien procent: 12,3%. Bij drie vragen wint de onvrede het ruim van de tevredenheid: aanpak van de daders door het OM; strafmaat van de daders; en terugkoppeling door het OM over de aanpak van de daders.

Vraag 5: Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om ernstig arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemensen aan te pakken?

De kernaanbeveling bestaat uit het positioneren van een mininetwerk van lijnbazen en specialisten dat (naasten van) politiemedewerkers bijstaat bij arbeidsgerelateerd geweld met ernstige negatieve consequenties: onder werktijd en/of in de privésfeer. Dit kan op casusniveau arbeids- en kennisintensief zijn, maar het valt goed te organiseren omdat het gaat om honderden gebeurtenissen per jaar en er reeds expertise beschikbaar is bij politie en OM. De mininetwerken kunnen, in combinatie met aanvullende en ondersteunende inspanningen, garanties scheppen voor een intelligente aanpak van dergelijke casus. Het organiseren van zo'n aanpak is belangrijk: voor de slachtoffers, maar ook voor de sfeer op de werkvloer en voor de interne verhoudingen. Het weegt zwaar voor politiemensen dat ze *a.* veilig hun werk kunnen doen en *b.* adequate organisatorische steun krijgen als ze vanwege hun werk worden geconfronteerd met sterk negatieve consequenties van geweld. Dit is de basis van het politiewerk (Gieling 2010).

Na positionering van mininetwerken volgt de inhoud én operatie: een slimme kennisgedreven analyse van een ernstige casus; én een goede organisatorische aansturing van de benodigde maatregelen. Het gaat om maatwerk op basis van materiedeskundigheid, die stoelt op opgedane ervaringen en onderwijs. De materie kennis van specialisten is nodig om op basis van steekhoudende dreigingsinschattingen passende maatregelen te treffen. Ernstige geweldscasus zijn complexe gebeurtenissen; de meeste lijnbazen en medewerkers maken er (gelukkig) te weinig mee om de materie in alle opzichten te kunnen overzien. Lijnbazen zijn belangrijk bij het organiseren van de maatregelen, want dat vraagt om interne samenwerking (bijvoorbeeld tussen specialisten, opsporing, informatieorganisatie en basispolitie) en om relatiebeheer met het OM. Te midden van analyses en organisatorische inspanningen is 'warme' communicatie, mede op basis van inhoudelijke kennis, met getroffen medewerkers cruciaal. Het verschaft mentale steun en het helpt, zo nodig, om hen te overtuigen van aanwezige, verminderde of verdwenen risico's. Dergelijke communicatie heeft een belangrijk dempend effect op nadelige consequenties van ernstig geweld.

We formuleren concrete aanbevelingen:

- a. Zorg dat er in elke eenheid ten minste twee 'superspecialisten' beschikbaar zijn. Ze beschikken over ervaring, werken samen en genieten onderwijs. Ze worden ingezet bij ernstig geweld tegen politiemedewerkers, waarbij een intensieve casusgerichte benade-

ring nodig is vanwege de nasleep of vanwege de dreiging van nieuw geweld. Richtlijnen en protocollen dienen hierin te voorzien.

- b. De superspecialisten dienen over dubbel gezag te beschikken, gebaseerd op kennis en op basis van een directe relatie met de chef van de eenheid. Maak intern duidelijk dat interne superspecialisten beschikbaar zijn om met politiemedewerkers te spreken over ernstig geweld, maar ook over bedreigingen die (nog) niet ernstig zijn maar dat wel zouden kunnen worden.
- c. Doe recht aan de formele rol van het OM (bij beveiligingsmaatregelen) bij ernstig geweld tegen politiemedewerkers. Maar houd rekening met de bijzondere werkgeversrol van de politie. Ze is geweldsmonopolist; haar medewerkers incasseren en gebruiken dagelijks geweld en er is veel (deels exclusieve) kennis op dat vlak aanwezig bij de politie. Geef de politie daarom beleidsvrijheid om te kunnen reageren op acute geweldscasus en om gebruik te kunnen maken van haar expertise. Beveiligingsmaatregelen dienen wel ter kennis te worden gebracht aan het OM. Dat kan in de praktijk in veel opzichten verlopen via de beleidsmedewerkers Bewaken, Beveiligen en Crisisbeheersing.
- d. Breng geweld tegen politiemedewerkers dat ernstig en stelselmatig is, in die zin dat er een reële kans is op nieuw geweld, onder in het stelsel Bewaken en Beveiligen.
- e. De superspecialisten bij de politie en de medewerkers Bewaken, Beveiligen en Crisisbeheersing (BB&C'ers) van het OM dienen op casusniveau samen te werken en werkoverleg te voeren: op eenheidsniveau en landelijk.
- f. Organiseer masterclasses voor BB&C'ers van het OM en (super-)specialisten bij de politie.
- g. Voer zogenoemde *peerreviews* uit, waarbij een klein aantal specialisten (aangevuld met een wetenschappelijke auteur en procesbegeleider vanuit de Politieacademie), per eenheid in kaart brengt hoe politie en justitie gestalte geven aan de aanpak van ernstig geweld tegen politiemedewerkers. Publiceer (twee)jaarlijks een rapport met praktijkgerichte analyses en aanbevelingen.
- h. Zorg met onderwijs, *peerreviews* en publicaties dat specialistische professionals die gestalte geven aan de aanpak van ernstig geweld tegen politiemedewerkers net zo'n positie, status en 'politieliteratuur op maat' krijgen als bijvoorbeeld specialisten op het terrein van voetbalveiligheid.
- i. Evalueer beveiligings- en maatregelentrajecten. Formuleer leerpunten in een jaarlijkse landelijke rapportage.

- j. Schroom niet om bij zo'n evaluatie te wijzen op gedragingen waarmee het politieslachtoffer mogelijk de kans om slachtoffer te worden van ernstig geweld heeft vergroot.
- k. Vanwege de lage frequentie van geweld met ernstige gevolgen voor de taakuitoefening of privésituatie zijn de absolute aantallen in veel opzichten belangrijker dan percentages. Een stijging of daling met tien of twintig procent op jaarbasis zegt meestal weinig of niets. Doelstellingen kunnen dan ook niet met betekenis in zulke termen worden geformuleerd (een afname met 'zoveel procent'), maar zullen primair betrekking dienen te hebben op de kwaliteit van de aanpak van geweldscasus.
- l. Stel een bondig rapport op met preventieve maatregelen. Benut dit in het politieonderwijs. Besteed onder meer aandacht aan de digitale afscherming van privégegevens en aan professioneel gedrag tijdens het werk in privétijd dat de kans op ernstig geweld door burger reduceert.
- m. Geef de superspecialisten tijd en ruimte voor (extern) relatiebeheer, onder meer met ambtgenoten, slachtoffers, deskundigen (bijvoorbeeld psychologen), OM en onderzoekers.
- n. Houd bedreigen op de hoogte van de eventuele strafrechtelijke vervolging van daders en leg hen uit waarom het – met septs, tenlasteleggingen of straffen – gaat zoals het gaat.
- o. Breng dadergroepen en daders in beeld die stelselmatig politie-medewerkers bedreigen of intimideren, klaarblijkelijk als contrastrategie. Dit soort daders pleegt bijna zeker nog veel meer delicten dan dit geweld. Start projectmatige opsporingsonderzoeken naar deze daders en dadergroepen. Richt die onderzoeken op verdenkingen en delicten met opsporingsindicaties. Dat kan leiden tot veroordelingen die (veel) hoger uitvallen dan bij een 'los' geweldsdelict. Dergelijke onderzoeken zijn belangrijk. Het beschermt burgers tegen harde criminelen. Er bestaat op de werkvloer van de politie grote irritatie over dit soort daders. Dit zou kunnen leiden tot cynisme of onrechtmatig politiegeweld, maar het biedt juist ook kansen. Agenten zijn namelijk gemotiveerd om in teamverband dit soort opsporingsonderzoek te verrichten.

Literatuur

- B. Beke, H. Ferwerda, E. van der Torre en E. Bervoets, *Jeugdgroepen en geweld*, Politieacademie: Apeldoorn 2013.
- R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon en G. Drenth, 'Kracht van meer dan geringe betekenis'. *Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg*, Politie & Wetenschap, Amsterdam: Reed Business 2008.
- F. Bovenkerk, *Bedreigingen in Nederland. Verkenning in opdracht van politie en wetenschap*, Amsterdam: Augustus 2005.
- S. Dekkers, F. Kriek en J. Stouten, *Bedreigingen bij de politie*, Amsterdam: Regioplan 2006.
- M. Eysink Smeets en E. Bervoets, *De onaantastbaren: destructieve doorwerking van onaantastbaren in wijk en buurt*, Den Haag: Nicis 2011.
- P. Gieling, *Sterker Blauw*, Politieacademie: Apeldoorn 2010.
- Motivaction, *Geweld tegen politiemensen* (Project Z3647), in opdracht van ACP Politievakbond & Loyalis, 2013.
- J. Naeyé, *Belediging en bedreiging van politiemensen*, Amsterdam: Reed Business 2009.
- J. Naeyé en R. Bleijendaal, *Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten*, Politie & Wetenschap, Amsterdam: Reed Business 2008.
- E.J. van der Torre, M. Gieling en M.Y. Bruinsma, *Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers. Een onderzoek naar frequentie, aard, gevolgen en aanpak*, Politieacademie: Apeldoorn 2014.

Bijlage 1 Dankzegging

De auteurs zijn de respondenten erkentelijk voor hun medewerking. Die dank betreft het invullen van een uitgebreid survey, met een respons van meer dan vijftig procent. Ook hebben we geprofiteerd van ingevulde webformulieren en van interviews die informatie verschaften over geweldscasus, inclusief de emotionele en particuliere aspecten daarvan. Voorts hebben we baat gehad bij de informatie en discussies tijdens twee expertbijeenkomsten. We hebben bij de opzet en uitvoering ons voordeel kunnen doen met het commentaar van Theo Jochoms, Frank Eggens en Johan Huizing. Johan werkte daarnaast mee aan de steekproeftrekking en hij verzorgde de verzending en responsbewaking. Het WODC was zo vriendelijk om een secundaire analyse van een survey dat we in zijn opdracht uitvoerden, in het kader van een onderzoek naar bedreigingen en intimidaties van OM- en politiemedewerkers, toe te staan ten behoeve van dit rapport. Tot slot voorzag Peter Adriaens ons van waardevolle adviezen en reacties.

Bijlage 2 Survey: antwoorden op stellingen

We hebben de respondenten stellingen voorgelegd. We beschrijven, omwille van het overzicht, kort de antwoorden van operationele respondenten en van alle respondenten tezamen. De scores van de aspiranten en van niet-executieven staan in tabellen onder deze tekst.

De eerste twee stellingen hadden betrekking op het veiligheidsgevoel. Ongeveer negen van de tien operationele politiemedewerkers voelen zich privé (92,4%) en tijdens het politiewerk (87,6%) veilig. Een zeer kleine minderheid voelt zich (zeer) onveilig: 1,2% privé en 2,3% tijdens het politiewerk. Hoewel dit lage percentages zijn, kunnen er nare casus achter schuilgaan die veel tijd en energie vergen. In de gehele steekproef voelt 92,3% van de respondenten zich privé veilig en 88,7% tijdens het politiewerk.

Ondanks het veilige gevoel tijdens het politiewerk vindt bijna veertig procent (37,9%) van de operationele respondenten dat trainingen onvoldoende voorbereiden op politiewerk in risicovolle omstandigheden. In de gehele steekproef ligt dit percentage op 33%.¹⁷

We hebben enkele vragen gesteld over de verhouding tussen wonen en werken. Bijna zeventig procent van de operationele respondenten (67,8%; 67,5% in de gehele steekproef) vindt dat het geen nadelige gevolgen heeft als mensen in de woonomgeving weten dat ze bij de politie werken.

De respondenten verschillen van mening of zichtbaar politiewerk in de woonomgeving veiligheidsrisico's oplevert: ongeveer een derde vindt van wel en bijna evenveel denkt van niet. Meer dan de helft van de operationele respondenten (55,5%; 50% in de gehele steekproef) denkt dat er in Nederland veel wijken zijn waar een politiemedewerker niet veilig kan wonen én werken. Ruim een derde (35,8%; 31,6% in de

¹⁷ Dit percentage valt lager uit doordat veel niet-executieven geen (operationele) politieopleiding hebben gevolgd en kozen voor de antwoordcategorie 'niet van toepassing'.

gehele steekproef) adviseert collega's om niet (te dichtbij of) in hun werkgebied te wonen.

Ongeveer een kwart van de operationele respondenten (23,3%) is het (zeer) oneens met de stelling dat politiewerk privé *nooit* leidt tot conflicten of veiligheidsrisico's. In de gehele steekproef ligt dit percentage op 21,9%.

Tabel 1 Stellingen, antwoorden van alle respondenten (n=2.846)

	(Zeer) mee oneens		Neutraal		(Zeer) mee eens		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
41a. Ik voel me veilig in mijn privéomgeving	32	1,1%	160	5,6%	2627	92,3%	27	0,9%
41b. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werkzaamheden	58	2,0%	226	7,9%	2524	88,7%	38	1,3%
41c. Ik krijg voldoende trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden	938	33,0%	763	26,8%	685	24,1%	460	16,2%
41d. Als mensen in mijn woonomgeving weten dat ik bij de politie werk, dan heeft dat geen nadelige invloed op de veiligheid van mijn privéomgeving	319	11,2%	508	17,8%	1921	67,5%	98	3,4%
41e. Het is geen veiligheidsrisico als ik in de directe omgeving van mijn woonhuis zichtbaar politiewerk zou verrichten	835	29,3%	753	26,5%	857	30,1%	401	14,1%
41f. Ik adviseer collega's om niet (te dicht bij of) in hun werkgebied te wonen	759	26,7%	855	30,0%	898	31,6%	334	11,7%
41g. Er zijn veel wijken in Nederland waar een politiemann NIET veilig kan wonen én werken	176	6,2%	761	26,7%	1423	50,0%	486	17,1%
41h. Dat ik bij de politie werk levert privé veel positieve reacties op	487	17,1%	1287	45,2%	985	34,6%	87	3,1%
41i. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit conflicten op	622	21,9%	708	24,9%	1443	50,7%	73	2,6%
41j. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit veiligheidsrisico's op	551	19,4%	852	29,9%	1337	47,0%	106	3,7%

Tabel 2 Stellingen, operationele medewerkers (n=2.057)

	(Ze)er mee oneens		Neutraal		(Ze)er mee eens		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
41a. Ik voel me veilig in mijn privéomgeving	24	1,2%	125	6,1%	1900	92,4%	8	,4%
41b. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werkzaamheden	48	2,3%	196	9,5%	1802	87,6%	11	,5%
41c. Ik krijg voldoende trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden	779	37,9%	551	26,8%	579	28,1%	148	7,2%
41d. Als mensen in mijn woonomgeving weten dat ik bij de politie werk, dan heeft dat geen nadelige invloed op de veiligheid van mijn privéomgeving	248	12,1%	378	18,4%	1394	67,8%	37	1,8%
41e. Het is geen veiligheidsrisico als ik in de directe omgeving van mijn woonhuis zichtbaar politiewerk zou verrichten	693	33,7%	556	27,0%	669	32,5%	139	6,8%
41f. Ik adviseer collega's om niet (te dicht bij of) in hun werkgebied te wonen	601	29,2%	619	30,1%	737	35,8%	100	4,9%
41g. Er zijn veel wijken in Nederland waar een politiemann NIET veilig kan wonen én werken	129	6,3%	553	26,9%	1142	55,5%	233	11,3%
41h. Dat ik bij de politie werk levert privé veel positieve reacties op	397	19,3%	934	45,4%	698	33,9%	28	1,4%
41i. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit conflicten op	521	25,3%	544	26,4%	966	47,0%	26	1,3%
41j. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit veiligheidsrisico's op	479	23,3%	649	31,6%	886	43,1%	43	2,1%

Tabel 3 Stellingen, aspiranten (n=172)

	(Ze)er mee oneens		Neutraal		(Ze)er mee eens		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
41a. Ik voel me veilig in mijn privéomgeving	0	0,0%	5	2,9%	167	97,1%	0	0,0%
41b. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werkzaamheden	2	1,2%	5	2,9%	165	95,9%	0	0,0%
41c. Ik krijg voldoende trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden	66	38,4%	44	25,6%	62	36,0%	0	0,0%
41d. Als mensen in mijn woonomgeving weten dat ik bij de politie werk, dan heeft dat geen nadelige invloed op de veiligheid van mijn privéomgeving	25	14,5%	34	19,8%	106	61,6%	7	4,1%
41e. Het is geen veiligheidsrisico als ik in de directe omgeving van mijn woonhuis zichtbaar politiewerk zou verrichten	59	34,3%	43	25,0%	62	36,0%	8	4,7%
41f. Ik adviseer collega's om niet (te dicht bij of) in hun werkgebied te wonen	42	24,4%	56	32,6%	66	38,4%	8	4,7%
41g. Er zijn veel wijken in Nederland waar een politiemann NIET veilig kan wonen én werken	10	5,8%	42	24,4%	88	51,2%	32	18,6%
41h. Dat ik bij de politie werk levert privé veel positieve reacties op	11	6,4%	55	32,0%	104	60,5%	2	1,2%
41i. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit conflicten op	35	20,3%	46	26,7%	88	51,2%	3	1,7%
41j. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit veiligheidsrisico's op	28	16,3%	59	34,3%	82	47,7%	3	1,7%

Tabel 4 Stellingen, niet-executieve politiemedewerkers (n=617)

	(Ze)er mee oneens		Neutraal		(Ze)er mee eens		Weet niet/niet van toepassing	
	N	%	N	%	N	%	N	%
41a. Ik voel me veilig in mijn privéomgeving	8	1,3%	30	4,9%	560	90,8%	19	3,1%
41b. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werkzaamheden	8	1,3%	25	4,1%	557	90,3%	27	4,4%
41c. Ik krijg voldoende trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden	93	15,1%	168	27,2%	44	7,1%	312	50,6%
41d. Als mensen in mijn woonomgeving weten dat ik bij de politie werk, dan heeft dat geen nadelige invloed op de veiligheid van mijn privéomgeving	46	7,5%	96	15,6%	421	68,2%	54	8,8%
41e. Het is geen veiligheidsrisico als ik in de directe omgeving van mijn woonhuis zichtbaar politiewerk zou verrichten	83	13,5%	154	25,0%	126	20,4%	254	41,2%
41f. Ik adviseer collega's om niet (te dicht bij of) in hun werkgebied te wonen	116	18,8%	180	29,2%	95	15,4%	226	36,6%
41g. Er zijn veel wijken in Nederland waar een politiemann NIET veilig kan wonen én werken	37	6,0%	166	26,9%	193	31,3%	221	35,8%
41h. Dat ik bij de politie werk levert privé veel positieve reacties op	79	12,8%	298	48,3%	183	29,7%	57	9,2%
41i. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit conflicten op	66	10,7%	118	19,1%	389	63,0%	44	7,1%
41j. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit veiligheidsrisico's op	44	7,1%	144	23,3%	369	59,8%	60	9,7%

Bijlage 3 Invloed van geweld

Respondenten die te maken kregen met geweld in de laatste 12 maanden, is gevraagd naar de invloed daarvan. In onderstaande tabellen wordt vermeld welke invloed wordt gemeld door alle respondenten in onze steekproef.

Tabel 1 Mate van invloed van verschillende geweldsvormen die worden ondervonden door slachtoffers

	Geen invloed		In (zeer) geringe mate		In (zeer) sterke mate	
	N	%	N	%	N	%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=586)	347	59,2	207	35,3%	32	5,5%
Invloed fysiek geweld tijdens werktijd op privé-situatie (n=584)	386	66,1%	167	28,6%	31	5,3%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=793)	584	73,6%	189	23,8%	20	2,6%
Invloed geweld overig tijdens werktijd op privé-situatie (n=790)	610	77,2%	148	18,8%	32	4,1%
Invloed geweld in privé-tijd op taakuitoefening (n=389)	311	79,9%	60	15,5%	18	4,6%
Invloed geweld in privé-tijd op privésituatie (n=389)	256	65,8%	104	26,7%	29	7,5%

Tabel 2 Mate van invloed van verschillende geweldsvormen die worden ondervonden door alle respondenten, dus niet alleen de slachtoffers(*)

	Geen invloed (**)		In (zeer) geringe mate		In (zeer) sterke mate	
	N	%	N	%	N	%
Inloed fysiek geweld tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=3.097)	2858	92,3	207	6,7	32	1,0
Inloed fysiek geweld tijdens werktijd op privé-situatie (n=3.097)	2899	93,6	167	5,4	31	1,0
Inloed geweld overig tijdens werktijd op taak-uitoefening (n=2.985)	2776	93,0	189	6,3	20	0,7
Inloed geweld overig tijdens werktijd op privé-situatie (n=2.985)	2805	94,0	148	5,0	32	1,1
Inloed geweld in privé-tijd op taakuitoefening (n=2.987)	2909	97,4	60	2,0	18	0,6
Inloed geweld in privé-tijd op privésituatie (n=2.987)	2854	95,5	104	3,5	29	1,0

Noten.

(*) De percentages over 'alle respondenten' zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat de vraag of men te maken heeft gekregen met de desbetreffende geweldsvorm (fysiek, niet-fysiek onder werktijd, niet-fysiek buiten werktijd), heeft beantwoord. Het aantal respondenten varieert per geweldsvorm en loopt uiteen van 2.985 tot 3.097. We hebben dus niet zonder meer aangenomen dat respondenten die geen antwoord gaven ook geen invloed hebben ervaren.

(**) De respondenten die hebben aangegeven *niet* met een bepaalde geweldsvorm te maken hebben gehad, zijn geteld als 'geen invloed'.

Tabel 3 Invloed van geweld op de taakuitoefening (*) (**)

Ik (heb)...	Fysiek geweld werktijd		Overig geweld werktijd		Geweld in privé-tijd	
	N	% van de respondenten in onze steekproef (n=3.097)	N	% van de respondenten in onze steekproef (n=2.985)	N	% van de respondenten in onze steekproef (n=2.987)
... tijdens mijn werk contact met dader(s) geprobeerd te vermijden	33	1,1%	42	1,4%	24	0,8%
... tijdens mijn werk bepaalde gebieden of locaties vermeden	18	0,6%	25	0,8%	15	0,5%
... tegen mijn zin (deels) toegegeven aan de wensen van de dader(s)	12	0,4%	7	0,2%	2	0,1%
... voelde mij gedwongen af te wijken van de geldende uitvoeringsregels	17	0,5%	17	0,6%	5	0,2%
... mij als gevolg van het voorval ziek gemeld	17	0,5%	6	0,2%	4	0,1%
Het voorval heeft mijn werkplezier verminderd	101	3,3%	119	4,0%	46	1,5%
... mij van de zaak waar de dader bij betrokken was teruggetrokken	17	0,5%	10	0,3%	6	0,2%
Anders, namelijk: ...	106	3,4%	61	1,0%	21	0,7%

Noten.

(*) Alleen respondenten die ten minste een geringe invloed rapporteerden van geweld op de taakuitoefening hebben de vraag voorgelegd gekregen op welke manier dit zich uitte. Slachtoffers die 'geen invloed' meldden, en respondenten die niet te maken hebben gehad met geweld, hebben deze vraag niet beantwoord.

(**) De percentages geven weer in welke mate verschillende negatieve effecten spelen onder alle respondenten in onze steekproef. Die percentages zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat de vraag of men te maken heeft gekregen met de desbetreffende geweldsvorm (fysiek, niet-fysiek onder werktijd, niet-fysiek buiten werktijd), heeft beantwoord. Het aantal respondenten varieert per geweldsvorm en loopt uiteen van 2.985 tot 3.097.

Tabel 4 Invloed van geweld op de privésituatie (*) (***)

Ik (heb)...	% van de respondenten in onze steekproef (n=3.097)		% van de respondenten in onze steekproef (n=2.985)		% van de respondenten in onze steekproef (n=2.987)	
	N	Fysiek geweld werktijd	N	Overig geweld werktijd	N	Geweld in privé-tijd
... in privé-tijd contact met de dader(s) geprobeerd te verwijderen	31	1,0%	38	1,3%	43	1,4%
... in privé-tijd bepaalde gebieden of locaties vermeden	39	1,3%	43	1,4%	40	1,3%
... werd geconfronteerd met veiligheidsmaatregelen in mijn privésituatie	18	0,6%	13	0,4%	20	0,7%
... kampte met fysieke problemen of beperkingen	45	1,5%	15	0,5%	8	0,3%
... inkomen ingeleverd vanwege ziekteverzuim of arbeidsongeschiktheid	13	0,4%	7	0,2%	3	0,1%
... nadelige invloed op de sfeer in mijn privéleven ondervonden door het voorval	86	2,8%	88	2,9%	64	2,1%
... voel(de) me minder veilig in mijn privéomgeving	50	1,6%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
... ben verhuisd of zou willen verhuizen	8	0,3%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
... maak me zorgen om het welzijn van mijn naasten	n.v.t.	n.v.t.	61	2,0%	49	1,6%
Anders, namelijk: ...	55	1,8%	41	1,4%	32	1,1%

Noten.

(*) Alleen respondenten die ten minste een geringe invloed rapporteerden van geweld op de privésituatie hebben de vraag voorgelegd gekregen op welke manier dit zich uitte. Slachtoffers die 'geen invloed' meldden, en respondenten die niet te maken hebben gehad met geweld, hebben deze vraag niet beantwoord.

(***) De percentages geven weer in welke mate verschillende negatieve effecten spelen onder alle respondenten in onze steekproef. Die percentages zijn berekend op basis van het aantal respondenten dat de vraag of men te maken heeft gekregen met de desbetreffende geweldsvorm (fysiek, niet-fysiek onder werktijd, niet-fysiek buiten werktijd), heeft beantwoord. Het aantal respondenten varieert per geweldsvorm en loopt uiteen van 2.985 tot 3.097.

Bijlage 4 Vragenlijst

Introductietekst

Geachte heer, mevrouw,

Dit onderzoek gaat over arbeidsgerelateerd geweld, zowel fysiek geweld als anderszins bedreigend en intimiderend gedrag. In het bijzonder is de vraag in hoeverre u daarmee te maken heeft (gehad) in het afgelopen jaar.

Echter, ook als u hier niet mee te maken heeft gehad, verzoeken we u vriendelijk de vragenlijst in te vullen. Dit zal dan slechts enkele minuten in beslag nemen.

De vragenlijst bestaat uit twee delen: arbeidsgerelateerd geweld onder werktijd (deel I) en in privé-tijd (deel II).

Achtergrondvragen¹⁸

A1. Welke van onderstaande functionaliteiten zijn op u van toepassing? Het is mogelijk meer dan één optie aan te vinken. (meer opties mogelijk)

- Aspirant
- Baliemedewerker/centralist
- Bereden politie
- Biker
- Buitengewoon Opsporings Ambtenaar (BOA)
- Hondengeleider
- ME'er
- Motoragent
- Vrijwilliger
- Wijkagent

¹⁸ Opmerking: een klein aantal achtergrondkenmerken als leeftijd, geslacht, aantal dienstjaren en functiedomein was door steekproeftrekking uit het personeelsbestand reeds bekend en daarom is er in de enquête niet nogmaals naar gevraagd.

A2. Kunt u aangeven wat het beste van toepassing is op uw werkgebied?

- zeer sterk stedelijk
- stedelijk
- weinig stedelijk
- platteland

A3. Werkt en woont u in hetzelfde gebied?

- Ja
- Nee

A4. Hoe lang werkt u al bij de politie?

- korter dan 1 jaar
- 1 tot 2 jaar
- 3 tot 5 jaar
- 6 tot 9 jaar
- 10 tot 14 jaar
- 15 tot 25 jaar
- langer dan 25 jaar

Deel I. Werktijd**Fysiek geweld**

De volgende vragen hebben betrekking op fysiek geweld door burgers. Het gaat hier om voorvallen die in werktijd hebben plaatsgevonden.

1. Heeft u tijdens uw werk de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt:

- Dat burgers fysiek geweld tegen u hebben gebruikt?
 - Nee (ga naar vraag 12)
 - Ja – hoe vaak?

2. Heeft u het voorval of de voorvallen gemeld op uw werk?

- Nee
- Ja, in sommige gevallen
- Ja, in de meeste gevallen
- Ja, altijd

3. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hier-voor de reden? (meer opties mogelijk)

- Het was geen noemenswaardig incident
- Ik heb het voorval zelf af kunnen handelen
- Ik heb het gevoel dat er toch niks met een melding gedaan wordt
- Meldingen worden niet altijd serieus genomen
- Anders, namelijk ...

4. Heeft u het voorval, of de voorvallen, besproken met uw partner?

- Nee
- Ja, in sommige gevallen
- Ja, in de meeste gevallen

- Ja, altijd (indien met 'ja, altijd' of 'n.v.t.' geantwoord, kan de eerstvolgende vraag worden overgeslagen).
 - Niet van toepassing
- 5. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hiervoor de reden? (meer opties mogelijk)**
- Het was geen noemenswaardig incident
 - Ik wil mijn partner niet onnodig ongerust maken
 - Ik heb het gevoel dat mijn partner de situatie onvoldoende zal begrijpen
 - Anders, namelijk ...
- 6. Hoe waardeert u de reactie op de geweldsincidenten op uw werk van**
- uw leidinggevende(n)?
 - (directe) collega's?
 - anderen binnen de politieorganisatie?
- Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing
- 7. Hoe waardeert u t.a.v. geweldsincidenten op uw werk**
- de aanpak van de daders door de politie?
 - de aanpak van de daders door het OM?
 - de strafmaat van de daders?
 - de terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders?
 - de terugkoppeling door het OM door over de aanpak van de daders?
- Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing
- 8. Heeft het geweld invloed gehad op uw taakuitoefening?**
- Nee
 - Ja, in zeer geringe mate
 - Ja, in geringe mate
 - Ja, in sterke mate
 - Ja, in zeer sterke mate
- 9. Kunt u aangeven wat de invloed van geweld is geweest op uw taakuitoefening? (meer opties mogelijk)**
- Ik heb tijdens mijn werk contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
 - Ik heb tijdens mijn werk bepaalde gebieden of locaties vermeden
 - Ik heb tegen mijn zin (deels) toegegeven aan de wensen van de dader(s)
 - Ik voelde mij gedwongen af te wijken van de geldende uitvoeringsregels
 - Ik heb mij als gevolg van het voorval ziek gemeld
 - Het voorval heeft mijn werkplezier verminderd
 - Ik heb mij van de zaak waar de dader bij betrokken was (of belanghebbende in was) teruggetrokken
 - Anders, namelijk: ...

10. Heeft het geweld nadelige invloed gehad op uw privésituatie?
- o Nee
 - o Ja, in zeer geringe mate
 - o Ja, in geringe mate
 - o Ja, in sterke mate
 - o Ja, in zeer sterke mate
11. Welke invloed heeft het geweld gehad op uw privésituatie? (meer opties mogelijk)
- o Ik heb privé contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
 - o Ik heb privé bepaalde gebieden of locaties vermeden
 - o Ik werd geconfronteerd met veiligheidsmaatregelen in mijn privésituatie
 - o Ik kampte met fysieke problemen of beperkingen
 - o Ik heb inkomen ingeleverd vanwege ziekteverzuim of arbeidsongeschiktheid
 - o Het voorval heeft een nadelige invloed gehad op de sfeer in mijn privéleven
 - o Ik voel me minder veilig in mijn privéomgeving
 - o Ik ben verhuisd of zou willen verhuizen
 - o Anders, namelijk: ...
12. Heeft u tijdens uw werk de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt:
- Dat u geweld heeft gebruikt tegen burgers?
 - o Nee,
 - o Ja – hoe vaak?

Bedreiging en intimidatie

De volgende vragen hebben betrekking op bedreigend en intimiderend gedrag door burgers. Het gaat hier om voorvallen die hebben plaatsgevonden *onder werktijd*.

13. Heeft u tijdens uw werk de afgelopen 12 maanden wel eens meegemaakt:
- Dat een burger in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
 - Dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
 - Dat een burger in alle ernst liet weten u in de privéomgeving 'op te komen zoeken'?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?

- Dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten in de privéomgeving 'op te komen zoeken'?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger u hinderlijk volgde of opwachtte met het doel u bang te maken?
 - o Nee,
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger u probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?

Indien op alle bovenstaande vragen 'nee' is geantwoord gaat men direct door naar vraag 26

- 14. Kunt u aangeven welke van de volgende middelen tegen u zijn gebruikt om u te bedreigen en/of te intimideren?**
- o telefoon
 - o e-mail
 - o per post
 - o internet (bijv. op sociale media of internetfora)
 - o direct ('in je gezicht')
 - o gehoord via anderen
 - o anders, namelijk ...
- 15. Is er in de afgelopen 12 maanden onder werktijd sprake geweest van haaldelijke bedreiging of intimidatie door eenzelfde dader of dadergroep?**
- o Nee,
 - o Ja – om hoeveel voorvallen ging het hier?
- 16. Heeft u het voorval of de voorvallen gemeld op uw werk?**
- o Nee
 - o Ja, in sommige gevallen
 - o Ja, in de meeste gevallen
 - o Ja, altijd (indien met 'ja, altijd' geantwoord, kan de eerstvolgende vraag worden overgeslagen, ga door naar vraag 18).
- 17. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hiervoor de reden? (meer opties mogelijk)**
- o Het was geen noemenswaardig incident
 - o Ik heb het voorval zelf af kunnen handelen
 - o Ik heb het gevoel dat er toch niks met een melding gedaan wordt
 - o Meldingen worden niet altijd serieus genomen
 - o Anders, namelijk ...

- 18. Heeft u het voorval, of de voorvallen, besproken met uw partner?**
- Nee
 - Ja, in sommige gevallen
 - Ja, in de meeste gevallen
 - Ja, altijd (indien met 'ja, altijd' of 'n.v.t.' geantwoord, kan de eerstvolgende vraag worden overgeslagen, ga door naar vraag 20).
 - Niet van toepassing
- 19. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hiervoor de reden? (meer opties mogelijk)**
- Het was geen noemenswaardig incident
 - Ik wil mijn partner niet onnodig ongerust maken
 - Ik heb het gevoel dat mijn partner de situatie onvoldoende zal begrijpen
 - Anders, namelijk ...
- 20. Hoe waardeert u de reactie op de bedreiging of intimidatie van**
- uw leidinggevende(n)?
 - (directe) collega's?
 - anderen binnen de politieorganisatie?
- Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing
- 21. Hoe waardeert u t.a.v. incidenten**
- de aanpak van de daders door de politie?
 - de aanpak van de daders door het OM?
 - de strafmaat van de daders?
 - de terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders?
 - de terugkoppeling door het OM door over de aanpak van de daders?
- Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing
- 22. Heeft de bedreiging of intimidatie invloed gehad op uw taakuitoefening?**
- Nee
 - Ja, in zeer geringe mate
 - Ja, in geringe mate
 - Ja, in sterke mate
 - Ja, in zeer sterke mate
- 23. Kunt u aangeven wat de invloed van de bedreiging of intimidatie is geweest op uw taakuitoefening? (meer opties mogelijk)**
- Ik heb tijdens mijn werk contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
 - Ik heb tijdens mijn werk bepaalde gebieden of locaties vermeden
 - Ik heb tegen mijn zin (deels) toegegeven aan de wensen van de dader(s)
 - Ik voelde mij gedwongen af te wijken van de geldende uitvoeringsregels
 - Ik heb mij als gevolg van het voorval ziek gemeld

- Het voorval heeft mijn werkplezier verminderd
 - Ik heb mij van de zaak waar de dader bij betrokken was (of belanghebbende in was) teruggetrokken
 - Anders, namelijk: ...
- 24. Heeft de bedreiging of intimidatie nadelige invloed gehad op uw privésituatie?**
- Nee
 - Ja, in zeer geringe mate
 - Ja, in geringe mate
 - Ja, in sterke mate
 - Ja, in zeer sterke mate
- 25. Welke invloed heeft de bedreiging of intimidatie gehad op uw privésituatie? (meer opties mogelijk)**
- Ik heb privé contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
 - Ik heb privé bepaalde gebieden of locaties vermeden
 - Ik werd geconfronteerd met veiligheidsmaatregelen in mijn privésituatie
 - Ik kampte met fysieke problemen of beperkingen
 - Ik heb inkomen ingeleverd vanwege ziekteverzuim of arbeidsongeschiktheid
 - Het voorval heeft een nadelige invloed gehad op de sfeer in mijn privéleven
 - Ik voel me minder veilig in mijn privéomgeving
 - Ik ben verhuisd of zou willen verhuizen
 - Anders, namelijk: ...

Deel II. In privétijd

De volgende vragen gaan over voorvallen van arbeidsgerelateerd geweld die zich in privétijd hebben afgespeeld of gericht waren tegen uw naasten, maar wel gevolg zijn van uw werkzaamheden bij de politie.

- 26. Heeft u in privétijd de afgelopen 12 maanden vanwege uw baan bij de politie wel eens meegemaakt:**
- Dat burgers geweld tegen u hebben gebruikt?
 - Nee
 - Ja – hoe vaak?
 - Dat burgers geweld tegen uw naasten hebben gebruikt?
 - Nee
 - Ja – hoe vaak?
 - Dat een burger u in alle ernst liet weten u geweld aan te gaan doen?
 - Nee
 - Ja – hoe vaak?

- Dat een burger u in alle ernst liet weten uw naasten geweld aan te gaan doen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger aan uw naasten in alle ernst liet weten hen geweld aan te gaan doen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger u hinderlijk volgde of opwachtte met het doel u bang te maken?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger uw naasten hinderlijk volgde of opwachtte met het doel hen bang te maken?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger u probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger uw naasten probeerde op een andere manier te intimideren om iets gedaan te krijgen?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?
- Dat een burger eigendommen van u heeft vernield of beschadigd?
 - o Nee
 - o Ja – hoe vaak?

Indien op alle bovenstaande vragen ‘nee’ is geantwoord, kan men direct door naar de laatste vraag (stellingen).

- 27. Indien u bij de vorige vraag heeft aangegeven dat (ook) uw naasten slachtoffer zijn geworden van geweld als gevolg van uw werkzaamheden, kunt u aangeven om wie het dan ging? (meer opties mogelijk)**
- o Partner
 - o Kind(eren)
 - o Ouder(s)
 - o Vrienden
 - o Anders, namelijk ...
- 28. Kunt u aangeven welke van de volgende middelen zijn gebruikt om u of uw naasten te bedreigen en/of te intimideren? (meer opties mogelijk)**
- o telefoon
 - o e-mail

- per post
 - internet (bijv. op sociale media of internetfora)
 - direct ('in je gezicht')
 - gehoord via anderen
 - anders, namelijk ...
- 29. Is er in de afgelopen 12 maanden in privétijd sprake geweest van herhaaldelijke incidenten waarbij sprake was van eenzelfde dader of dadergroep?**
- Nee
 - Ja – om hoeveel voorvallen ging het hier?
- 30. Heeft u het voorval of de voorvallen gemeld op uw werk?**
- Nee
 - Ja, in sommige gevallen
 - Ja, in de meeste gevallen
 - Ja, altijd (indien met 'ja, altijd' geantwoord, kan de eerstvolgende vraag worden overgeslagen, ga door naar vraag 32).
- 31. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hiervoor de reden? (meer opties mogelijk)**
- Het was geen noemenswaardig incident
 - Ik heb het voorval zelf af kunnen handelen
 - Ik heb het gevoel dat er toch niks met een melding gedaan wordt
 - Meldingen worden niet altijd serieus genomen
 - Anders, namelijk ...
- 32. Heeft u het voorval, of de voorvallen, besproken met uw partner?**
- Nee
 - Ja, in sommige gevallen
 - Ja, in de meeste gevallen
 - Ja, altijd (indien met 'ja, altijd' of 'n.v.t.' geantwoord, kan de eerstvolgende vraag worden overgeslagen, ga door naar vraag 34).
 - Niet van toepassing
- 33. Indien u één of meerdere voorvallen niet heeft gemeld, wat was dan hiervoor de reden? (meer opties mogelijk)**
- Het was geen noemenswaardig incident
 - Ik wil mijn partner niet onnodig ongerust maken
 - Ik heb het gevoel dat mijn partner de situatie onvoldoende zal begrijpen
 - Anders, namelijk ...
- 34. Hoe waardeert u de reactie op de bedreiging of intimidatie van**
- uw leidinggevende(n)?
 - (directe) collega's?
 - anderen binnen de politieorganisatie?
- Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing

35. Hoe waardeert u t.a.v. incidenten

- de aanpak van de daders door de politie?
- de aanpak van de daders door het OM?
- de strafmaat van de daders?
- de terugkoppeling door de politie over de aanpak van de daders?
- de terugkoppeling door het OM door over de aanpak van de daders?

Antwoordcategorieën: zeer slecht / slecht / neutraal / goed / zeer goed / niet van toepassing

36. Heeft het geweld gehad op uw taakuitoefening?

- o Nee
- o Ja, in zeer geringe mate
- o Ja, in geringe mate
- o Ja, in sterke mate
- o Ja, in zeer sterke mate

37. Kunt u aangeven wat de invloed van het geweld is geweest op uw taakuitoefening? (meer opties mogelijk)

- o Ik heb tijdens mijn werk contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
- o Ik heb tijdens mijn werk bepaalde gebieden of locaties vermeden
- o Ik heb tegen mijn zin (deels) toegegeven aan de wensen van de dader(s)
- o Ik voelde mij gedwongen af te wijken van de geldende uitvoeringsregels
- o Ik heb mij als gevolg van het voorval ziek gemeld
- o Het voorval heeft mijn werkplezier verminderd
- o Ik heb mij van de zaak waar de dader bij betrokken was (of belanghebbende in was) teruggetrokken
- o Anders, namelijk: ...

38. Heeft het geweld nadelige invloed gehad op uw privésituatie?

- o Nee
- o Ja, in zeer geringe mate
- o Ja, in geringe mate
- o Ja, in sterke mate
- o Ja, in zeer sterke mate

39. Welke invloed heeft het geweld op uw privésituatie? (meer opties mogelijk)

- o Ik heb privé contact met de dader(s) geprobeerd te vermijden
- o Ik heb privé bepaalde gebieden of locaties vermeden
- o Ik werd geconfronteerd met veiligheidsmaatregelen in mijn privésituatie
- o Ik kampte met fysieke problemen of beperkingen
- o Ik heb inkomen ingeleverd vanwege ziekteverzuim of arbeidsongeschiktheid
- o Het voorval heeft een nadelige invloed gehad op de sfeer in mijn privéleven

- o Ik voel me minder veilig in mijn privéomgeving
- o Ik ben verhuisd of zou willen verhuizen
- o Anders, namelijk: ...

40. Stellingen

1. Ik voel me veilig in mijn privéomgeving
 2. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werkzaamheden
 3. Ik krijg voldoende trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden
 4. Als mensen in mijn woonomgeving weten dat ik bij de politie werk, dan heeft dat geen nadelige invloed op de veiligheid van mijn privéomgeving
 5. Het is geen veiligheidsrisico als ik in de directe omgeving van mijn woonhuis zichtbaar politiewerk zou verrichten
 6. Ik adviseer collega's om niet (te dicht bij of) in hun werkgebied te wonen
 7. Er zijn veel wijken in Nederland waar een politieman NIET veilig kan wonen én werken
 8. Dat ik bij de politie werk levert privé veel positieve reacties op
 9. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit conflicten op
 10. Dat ik bij de politie werk levert privé nooit veiligheidsrisico's op
- Antwoordcategorieën: zeer oneens / oneens / neutraal / eens / zeer eens / weet niet of n.v.t.

Bijlage 5 Oproep tot deelname kwalitatief onderzoek

Bericht landelijk intranet 30-04-2014

Afgelopen week kregen vijfhonderd politiemensen van elke eenheid een e-mail namens korpschef Gerard Bouman. Hij riep hen op mee te werken aan een enquête over geweldsincidenten, bedreigingen of intimidaties die het privéleven hebben geraakt. De onderzoekers van de Politieacademie zijn ook op zoek naar collega's die hun persoonlijke verhaal willen delen.

De uitgebreide enquête geeft inzicht in onder meer de frequentie en aard van dit verschijnsel. Maar voor een goed begrip van de enquête-uitkomsten hebben de onderzoekers ook behoefte aan concrete verhalen. Verhalen over arbeidsgerelateerde geweldsincidenten tijdens het werk of in privétijd die plaatsvonden in de afgelopen vijf jaar en (ernstige) consequenties hebben/hadden voor de privésfeer.

Deel je verhaal

Gerard Bouman: 'Hebben u of uw naasten in de afgelopen vijf jaar te maken gehad met fysiek of verbaal geweld, met vernieling, of met bedreiging of intimidatie buiten werktijd? Of zijn uw familieleden "genoemd" bij een voorval tijdens diensttijd en hebt u zich daardoor ernstig bedreigd gevoeld? Deel dan uw verhaal en geef ons de kans te leren hoe we collega's na zo'n situatie het best kunnen opvangen of helpen.'

Persoonlijke ervaringen

Meld je aan door een e-mail te sturen naar de onderzoekers van de Politieacademie. Je krijgt dan een open vragenlijst toegestuurd, waarin je jouw persoonlijke ervaringen kwijt kunt. Uit de mensen die hebben aangegeven ook geïnterviewd te willen worden, selecteren de

onderzoekers vervolgens een groep collega's. Zij zouden in dat stadium, indien mogelijk en relevant, ook graag spreken met naasten.

Anonimiteit

De onderzoekers zullen op geen enkele manier de namen van hun respondenten bekendmaken: niet in de publicatie, maar ook niet aan meelezers of aan de korpsleiding. Het genoemde e-mailadres wordt louter benut door de onderzoekers.

Bijlage 6 Vragenformulier arbeidsgerelateerd geweld in de privésfeer

Inleiding

We stellen u hieronder enkele vragen over arbeidsgerelateerd geweld in de privésfeer dat u in de afgelopen vijf jaar heeft meegemaakt. U kunt de vragen zo beknopt (mits een heldere beschrijving van de situatie) of uitgebreid beantwoorden als u wilt.

<i>Wat is uw:</i>	
Leeftijd	
Sekse	
Functie	
<i>Opmerking:</i> Bij functie kunt u kiezen uit: toezicht & handhaving, opsporing, leiding, ondersteuning, intake & service, in opleiding. Eventueel kunt u verdere relevante functionaliteiten aangeven (bijv. wijkagent, hondengeleider, etc.)	

<i>Kunt u aangeven welke van onderstaande situaties op u van toepassing is? Het is mogelijk meerdere opties te kiezen.</i>
<ul style="list-style-type: none">– fysiek geweld in privé-tijd– verbaal geweld in privé-tijd– vernielingen van privé-eigendom– bedreiging of intimidatie in privé-tijd– bedreiging of intimidatie onder werktijd, maar met (naasten in) uw privé-omgeving als mikpunt

Kunt u kort en helder een *beschrijving* geven van het arbeidsgerelateerde geweld waar u mee te maken hebt gehad? Wat is er gebeurd en wie waren de daders (als dat bekend was)? *Opmerking:* Indien u meer dan eens te maken heeft gehad met losstaande geweldsincidenten in de privésfeer, kunt u dan een beschrijving geven van het voorval met de meeste impact? Het kan gaan om een reeks van geweldsincidenten die verband met elkaar houden, bijvoorbeeld omdat het gaat om dezelfde dader(groep).

Kunt u kort beschrijven wat de *impact* van het voorval is geweest in de privésfeer? Indien ook uw naasten hierbij betrokken zijn geweest, kunt u ook aangeven wat op hen de impact is geweest?

Is in uw ogen het voorval goed *opgepakt* door (leidinggevend(en) in) de organisatie?

Ja, want...

Nee, want...

Tot slot

Verdiepende interviews

Indien u bereid bent tot een *verdiepend (telefonisch) interview*, op welk nummer of via wel e-mailadres kunnen wij u bereiken?

Is het eventueel mogelijk om mensen uit uw directe privéomgeving te interviewen over de consequenties van het geweld? Zo ja, wie zouden wij kunnen spreken? *Opmerking:* het contact met naasten zal in dat geval in de eerste plaats wel via uzelf verlopen. We vermelden in ons rapport geen namen van respondenten; alleen leeftijd, sekse en relatie tot politiefunctionaris.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Bijlage 7 Interviewprotocol

Interviewprotocol arbeidsgerelateerd geweld

Datum:

1. Functie van de respondent (voor het gesprek invullen op grond van gegevens in de webenquête):

2. Toelichting focus van het gesprek (welk incident wordt besproken en waarom?):

3. Vragen over het incident met drie hoofdonderwerpen:
 - A. beeld van de opeenvolging van gebeurtenissen en interventies
 - B. impact die de situatie van dreiging kan hebben, zowel op de bedreigde en gezin als op de organisatie
 - C. evalueren van de aanpak
- A. Concretiseren van het beeld van de opeenvolging van gebeurtenissen en interventies:
 - a.1 Wat is de opeenvolging van gebeurtenissen geweest? (dreiging, aanpak, herhaling, aanpassing strategie? In welk tijdvak vond het plaats, perioden van rust, extra stress etc.?)

Tijdvak: ...

Relaas: ...

- a.2 Waarom was sprake van deze zetten (door bedreiger en (organisatie van) bedreigde), met het oog op welke doelen werd hiervoor (denkt u) gekozen?

Bedreiger: ...

Bedreigde (instantie): ...

- a.3 Wat valt te zeggen over de uiteindelijke effectiviteit van interventies (in deze concrete casus) en over de wijze van doelbereik?

Feitelijke effectiviteit aanpak: ...

Mening over *wijze* van doelbereik: ...

- B. Concretiseren van de impact die de situatie van dreiging kan hebben, zowel op de bedreigde en gezin als de organisatie.

- b.1 Wat is de impact van concreet deze situatie op u geweest? (psychische gesteldheid, inzetbaarheid, taakuitvoering, sociaal, economisch)?

- b.2 Wat is uw gezinssituatie? Met als vervolgvraag: wat was de impact van dit alles op uw gezin?

Gezinssituatie: ...

Impact op gezin: ...

- b.3 Wat betekenen dergelijke incidenten voor de wijze waarop u en uw collega's uw werk kunnen doen?

C. Evalueren van wijze waarop de eigen organisatie dit type problemen aanpakt.

- c.1 In hoeverre krijgen (nieuwe) medewerkers informatie over dit onderwerp van dreiging en intimidatie en over hoe de organisatie daarmee omgaat?

- c.2 Was u zelf hierover vooraf goed geïnformeerd vindt u? Wist u wat te doen / naar wie te gaan?

Ja, nee, toelichting: ...

- c.3 Wat vindt u achteraf beschouwd van de (realisatie van) beveiliging?

Wat goed ging: ...

Wat beter had gekund: ...

- c.4 Wat vindt u achteraf beschouwd van de (realisatie van) begeleiding?

Wat goed ging: ...

Wat beter had gekund: ...

4. Afsluiting

- 4.a Zijn er nog zaken die u aan beleidsmakers wilt meegeven, ter ondersteuning van de aanpak van dit soort voorvallen? Zaken die wat u betreft binnen uw organisatie beter moeten of beter moeten worden ondersteund?

- **Dank voor uw medewerking!**

4.b Vraag: graag check op inhoud van verslag (goede weergave van besprokene, mogelijk nog aanvullingen?).

Mailadres respondent: ...

- 5. Duur van het gesprek: minuten

Bijlage 8 Respondenten kwalitatief onderzoek

Geslacht	Functie	Webformulier/interview
man	Opsporing	Webformulier
man	Leiding	Webformulier Interview
man	Opsporing	Webformulier Interview
vrouw	Opsporing	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier Interview
man	Verkeersongevallenanalist	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving (wijkagent)	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier Interview
man	Docent Politieacademie	Webformulier
man	Hondengeleider	Webformulier Interview
man	Toezicht & Handhaving, Opsporing (wijkagent)	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
vrouw	Toezicht & Handhaving (wijkagent)	Webformulier Interview
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving (wijkagent)	Webformulier
man	Projectleider/beleidsmedewerker	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving (ten tijde van incident)	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving (biker)	Webformulier Interview

Geslacht	Functie	Webformulier/interview
man	Toezicht & Handhaving (Biker)	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier Interview
man	Leiding	Webformulier
man	Opsporing	Webformulier
man	Toezicht & Handhaving	Webformulier
vrouw	Opsporing (ten tijde van voorval)	Interview

Bijlage 9 Deelnemers expertbijeenkomsten

Deelnemer	Functie
Jacco den Haan	Operationeel coördinator Bewaken en Beveiligen
Ben Korenberg	Casemanager GTPA
Pie Hoop	Casemanager GTPA
Martin Hermans	Casemanager GTPA
Rob Rijneker	Operationeel Expert Intelligence, Stelsel Bewaken en Beveiligen
Jacqueline Houweling	Strategisch analist CCB
Hans de Rijk	Intelligence expert DRIO
Theo de Caluwe	CCB (bewaken beveiligen, beleidsmedewerker)
Harry Thomassen	Beleidsmedewerker Bewaken, Beveiligen en Crisisbeheersing (OM)
Jasmijn Ross	Casemanager GTPA
Jan Smit	Casemanager GTPA

We hebben ook gesprekken gevoerd met Peter Adriaens, Beleidsmedewerker Bewaken, Beveiligen en Crisisbeheersing (OM).

